

GRAMOFON

Klasszikus és Jazz

2011-2012. TÉL

Zurgó

A moldvai csángók zenéje

Kvartetthistória

Világjáró magyar vonósnégyesek

Mindent az emberekért

Vukán György ars poeticája

LENDVAY KAMILLÓ

XVI. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

ISSN 1416-1109

9 177 1416 110003

ÁRA:
950 Ft

**Művészetek
Palotája**
Budapest

Élmény! Minden tekintetben.

www.mupa.hu

2012. január 25., 19.30 • BBNH

ACADEMY OF ST. MARTIN IN THE FIELDS

Vezényel: **Sir Neville Marriner**

2012. január 29., 19.30 • BBNH

LOVE STORY – CHANTICLEER ÉNEKEGYÜTTES (USA)

2012. február 4., 19.30 • BBNH

ROSSZFIÚK – BRYN TERFEL ÁRIAESTJE

2012. február 10., 19.30 • BBNH

ORGONA-PÁRBAJ – KAROSI BÁLINT ÉS SIETZE DE VRIES (NL)

2012. február 14., 19.30 • FSZ

KOCSIS ZOLTÁN ÉS AZ UMZE

2012. március 5., 19.30 • FSZ

ESA-PEKKA SALONEN ÉS A PHILHARMONIA ZENEKAR

Közreműködik: **Leila Josefowitz** – hegedű

STRATÉGIAI
PARTNEREINK

STRATÉGIAI MÉDIA-
PARTNEREINK

Jegyek kaphatók a Múpa jegypénztáráiban (1095 Budapest, Komor Marcell u. 1., tel.: 555-3300 és 1061 Budapest, Andrásy út 28., tel.: 555-3310), valamint az ismert jegypénztárakban.

Online jegyvásárlás: www.mupa.hu

A Múpa szakmai támogatója a Liszt Akadémia.

ISO 9001:2000

GRAMOFON

Klasszikus és Jazz

Szerkesztőségünk az alábbi koncerteket és hanglemezeket ajánlja olvasóink figyelmébe a téli hónapokra

TÉLI CSEMEGÉK

Chanticleer-koncert (22. oldal)

Mozart-maraton (26. oldal)

Korngold-opera (50. oldal)

36 „Egyszerre játékos és bájos, szórakoztató karakterekben gazdag, harmonikus”

39 „Külföldi művészek is olvashatják anyanyelvi szinten a bartóki partitúrát”

44 „Dokumentarista nézőpontból indít, de a végére egy héber imához jut el”

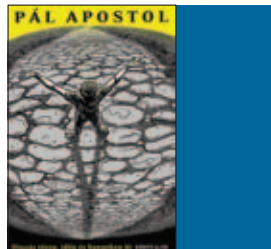
53 „Ékszer kapunk a kezünkbe ezzel a felvétellel”

64 „A 81 éves mester példamutató alázattal viszonyul saját világhíréhez és a zenéhez”

64 „Az altszaxofonos olyan zongora nélküli, trombitás kvartettet hozott létre, mint ötvenkét éve Ornette Coleman”

74 „Pál örökérvényű mondanivalója ma is hat. Például a Rackajamre, amelyik ezáltal egészen új oldaláról mutatkozik be”

Szerkesztői ajánlat

DOSSZIÉ

Kvartetthistória

Világhírű magyar vonósnégyesek tegnap és ma

KLASSZIKUS

CÍMLAPSZTORI

A legfontosabb hangjegy az ősztetés

Beszélgetés Lendvay Kamilló zeneszerzővel

Gramofon-díjak 2011

Először szüreteltek zenét Pécssett

Világszínvonal Dubrovnikban

Koncertajánló

Zenekari körkép

Kritika

OPERA

Nem elég csak ígéretetni

Héja Domonkos főzeneigazgató az Operaházról

Egy komponista a Monarchiából

Korngold-opera magyarországi bemutatója

Kritika

JAZZ

Mindent az emberekért

6 A hetvenéves Vukán György ars poeticája 56

Ifjú tehetség: Pozsár Máté

60

Koncertajánló

62

Kritika

64

12

18

20

21

22

24

35

46

50

52

VILÁGZENE

Bemutatni a csángók lelkivilágát

Találkozás a Zurgó együttes tagjaival

72

Kritika

74

GRAMOFON-HANG

Analóg vagy digitális?

Hetedik rész: a CD sokszorosítása

77

A Bartók Rádiótól a Bartók Emlékházig

Szirányi János pályájáról, rádiós évtizedeiről

80

Terjesztési pontok

82

A LEGFONTOSABB HANGJEGY AZ ŐSZINTESÉG

Lendvay Kamilló zeneszerző,
a Gramofon idej életműdíjasa (12. oldal)

ZENEI PANORÁMA

Kötet a 85 éve született
Kroó György írásaiból (18. oldal)

NEM ELÉG CSAK ÍGÉRGETNI

Héja Domonkos főzeneigazgató
az Operaházról (46. oldal)

A MOLDAVI CSÁNGÓK ZENÉJE

Páratlan kulturális örökség (72. oldal)

GRAMOFON
Klasszikus és Jazz

1996-ban alapította:

Iványi Margó, **Bösze Ádám**,
Retkes Attila és **Zipernovszky Kornél**

Főszerkesztő: **Retkes Attila**

Főszerkesztő-helyettes: **Bércesi Barbara**

Főmunkatársak: **Albert Mária**,
Ujházy László, **Várkonyi Tamás**,
Zipernovszky Kornél

Lapterv: **Práczy István**

Tervező szerkesztő: **Kondor Anna**

E számunk szerzői:

Albert Mária, **Ámon Betti**, **Bátori Éva**,
Bencsik Gyula, **Bércesi Barbara**,
Fittler Katalin, **Huszár Endre**,
Kiss Eszter Veronika, **Kovács Ilona**,
Kozma Gábor, **Laczkó Krisztián**,
Lőrincz Judit, **Máté J. György**,
Márton Attila, **Mesterházi Gábor**,
Mesterházi Máté,
Ókovács Szilveszter, **Pallai Péter**,
Párniczky András, **Pödör Bálint**,
Pödör Eszter, **Retkes Attila**,
Sütő Márton, **Szabó Bálint**,
Szabó Barna, **Száló László**,
Turi Gábor, **Ujházy László**,
Várkonyi Tamás, **Veres Bálint**,
V. Nagy Viktória, **Zay Balázs**,
Zipernovszky Kornél

Címlapfotó:

Németh András Péter

A szerkesztőség postacíme:

H-1282 Budapest, Pf. 68

Telefon: 06-1-430-2870

Fax: (06-1) 436-0101

E-mail: jagodits.zsuzsa@gramofon.hu

Honlap: www.gramofon.hu

Kiadja a **Klasszikus és Jazz**

Nonprofit Kft.

H-1023 Budapest, Borbolya utca 9.

Felelős kiadó: **Retkes Attila**

Előfizetés, hirdetés: **Jagodits Zsuzsa**,
06-20-998-1499

Nyomdai kivitelezés:

Publicitas Art-Media Kft.

H-1021 Budapest, Tárogató út 26.

Honlap: www.publicitas.hu

Megjelenik évszakonként.

Előfizethető a kiadó címén, telefonon,
faxon, e-mailben.

Az éves előfizetés ára 2012-ben: 3000 forint

A Gramofon megjelenését támogatja:

Kvartett- história

Fotó: Székely Aladár

**Világhírű
magyar vonósnégyesek
tegnap és ma**

Aki körülnéz a jelenlegi magyar vonósnégyes-palettán, nem érthet egyet azzal a vélekedéssel, hogy a vonósnégyes-kultúra egy letűnt világ hagyománya. Magyarországon a kamarazene, ezen belül a vonósnégyes kiemelkedően fontos szerepet játszott régen is, ma is. Együttesek működnek zenekarok körül, lazábban vagy szorosabban kapcsolódva hozzájuk.

➡ Mesterházi Gábor

A Budapesti Fesztiválzenekarhoz a Pulzus, a Concerto Budapesthez az Akadémia, a Miskolci Szimfonikusokhoz az Anima, a Debreceni Filharmonikusokhoz az Arco Nobile, a Budafoki Dohnányi Zenekarhoz a Beránkvartett „tartozik”, de nyilván sorolhatnánk tovább is, hiszen alig van ma olyan magyar vonósnégyes-játékos, aki ne lenne valamelyik szimfonikus zenekar tagja. A zenekarok és a kvartettek kapcsolatában van egy fordított irány is, ami újabb keletű. A hatvanas-hetvenes években a hazai szimfonikus együttesek elsősorban fúvósgondokkal küszködtek. Az azóta eltelt időszakban a fúvós kultúra nagyot emelkedett, és egy picit a közízlés is megváltozott. Ma egy zenekarnál talán meghatározóbb, hogy milyen minőségű a vonósok. Ennek köszönhető, hogy neves együttesek élén ma olyan karmestereket találunk, akik eredetileg hegedűművészek: Takács-Nagy Gábor a MÁV Szimfonikusoknál, Keller András pedig a Concerto Budapestnél. A Nemzeti Filharmonikusok sem véletlenül szerződtette Falvai Attilát (Kodály vonósnégyes) koncertmesternek. A vonós kultúra tehát nem csak a vonósnégyes-kultúrát határozza meg.

Létrejöhettek vonósnégyesek közös tanulmányok során – számos ilyen együttes van, az élő klasszikusoktól (Bartók) a befutottakon (pl. Kodály) keresztül a legfiatalabbakig (pl. Caprice Quartet). Vannak historikusok (Festetics) és alkalmi társulatok (pl. a Bartók Új Sorozatra összeállt Mikrokosmos vonósnégyes), családi „vállalkozások” (Kelemen-kvartett). A felsorolást talán el se kellett volna kezdeni: több tucat együttest – köztük díjnyerteseket és ígéretekkel – nem említünk. A cikk igazi tárgya ugyanis nem a jelen, hanem a múlt – a kezdetektől a nem-olyan-rég-múltig.

Az iskolaalapítók

A kezdetekről persze keveset tudunk. Éder Pálnak, az Éder-kvartett vezetőjének DLA-disszertációja az amerikai vonósnégyes-kultúra magyar és európai gyökereit vizsgálja. Dolgozatának egyik fejezete a magyar vonósnégyesek első száz évével foglalkozik. Ennek egyik lényeges megállapítása, hogy „a 19. század nemzetközileg is elismert hegedűseinek igen nagy része Magyarországról származott”. Böhm József (1795–1876), Joachim József (1831–1907), Auer Lipót (1845–1930), Flesch Károly (1873–1944) világsztárok voltak, életük jelentős részét külföldön töltötték. Közös bennük nemcsak az, hogy mindannyian alapítottak és sikerre vittek vonósnégyes-társulatokat, hanem az is, hogy tanítottak. Én legalábbis ide tenném a hangsúlyt. A későbbi magyarországi vonós kultúra ugyanis elképzelhetetlen lenne meghatározó tanárok nélkül.

A vonósnégyes-kultúra pedig egyre inkább teret nyert a polgári világban is. 1853-ban, Erkel Ferenc kezdeményezésé-

A MAGYAR HELYESÍRÁS DISZKRÉT BÁJA

Amikor a szabályzat szerint írom (vagy szerkesztőként javítom) neves vonósnégyesek (triók, ütőegyüttesek stb.) nevét, mindenki biztos benne, hogy tévedek. Az intézménynevek ugyanis – mondják – nagy betűvel íratnak. Magyar Nemzeti Bank, Keller Vonósnégyes. Igen, lehetne ez is a szabály – de nem az. Nem írunk nagy betűvel minden nevet, pl. az utcanevek utótagját sem (Váci utca). A nem intézményesült együttes-neveknél is hasonló a szabály, de „súlyosabb”. Tudnunk kell ugyanis, hogy az együttes (esetünkben a vonósnégyes) honnan kapta a nevét. Ha a név olyan személy, aki nem tagja az együttesnek, akkor pl. Kodály vonósnégyes a helyes írásmód. Ha viszont tag, akkor pl. Keller-vonósnégyes, Keller-kvartett a helyes. Nem jó ez a szabály, mert ha le kell fordítanom egy külföldi együttes nevét, előbb meg kell nézmem, kik a tagok. Vagyis a Belcea Quartet magyarul Belcea-kvartett, mert Corina Belcea alapította, és vezeti 1994 óta. Az Emerson Quartet viszont Emerson vonósnégyes, de ehhez tudnunk kell, hogy nevük a nagy amerikai költő-filozófus, Ralph Waldo Emerson iránti tiszteletet tükrözi. Na és mi van Takácsékkal? Ha nem ismerném a múltat, Takács vonósnégyesként írnám le, ma ugyanis egyetlen Takács sincs benne. A helyes írásmód mégis Takács-vonósnégyes, az alapító Takács-Nagy Gábor miatt. A magyar helyesíráshoz tehát nemcsak a jelent, hanem a történelmet és általában: a nyelven kívüli valóságot alaposan ismernünk kell. És ez még mindig kevés: mert vállalnunk kell honfitársaink 99,9 százaléka előtt azt is, hogy hülyének néznek vagy egyenesen – ha az említett együttesek tagjai – megsértődnek.

sére megalakult a Budapesti Filharmoniai Társaság – ez nagy lökést adott a hangverseny-kultúra terjedésének. Megjelentek a zenekarok, amelyek jeles kamarajátékosokat rejtettek vagy épp termeltek. Ridley Kohne Dávid és Szuk Lipót, Huber Károly, Krancsevics Dagomir, Bürger Zsigmond és Grünfeld Vilmos kvartettjei a korabeli kritikák tanúsága szerint magas színvonalon muzsikáltak. Közülük talán Huber Károlynak köszönhetjük a legtöbbet – az ő fia ugyanis Hubay Jenő (1858–1937), aki egyrészt több vonósnégyest hívott életre (egyet a csellisták által jól ismert Popper Dáviddal), másrészt egyike azoknak, akik megalapozták a szervezett hazai hegedűsképzést.

Mindez persze nem lett volna lehetséges, ha nincs Liszt Ferenc és nincs Zeneakadémia, ahol Hubay (Popperrel együtt) 1886-tól tanított, kezei alól nemzedékek kerültek ki. Popper és Hubay 1911-ben, a Zeneakadémián beindította a művészképző tanfolyamot. A „Hubay-iskola” nem csak Magyarországon vált fogalommá. Innen került ki Geyer Stefi, Szigeti József, Telmányi Emil, Székely Zoltán, Zathureczky Ede, hogy csak pár nevet említsünk. Az ő iskolájának „gyümölcse” a két háború közti idő legmeghatározóbb hazai vonósnégyese, a Bartók-, Kodály- és Weiner-opusokat bemutató Waldbauer-Kerpely-kvartett, de a Léner-, a Róth-, a Végh-vonósnégyesek indulásánál is ott volt.

A következő nagy tanáregyéniség Weiner Leó (1885–1960) volt. Maga ugyan nem hangszeres művészként, „csak”

A bal oldali képen a fiatal Bartók Béla és Kodály Zoltán a Waldbauer-Kerpely-vonósnégyes tagjaival, 1910-ben.

zeneszerzőként vált ismertté, kamarazene-tanítványai között későbbi nagy vonósnégyesek tagjait találjuk: Székely Zoltánt, Kuttner Mihályt, Varga Lászlót, Starker Jánost, Magyar Gábort, Koromzay Dénest. A Zeneakadémián kívül is tanított, így néhány nyáron át keményen dolgozott a Róth-kvartettel. Az ő tanáregyéniségének emlékét a ma is működő Bartók vonósnégyes tagjai őrzik.

Hangzó dokumentumok

Itt is nyilván igazságtalanok vagyunk, hogy nem említünk meg mindenkit. De talán ennyiből is jól látható: Magyarországon folyamatosan megvolt minden adottság ahhoz, hogy jeles vonósok és vonósegélytessék jöjjenek létre. Ezek közül a továbbiakban mindössze néhányal foglalkozunk – elsősorban azokkal, akiket hangfelvételekről ismerhetünk. A sors igazságtalansága az, hogy ezek a kvartettek kivétel nélkül külföldön (döntő részt Amerikában) futottak be, és készítették felvételeiket. Másképp fogalmazva: a Waldbauer–Kerpely-vonósnégyes alighanem épp oly magas művészi színvonalat képviselt a maga idejében, mint például a Budapest kvartett. Elég arra gondolni, hogy Bartók hány kvartettjét ajánlotta nekik, vagy arra, hogy a Budapestre látogató Debussyt mennyire meglepte, amikor az együttes tökéletesen megértette és interpretálta vonósnégyesét. Sajnos ezek csak verbális visszaemlékezések – milyen jó volna hangzó anyaggal alátámasztani őket...

Az első magyar vagy magyar vonatkozású vonósnégyes-felvételek tehát külföldön, nagyobb részt Amerikában készültek. Időrendben közülük első a Budapest vonósnégyes, mely 1917-ben alakult Budapesten, három magyar (Hauser Emil, Indig Alfréd, Ipolyi István) és egy holland (Harry Son) tagságával. Indig Alfréd helyére már 1920-ban Pogány Imre ült be a szekundba, és ugyanitt történt váltás 1927-ben, amikor helyét az a Josef Roisman vette át, aki aztán 1967-ig tagja, 1932-től – Hausert felváltva – vezetője lett az együttesnek. A kiváló tagok sorsa is érdekes: Indig a harmincas évek Franciaországában vezetett saját kvartettet, Pogány Imre pedig a New York-i Filharmonikusok szekund szolámát vezette. Az együttes 1925-től készített felvételeket, amelyek a legmagasabb zenei érzékről és magas együttzenélési készségről tanúskodnak. Az alapítók közül a legtovább (1936-ig) Ipolyi maradt tagja a kvartettnek; Harry Son helyére a „végleges” csellista, Mischa Schneider ült be 1930-ban. Ipolyi a háború hányattatásai után kvartettet oktatót – Harry Son Rotterdamban a náci áldozatává vált. Hauser Jeruzsálemben alapított kvartettet, majd a Palesztinai Zenei Konzervatórium vezetője volt, később az Egyesült Államokban a Juilliardon tanított, majd végleg Izraelben telepedett le.

Az 1932-ben kialakuló Roisman–Alexander Schneider–Ipolyi–Mischa Schneider együttállásnak köszönhetjük például azt a csodás Mozart-lemezt (1932 és 1934), melyen két vonósnégyes található (K. 465 és 499). Ez alapján már kialakultnak mondható az a stílus, mely még mintegy három és fél évtizedig jellemezte a társulatot. A kezdeti tagcseréknek talán ugyanaz az oka, ami később oly tartóssá teszi négy ember együttlétét: az induláskor világosan rögzített néhány alapelv. Az, hogy szavazással döntenek vitás kérdésekben, hogy nem vállalnak külső megbízást, hogy mindenki egyenlően részesül a bevételekből és hogy a nőket kizárják a próbafolyamatból. Az alapítók egyetlen technikai gyengesége, hogy kerülik a spiccato játékmódot – hogy ez valójában mekkora hiányosság, nehéz eldönteni. Ezért tartottam fontosnak megemlíteni a vonósnégyesből kiváló tagok sorsát – jól látható: ők sem akárhik, vagyis félreértés lenne azt állítani, hogy a korai Budapest kvartettre a későbbi fénye vetülne. A kvartett neve tehát joggal emlékeztetett mindvégig arra a városra, ahol megalakult.

Léner, Róth, Kolisch

Időben a következő kvartett a Léner-vonósnégyes. Az 1918-as alakuló névsor: Léner Jenő, Smilovits József, Roth Sándor, Hartmann Imre. A kvartett hamarosan Londonban telepedett le (1922–1939), közben 1929-ben az Egyesült Államokban debütáltak. A névsor az 1942-es felbomlásig nem változott. Léner Jenő 1945-ben – Weiner Leó segítségével – a csellista Varga Lászlóval és Paul Rolland brácsással újraalapította a kvartettet, amely végül Léner 1948-ban bekövetkezett halálával szűnt meg. E kései időszaknál fontosabb a korai: az „igazi” Léner-kvartettnek olyan zenerögzítés-történeti tényeket köszönhetünk, mint az első komplett Beethoven-sorozat, emellett komplett Brahms-ciklus, összesen mintegy 450 (!) oldalnyi normállemez. De ha csak az a K. 334-es Mozart-divertimentó maradt volna fenn velük, ahol Aubrey és Dennis Brain kürtől (egy 1939-es felvételen), akkor is a világ legjobbjai között

BELGA-MAGYAR

Amikor először hallottam Eugène Ysaÿe felvételeit, biztosra vettem, hogy ereiben magyar vér csörgedezik. De nem – csak valamely rejtélyes oknál fogva a hanglemezfelvétel-készítés korai időszakának magyar és belga vonósnégyesek teljesen mások, mint az oroszok vagy a franciák. És furcsa módon a magyarok és a belgák játéka hasonlít egymásra. Talán nem véletlen, hogy egyik kedvenc vonósnégyesem a Quatuor Pro Arte. Azt persze ne feledjük, hogy Hubay Jenő első vonósnégyesét még Brüsszelben alapította meg.

Forrás: Gramofon-archív

Léner Jenő nagyszerű vonósnégyese

kellene őket számon tartanunk. Erről szerencsére számos újra-kiadás alapján ki-ki meggyőződhet. Különösen a romantikus repertoárra igaz, hogy nem sok ezekhez mérhető felvétel született azóta.

Nem akármilyen együttést alapított az 1899-es születésű Róth Ferenc (pontosabban: Róth Feri, ahogy ő maga használta Amerikában is). Az első kvartett 1922-ben alakult meg, de az első tartós felállítás az 1926-os: Róth Ferenc–Antal Jenő–Molnár Ferenc–Van Doorn. Az 1933-tól az USA-ban működő kvartett felállása az 1939-es megszűnésig nem változott (pontosabban csak az utolsó hónapokban). Ha a Budapesteknél a szép hangzást, Léneréknél a tökéletes szólámarányokat emelném ki, Róthék esetében más a képlet: itt egy hegedűszólistát kísér három másik vonós. Sajnos nem ismerem egyik leghíresebb felvételüket, az 1920-as évek derekán rögzített A fűga művészetét, pedig biztos izgalmas egy ilyen „egyszemélyes” együttessel ez a polifonikus mű. Az idős Ravel viszont úgy nyilatkozott, ha valaha még egy művet írna vonósnégyesre, azt biztosan Róthéknak ajánlaná – ami elég komoly elismerés. Ők mutathatták be 1931-ben Bartók 4. vonósnégyesét. Nem véletlen, hogy Róth élete végéig további kvartettek élén találta magát: ezek közül az ötvenes évek elején két nyárra összeülők alkalmi társulat (melyben brácsán Harsányi Miklós, csellón pedig az ifjú Starker János játszott) ismét Róth-vonósnégyes néven rögzítette pl. Mozart hat Haydn-kvartettjét. A K. 464-es A-dúr kvartett összehasonlítása

alapján elmondhatjuk, ez a csapat kiegyensúlyozottabb erőviszonyokat mutat. Róth végül egészen 1969-es haláláig fáradhatatlanul kvartettezett – ennek ellenére az eredeti kvartett felvételeit nagyon nehéz fellelni.

Magyar vonatkozása van az 1924-ben alapított Kolisch-kvartettnek is (a primárius nevét csak 1929-től viselik hivatalosan): brácsásuk 1939-ig az a Lehner Jenő, aki természetesen nem azonos a Léner-kvartett vezetőjével. Mindent fejből játszottak, és számos modern felvételt készítettek: pl. 1936–37-ben rögzítették Schönberg négy vonósnégyesét. Azt szokás mon-

dani, klasszikusokat nem játszanak annyira jól – csuda tudja, nekem tetszenek Mozart-felvételeik is, Schubert G-dúr kvartettjéből pedig nehezen mondanék szebbet, mint az övék...

A második nagy generáció

Csaknem egy nemzedéknyit kell ugranunk, hogy két – egymással összefüggő – külföldi magyar együttesről szót ejtsünk. A Magyar vonósnégyest 1935-ben Végh Sándor hívta életre; eredetileg Szervánszky Péterrel, Koromzay Dénessel és Hermann Pállal. Végh 1937-ben átült a szekundba, hogy helyét átadja az együttes végleges vezetőjének, Székely Zoltánnak. 1940-ben pedig kivált, és megalapította saját társulatát (ekkor Alexandre Moszkowski

Forrás: Gramofon-archív

Végh Sándor világhírű kvartettje harmincnégy éven át változatlan felállásban működött

ült a szekundba, majd 1959-ben Kuttner Mihály váltotta). A csellóban is két váltás volt: 1940 és 1956 között Palotai Vilmos, majd Magyar Gábor személyében. Székely nem csak saját kvalitásai alapján bizonyult „nyerőnek”: a kvartettet a közismertség rangjára emelte a primárius Bartók-hoz fűződő barátsága, amelynek az 5. vonósnégyes bemutatása is ékes bizonyítéka. A Magyar kvartett lemezeinek zöme már az LP-készítés idejében látott napvilágot; köztük két komplett Beethoven-ciklus – egyik jobb, mint a másik (én a későbbire, a sztereóre szavaznék). Ezek etalon értékű felvételek, de ne feledjük el a kései Schuberteket, illetve a hat Bartók-kvartett mindmáig referencia-értékű előadását sem. Ők akkor is izgalmasak, amikor talán tudunk jobbat mondani az előadásuknál – mint például Mozart hat Haydn-kvartettje esetében. Kamarapartneraik közül egyetlen nevet hadd emeljek ki: Kentner Lajost, aki sokkal jobb zongorista, mint amennyire ismerjük.

BUDAPEST, TE CSODÁS

A hatvanas évek elején a Budapest vonósnégyes (másik nagy kedvencem) egyik tagja – talán valamelyik mindig szellemes Schneider: Sascha vagy Mischa – mondása volt, hogy a Budapest vonósnégyes neve magyar, tagjai orosz zsidók, akik német zenét játszanak franciás eleganciával. Persze ő is tudta, amit mi: hogy a kvartett ennél sokkal szorosabb szálakkal is kapcsolódik a nevéhez.

A felsorolás végére marad a Végh-vonósnégyes, mely 1940-től 1978-ig változatlan összetételben működött (Végh Sándor–Zöldy Sándor–Janzer György–Szabó Pál). A társulat 1980-ban bomlott fel; ekkor Philipp Napele ült a szekundban és Bruno Giurra brácsázott, de ez a két év eltöri az azt megelőző harmincnégy mellett. 1946-tól Párizs lett a kvartett székhelye, itt készítették jobbnál jobb felvételeiket – talán nem annyit, mint az eddig említettek, de ezek közt is találunk két – mellbevágóan különböző – Beethoven-ciklust. Ezek, valamint további koncertfelvételek bizonyítják, hogy Végh Sándor kvartettjátékosként és együttesvezetőként fenomenális. Ez az együttes azt is bizonyította, hogy egy kvartett egyaránt otthonos lehet Haydn, Csajkovszkij vagy Bartók értelmezésében.

Nagyon nehéz az embernek a kedvenceiről írnia – ezek ugyanis abszolút értelemben is kedvenc kvartettjeim közé tartoznak. Ha felütjük az 1931-es, Szabolcsi Bence és Tóth Aladár által szerkesztett Zenei lexikont, a Magyar kamarazene-együttesek címszónál hat további kortárs vonósnégyesről és számos más kamaratársulásról olvashatunk. A Kemény-, Melles-, Herzl-, Garay-kvartettek, a Magyar női vonósnégyes és a Kresz Géza által vezetett, Torontóban működő Hart House String Quartet neve ma már csupán adat, de nekik is köszönhető, hogy a vonósnégyes-kultúránk azóta is virágzik.

A német lemezkritikusok díjának nyertese Kórusmű kategória, 2011. IV. negyedév

BMC CD 166

Ligeti György

WDR Sinfonieorchester Köln / WDR Rundfunkchor Köln /
SWR Vokalensemble Stuttgart / Eötvös Péter

Requiem / Apparitions / San Francisco Polyphony

A BMC-lemezek forgalmazóinak aktuális listája megtalálható a www.bmcrecords.hu honlapon,
illetve telefonos felvilágosítás kérhető a (1) 455 8070-es számon.

Budapest Music Center Records

www.bmcrecords.hu

info@bmcrecords.hu

A legfontosabb hangjegy az őszinteség

**Beszélgetés
Lendvay Kamillóval**

*Folyóiratunk, a Gramofon idei klasszikus zenei életműdíját
Lendvay Kamilló zeneszerző kapta.*

*A karácsony után nyolevanharmadik születésnapját
ünneplő művész életút-interjúnkban őszintén
és részletesen beszél pályájáról, az alkotás folyamatáról,
az elmúlt hatvan év magyar zenei életéről.*

*Úgy véli, a zeneszerző legfontosabb „eszköze”
az őszinteség: az, hogy higgyen abban, amit ír.*

*Legyen mögötte az egész személyisége,
a személyisége mögött pedig az a kor, amelyben él.*

Gramofon: *Az ön neve jól cseng a komoly- és a könnyűzene világban egyaránt. Mondhatjuk, hogy munkásságában a zene – valaha természetesnek tekintett – egységét képviseli, tehát hogy nincs komoly és könnyű, csak jó és rossz zene?*

Lendvay Kamilló: Ezt így nem mondhatjuk. A könnyűzenét valóban műveltem fiatal koromban, de zeneszerzőként mindig csak a komolyzene érdekelt, vagy ahogyan Presser Gábor mondogatta Schubert után: a szomorú zene. A könnyűzenével való találkozásaimat ifjan hol izgalmas lehetőségnek láttam, hol a szükség vitt rá.

G.: *Hogyan kezdődött, mi adta az első lökést, hogy a világ egyik legszebb hivatását válassza?*

L. K.: Az első lökés előtt még sok más vonzás és taszítás határozta meg az életemet. Anyám és apám mindketten jól zongoráztak, s már öt éves koromban kiderült, hogy abszolút hallásom van. Elkezdtem tehát zenét tanulni, mint oly sokan mások, s tíz-tizenkét éves koromban ez megszakadt, mint másoknál is nagyon sok esetben. Érettségi után nem is gondoltam a zenei pályára, építészmérnök szerettem volna lenni. Jelentkeztem is az egyetemre, de nem vettek fel. Talán szerencsémre, hiszen akkor alighanem egész életemben csak „megfagyott zenéket” szereztem volna.

G.: *Nem is volt ifjúkorában szorosabb kapcsolata a zenével?*

L. K.: A zenetanulás kamaszkoromban csak felfüggesztődött, nem szakadt meg véglegesen. Volt egy jazz-együttesem, amellyel tánciskolába jártunk kísérőzenét játszani. Amikor nem vettek fel az egyetemre, a Vidám Parkban zongoráztam esténként, egy szabadtéri revüműsört kellett kísérenem – méghozzá kotta nélkül.

G.: *Miért volt ez követelmény?*

L. K.: Nem követelmény volt, hanem sötét. Debussy stílusában kellett improvizálnom. Meglepetésemre nagy sikere volt a rögtönzésemnek. Ezen felbuzdulva, amikor hazaértem, leírtam azt a kompozíciót. Ezzel lényegében el is dőlt a sorsom.

G.: *Ott és akkor kiderült, hogy tud zenét szerezni? Lehet, hogy én is tudok, csak nem jutottam el a Vidám Parkba?*

L. K.: Nem az derült ki, hogy tudok zenét szerezni, hanem az, hogy semmire sem vágyom jobban. Nyilván bennem volt a készség és a késztetés is, csak addig nem tudott felszínre jutni. A véletlen tehát aligha csupán véletlen. S hol volt akkor még a tudás! Elmentem ezzel a darabbal a Zeneakadémiára, Viski Jánoshoz, hogy zeneszerzést szeretnék tanulni. Fölvett. Ez 1949-ben történt, 61 évvel ezelőtt. Nekem ez volt a „fordulat éve”.

G.: *Ha jól számolom az éveket, viharos időkben végzett, amikor általában hallgatnak a műzsák...*

L. K.: 1957-ben végeztem, s rögtön a Szegedi Nemzeti Színházhoz kerültem, mert a forradalom után az ott lévő zenei vezetők mind eltávoztak. Belecsöppentem egy általam nem ismert világba, méghozzá egyből a mélyvízbe. A

szegedi akkor háromtagozatú színház volt, a prózai darabok mellett operát és operettet is játszott. Engem korrepetitornak hívtak, de egyszerre voltam betanító, énekkari vezető és karmester is.

G.: *Ez tényleg mélyvíz egy zeneszerzés szakot végzett fiatalnak.*

L. K.: Szerencsémre az Akadémián a zeneszerzés mellett két évig tanultam karmesterséget is Somogyi Lászlónál, aki nagyszerű tanár volt; nélküle aligha tudtam volna megfelelni a rám zúduló feladatoknak. Reggel korrepetitorkodtam, tíztől egyig a színház kupolájában az énekkarral dolgoztam, este pedig, ha opera ment, akkor „dienstes” voltam...

G.: *Bocsánat, az mit jelent?*

L. K.: Olyan ember, aki segíti a karmestert, összeköti azokkal, akik például kint vannak a kulisszák mögött, s nem láthatják a dirigent, se az őket.

G.: *Végülis ez nagyszerű mélyvíz lehetett – tanulásra is, lubikolásra is.*

L. K.: Valóban, de nem nekem. Annyira lekötött ez a munka, hogy semmi másra nem jutott időm. Döntenem kellett: a színház vagy a zeneszerzés. Mindkettő teljes embert kíván.

G.: *Darabjai listáját látva tudom, hogyan döntött, de nem lehetett könnyű. Különösen, hogy akkoriban kezdődött a szegedi színház nagy operai korszaka Vaszy Viktorral.*

L. K.: Amikor én eljöttem, Vaszy Viktor még nem volt ott, bár a levegőben volt a kinevezése. Ugyanis amikor 1957-ben elindultam Szegedre, fölhívott telefonon, és azt mondta: „menj előre, s készítsd elő nekem a terepet, jövök zeneigazgatónak”. Én azonban nem vártam meg, egy év után eljöttem, s szabadúszó lettem.

G.: *Meg lehetett élni akkoriban csak zeneszerzésből?*

L. K.: Nem lehetett akkor sem, és nem lehet most sem.

G.: *Ha nem lehetett megélni belőle, akkor miből élt?*

L. K.: Mondhatnám, hogy nem megéltem belőle, de éltem – ha ez nem hangzik túl patetikusan.

G.: *Hogyan születik a zene? Vagy hogy durván kérdezzem: a szabadúszó zeneszerző lelkéből sarjadzik vagy megrendelik tőle? Másképpen: ír-e a zeneszerző műveket a maga kedvére, mint a költő, az asztalfióknak, miközben nem tudja, holnap miből vesz kenyeret?*

L. K.: Ez bonyolult kérdés, maradjunk inkább a gyakorlatnál. Az impulzusok sokfélék lehetnek. Valószínűleg sosem írtam volna sanzonokat, ha nem kér fel Behár György, aki akkor a Magyar Rádió zenei vezetője volt. Először azt kérte, hogy négy-öt tagú együttes számára hangszereljek nagy külföldi slágereket. Ezt szívesen csináltam, mert minőségi munka volt, s olyan dolgokban szerezhettem rutint, amiket nem tanítottak a Zeneakadémián.

G.: *Én nagyon szerettem a sanzonokat, tudna olyat mondani, amit én is ismerhettem?*

L. K.: Azt a híres Kozma-dalt biztosan ismeri, hogy a „A két szemét még most is látom”, ezt Zsolnay Hédi énekelte. De írtam sanzonokat Sennyei Verának és sok színésznek is, például cowboy-dalt a nagyszerű Márkus Lászlónak.

G.: *Gondolom, ez jobban fizetett, mint az oratórium vagy a szimfónia.*

L. K.: Jobban, de nekem más céljaim voltak. Szimfonikus nyitány volt a diplomamunkám is, amely egy hangszeres és egy vokális részből állt – ez a kettősség a diplomamunkákban kötelező volt. Ezzel a Tragikus nyitány című darabbal végképp eljegyeztem magam a „szomorú zenével”. Kamaradarabokat írtam, vonósnégyeseket, versenyműveket, dalokat. Kérdésére visszatérve, nem a megrendelés volt a jellemző, pontosabban nem a konkrét megrendelés. A Rádió inkább így kérdezte: mit írnál jövőre? Tehát az ember azt írta meg nekik, amit a maga kedvére írt. Az sem tekinthető megrendelésnek, hogy például egyszer a nagyszerű Kocsis Albert megkért: írj nekem egy hegedűversenyt. Mégis fontos volt, mert így született meg az első hegedűversenym. A második pedig úgy, hogy kedves tanítványom, Szabadi Vilmos, akit zeneelméletre tanítottam, ugyancsak így szólt: tanár úr, kérlek, írj nekem egy hegedűversenyt. Ezt a világhírű Philharmonia Hungarica zenekar mutatta be, amelyet az 1956 után emigrált magyar zenészek alapítottak. (Szőke Cecília: *Philharmonia Hungarica című monográfiája 2006-ban, kiadónk gondozásában, a Gramofon Könyvek sorozatban jelent meg – a szerk.*). Aztán Mihály András kért, hogy írjak darabot az akkor frissen alakult Budapesti Kamaragyűttes számára.

G.: *A zeneszerző szemében a nemzetközi siker az igazi siker?*

L. K.: Nem, az igazi siker az, ha sikerült megvalósítani, amit elgondoltam. De fontos a visszajelzés, ha más nyelvű, más kultúrájú közönség is felfigyel a munkámra. Az egyik legjelentősebb megrendésem Párizshoz kötődik: a Festi-

val d'Art Sacre felkérésére írtam a Via Crucis című darabomat, melyet az Eglise de la Trinité templomban mutatnak be, 1989-ben.

G.: *Nagy siker volt?*

L. K.: Folytatása volt, ami több mint a siker. A Via Crucis bemutatója utáni díszvacsorán megszólított a francia zeneakadémia elnöke, Marcel Landowski, s megkérdezte, volna-e kedvem írni egy Stabat Matert nagyzenekara és nagy létszámú énekkarra.

G.: *Volt hozzá kedve?*

L. K.: Az ilyen feladat minden zeneszerző álma, de őszintén szólva egy vacsora közbeni csevegést nem vettem egészen komolyan. Csakhogy hamarosan jött egy szabályos szerződés, a határidő, a honorárium megjelölésével, s én boldogan fogtam munkához.

G.: *Elmondaná, hogyan? Mindig vágytam megtudni, miként születik a zene.*

L. K.: Attól tartok, a lényegét tőlem sem fogja megtudni. Mindig van egy pillanat, amikor a szikra kipattan, de annak is vannak előzményei, például a művel való foglalkozás. Legtöbbször nem is vagyok megelégedve azzal, ami a szikrából létrejött: írom, radírozom, átírom, s előfordult, hogy a sok változtatás után visszajött az eredeti zenei gondolat. Akkor mérgelődik az ember: miért dolgoztam vele ennyit hiába?

G.: *Talán mégsem hiába, hiszen így már biztosan tudhatja: ez a jó.*

L. K.: Igen, Beethoven is rengeteget javítgatta a darabjait. A 9. szimfóniában leragasztotta a nem tetsző részt és újraírta. Aztán megint. S a végén leírta azt, ami az első ragasztás alatt volt. Anélkül, hogy tudta volna, visszatért az eredetihez. De hogy én is visszatérjek az eredeti kérdéshez: első dolgom az volt, hogy a Stabat Mater szöveget megtanultam franciául, illetve nemcsak megtanultam, hanem igyekeztem átélni. Mélyen átélni az egész történetet.

G.: *Miért franciául? Magyarul is át lehet élni az anya fájdalmát, aki elveszti gyermekét.*

L. K.: Azért, mert egy franciául elhangzó darabban a dal-lamnak a francia szöveg prozódiajához kell alkalmazkodnia. A Stabat Matert a Meaux en Seine katedrálisában mutatták be, a Forum des Orgue fesztiválon. A bemutató karmestere Michel Piquemal volt, a főszerepet pedig egy csodálatos alt, Jacqueline Mayeur énekelte. A tüneményes Piquemallal később is megmaradt a kapcsolatom, többször járt Pesten, a Zeneakadémián dirigálta saját művét és a Stabat Matert is, a Magyar Rádió Ének- és Zenekarával. A szólót ezúttal is a gyönyörű Jacqueline Mayeur énekelte. Amikor pedig Párizsban találkoztunk, Piquemal fölkért, hogy komponáljak egy dalciklust: ő küldi a verset, s arra is kért, hogy éppen olyan hangszerekre írjam, amely meg-egyezik Ravel Madagaszkári dalainak hangszereivel: azaz bariton-hang, zongora, fuvola, cselló. Lucian Blaga román származású költőnek egy természetéről szóló versére kellett háromtétéles dalciklust komponálnom, melyet egy kama-raesten mutattak be a Párizs melletti Compiègne-ben.

G.: *Visszatérve a sikerre: gondolom, nemcsak térbeli dimenziója van, hanem időbeli is. Tehát nemcsak az fontos, merre játszószák szerte a világban, hanem az is, hogy meddig. Odafigyel művei további sorsára?*

L. K.: Természetesen örülök és fontos, ha darabjaim tovább élnek, s mások, az új nemzedékek muzsikusai is érdekesnek tartják arra, hogy repertoárjukra vegyék. Régebben, ha meghívtak, el is mentem egy-egy bemutatóra, hogy halljam, hogyan interpretálják őket. Ma már, nyolcvan fölött ritkábban mozdulok ki.

G.: *A kortárszene és a közönség eléggé eltávolodott egymástól. Illetve, természetesen van közönsége, de nagyon szűk körű. Mintha a mai zeneszerző azt mondaná, nem érdekli, mit szól hozzá a közönség.*

L. K.: Nem hiszek az ilyen zeneszerzőnek. Akkor minek írja? Ez persze nem jelenti azt, hogy le kell feküdni a közönségigénynek. A zeneszerző legfontosabb „eszköze” az őszinteség. Hogy higgyen abban, amit ír. Legyen mögötte az egész személyisége, a személyisége mögött pedig az a kor, amelyben él. Nem hiszek az askétikus zenészben, aki visz-

szavonul, és bezárja magát a saját világába. Az nem jó. Természetesen amit mondok, az nem a siker receptje, ettől még lehet, hogy a közönség egyik fele idegenkedik tőle, a másik fele pedig rajong érte. Ez az élet természetes rendje, s a művészeté is. Tetszik – nem tetszik.

G.: *Több mint ötven éve van a pályán, mi változott meg benne leginkább?*

L. K.: Nincs döntő változás. Természetesen a stílusok és divatok változtak; az is lehet, hogy az én stílusom elavult vagy a közönség mást jobban kedvel, de a saját stílusomat már nem tudom és nem is akarom földadni. Én belül ezt a zenét hallom, nem írhatok mást. Mi marad meg, s mi avul el? 1955-ben, még zeneakadémista koromban írtam egy hegedű-zongora rapszódia-t, Kocsis Berci mutatta be nagy sikerrel. Ez a darab ma is él, ma is játsszák, pedig akkoriban még csak kerestem a saját hangom, s ebben a darabban is jól kimutatható Bartók és Kodály hatása.

G.: *Melyik művét szereti leginkább?*

L. K.: Ne kérdezze. Szeretem a dolgaimat, de csak akkor hallgatom újra valamelyiket, ha bemutatják valahol. Nemrég a Bartók Vonósnégyes mutatta be a 2. vonósnégyesemet, most egy szegedi kvartett, a Kosztándi Vonósnégyes vette műsorára. Ez jó érzés, nagyon jó.

G.: *Előfordult-e, hogy csalódott valamelyik interpretációban?*

L. K.: Nem jellemző. A zeneszerző mindent leír a kottában – pontosan, világosan. Tempót, dinamikát, mindent. Van aki még azt is, hogy adott esetben annál a hangnál fölfelé menjen a vonó vagy lefelé. Mert a hangzás szempontjából egyáltalán nem mindegy. Mások ezt nyugodtan rábízzák az előadóra. Én is az utóbbiak közé tartozom. Nemrég fölhívott egy zeneakadémista tanítványom, hogy el szeretné játszani az egyik darabom, s kért, adjak neki egy felvételt, hogy meghallgathassa. Kérdeztem tőle: van kottája? Azt felelte, van. Akkor nem adok lemezt, mondtam neki, nézze meg a kottát, tanulja meg a darabot, aztán utána majd adok.

G.: *Azt mondta az imént, hogy zeneszerzésből nem lehet megélni, s azt is, hogy ez a hivatás teljes embert kíván. Csiki-csuki, akkor hát...?*

L. K.: Hetvenhárom éves koromig zeneelméletet tanítottam a Zeneakadémián. Főleg gyakorlatokat vezettem, ami azt jelentette, hogy műveket játszottunk és elemeztünk. Mozart Don Giovanniját például elejétől végig. Szerettem a fiatalokat, én is megfiatalodtam közöttük. Sokáig voltam a Magyar Rádió zenei lektora, s vállaltam színházi munkákat is. 1960-tól '66-ig az Állami Bábszínház zenei vezetője voltam, s nagyon szerettem Szilágyi Dezsővel dolgozni. Megcsináltuk például A fából faragott királyfit, nagyon jó munka volt. Akkor hívtak a Honvéd Művészegyütteshez zenei vezetőnek. Sokáig gondolkodtam, vállalam-e, de amikor megnéztem a Taganka színházban Ljubimov rendezésében a Tíz nap, mely megrengette a világot című politikai revüt, az engem nagyon megragadott. Úgy éreztem, ilyen egészen újszerű színházat érdemes volna csinálni. Fölkerestük Jekatyerina Furceva asszonyt, az akkori nagyhatalmú szovjet kulturális minisztert, aki csípőből elutasította a kérésünket. Persze mi nem tudtuk, hogy utálja Ljubimovot, s már régóta szálka a szemében. Így hát hazajöttünk, s megcsináltuk mi magunk ezt a revüszzerű előadást az ő szellemében. Aztán még egy darabot összehoztunk, Behár György zenéjével ment. Nagyon élveztem ezeket az újszerű színházi próbálkozásokat, de nem sokáig, mert úgy éreztem, vannak, akik egyáltalán nem élvezik, amit csinállok, sőt tevőlegesen fúrnak is, hogy ne csinálhassam. Két év után otthagytam a Honvéd Együttest.

G.: *De a színház szeretete megmaradt.*

L. K.: Igen, foglalkoztatott a színház, s amikor a televízió fölkerért, boldogan írtam meg Karinthy Bűvös szék című egyfelvonásosából első operámat. 1972-ben ezzel nyitott a Zenés TV Színház. Ugyanitt ment 1978-ban a Sartredrámából készült Tisztességtudó utcalány is, amelynek magyar szövegét Devecseri Gábor írta. Később mindkettőt játszották színházban is: a Bűvös székét Görlitzben németül, a Tisztességtudó utcalányt pedig Párizsban, a Concorde tér mellett egy kis színházban, úgy, hogy Devecseri szövegét visszafordították franciára.

G.: *Mindez jó visszaigazolás, miért nem folytatta?*

L. K.: Ezek nem voltak a szó klasszikus értelmében operák, hiszen tudtam, hogy a televízióban nem lehetnek hosszab-

bak háromnegyed óránál. Meg aztán az volt az érzésem, hogy ezeket a groteszk hangvételű műveket nem veszi igazán a közönség.

G.: *Az elmúlt ötven év politikai szempontból is rendkívül változatos volt, hogy ilyen eufemisztikusan fogalmazzak. Hogyan hat a zeneszerző munkájára a politika?*

L. K.: Az életére hat, a munkásságára kevésbé. A zene más dimenzióban él, tehát ilyen-olyan kurzusok nem befolyásolják, milyen zenét ír az ember. Magam neveltetésemmel fogva mindig baloldali tudatú ember voltam és maradtam. Kérdezhetné, hogy jön ide egy Via crucis vagy egy Stabat Mater. Hát úgy, hogy mindkettő baloldali darab, elesett, szegény, szenvedő emberekről szól, mint ahogy az egész kereszténységnek is nagyon erős a szociális háttere.

G.: *Említette, hogy a szülei szépen zongoráztak. Viszi-e tovább valaki a családból a zenei vonalat?*

L. K.: A lányom 1956-ban született, s reménykedtem benne, hogy ő is muzikus lesz. Konzervatóriumba járt, de egy nap azzal állt elé, hogy apa, én annyira izgulok minden föllépésen, hogy belőlem sosem lesz zongoraművész. És tanítani sem akarok. Összeszorult a szívem, de azt mondtam neki, akkor el kell onnan jönnöd, semmi értelme maradni. Erre ő: apa, én már beszéltem is a Kölcsey Gimnázium igazgatójával... A dolog eldőlt. Azóta sikeres orvos Amerikában, és kottával a kézben hallgat zenét.

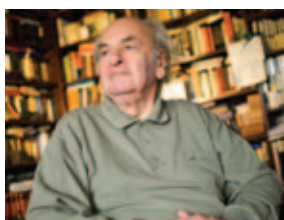
G.: *Meddig komponál a zeneszerző? Ki lehet ebből öregedni, mint mondjuk egy focistának?*

L. K.: Azt hiszem, egy alkotó addig alkot, amíg él. És addig él, amíg alkot. Lehet, hogy ez miszticizmus, de úgy érzem, mindenkinek ki van mérve az ideje. Petőfinek elég volt huszonhat év, hogy megírjon egy teljes életművet, Aranyanak hatvanöt „kellott”. Rossini korán abbahagyta, míg Verdi-nek meg kellett várnia, hogy megírhasa a Falstaffot. Ha ez a „házi elméletem” igaz, akkor nekem még dolgoznom kell. És dolgozom is. Most ugyan éppen kényszerszünetet tartok, mert eltörött a lábfejemben egy kis csont, s ez akadályoz a munkában. Tornyosulnak az asztalomon a megkezdett munkák, de remélem, már nem sokáig. Mi lesz belőlük? Arról babonából még nem beszélhetek. ■

Lendvay Kamilló és Vukán György Gramofon-díjas

A Gramofon című folyóirat szerkesztősége és kiadója idén már tizenegyedik alkalommal ítélte oda a Magyar Klasszikus Zenei Díjat és a Magyar Jazz Díjat (mint életműdíjakat), illetve az év legjobb hangfelvételeinek járó elismeréseket. A szavazásban Retkes Attila főszerkesztő (a zsűri elnöke), Bércesi Barbara főszerkesztő-helyettes, valamint főmunkatársaink és néhány szakkritikusunk vett részt. A díjkiosztó gálaestet november 28-án, hétfőn este tartottuk, a Budapest Jazz Clubban, a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) támogatásával. 2011-ben a Gramofon az alábbi művészeket és produkciókat díjazta.

Magyar Klasszikus Zenei Díj 2011:
Lendvay Kamilló
zeneszerző

Magyar Jazz Díj 2011:
Vukán György
zongoraművész, zeneszerző

Az év magyar klasszikus hanglemeze

John Cage: *Ütőhangszeres művek*, vol. 6 (1973–1991)
Amadinda Ütőegyüttes,
Hungaroton Classic

Az év külföldi klasszikus hanglemeze

Ombra Cara – Georg Friedrich Händel áriái
Bejun Mehta (ének), Freiburger Barockorchester,
karmester: René Jacobs
Harmonia Mundi – Karsay és Társa

Az év DVD produkciója

Verdi: *Rigoletto*
Diana Damrau, Juan Diego Flórez, Zeljko Lucic
Karmester: Fabio Luisi, rendező: Nikolaus Lehnhoff
Virgin Classics – EMI

Az év magyar jazz-lemeze

Szakcsi Lakatos Béla: *Live at the Budapest Jazz Club*
(BMC Records)

Az év külföldi jazzlemeze

Metropol Orkest/Vince Mendoza: *Fast City*
BHM – Varga István

Zenei panoráma – kötet a 85 éve született Kroó György írásaiból

Zenei panoráma – Kroó György írásai az *Élet és Irodalom*ban (1964–1996). Ezzel a címmel, a Gramofon Könyvek sorozatban jelent meg az a csaknem ötszáz oldalas kiadvány, amely a 20. század egyik legjelentősebb magyar zenekritikusának, zenetörténészének és a zenei ismeretterjesztésben is mércét állító egyéniségének, Kroó Györgynek az *Élet és Irodalom* hetilapban publikált írásait tartalmazza. A kötet szerkesztője, közreadója Várkonyi Tamás zenetörténész, lapunk korábbi főszerkesztője.

A 239 cikk az 1964 és 1996 közötti évtizedek zenei életébe nyújt betekintést, kortárs zenei bemutatókról írott kritikák révén, de nemcsak az új művekről, aktív zeneszerzői műhelyekről, európai és magyarországi trendekről, hanem az előadóművészet és a zenei kompozíciók örök kérdéseiről, a magyar zenei életet mozgásban tartó eseményekről is olvashatunk. A most első ízben a nagyközönség elé kerülő pillanatképek színes sorozata ezeknek az évtizedeknek zenei-kulturális panorámáját nyújtja. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a kötet – ahogyan Kroó György írta egyik recenziójában – „egyszerre történelem és életrajz, művészet-

szociológia és világpolitika, arckép, kordokumentum és nagyszerű olvasmány”.

Részlet Kovács Sándor zenetörténész előszavából: „Kroó tanár úr alapító főszerkesztője és haláláig vezetője volt a Magyar Rádió Új Zenei Újság című heti magazinműsorának. Itt hétről hétre beszámolt koncertélményeiről. Az *Élet és Irodalom*ban publikált írásai tehát kritikai tevékenységének egy részterületét mutatják: elsősorban új magyar művekről és néhány különösen fontos eseményről vagy új kiadványokról szolt ezen a fórumon (...) A kritikák többsége arra az időszakra esik, amelyet utóbb, igen eufemisztikusan a Nagy Testvér, a Szovjetunió történetében a brezsnyevi pangás korának neveztek el. Itthon ez volt a Kádár-korszak néha felhősebb, néha derűsebb időszaka. A zenei élet nem feltétlenül követte a politika vargabetűit: immár évtizedek távolából inkább folyamatos nyitásról, merev ideológiai dogmák fokozatos enyhüléséről beszélhetünk. Aki végigolvassa Kroó tanár úr kritikáit, világos képet kap ezekről az esztendőkről. Mintha fotósorozatot látnánk. A pillanatképek élesek, hitelesek.”

ÚJÉVI HANGVERSENY
**HAYDN:
A TEREMTÉS**
Orchestra La Scintilla
Vezényel: Fischer Ádám

2012. január 1., 19.00
Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

STRATÉGIAI
PARTNEREINK

STRATÉGIAI MÉDIA-
PARTNEREINK

Jegyek kaphatók a Műpa jegypénztáraiban (1095 Budapest, Komor Marcell u. 1., tel.: 555-3300 és 1061 Budapest, Andrásy út 28., tel.: 555-3310), valamint az ismert jegypénztárakban.
Online jegyvásárlás: www.mupa.hu • A Műpa szakmai támogatója a Liszt Akadémia.
ISO 9001:2000

El Greco: Bűnbánó Magdolna © Szépművészeti Múzeum, Budapest

**EL GRECÓTÓL
RIPPL-RÓNAIIG**
NEMES MARCELL,
A MECÉNÁS MŰGYŰJTŐ

SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM
2011. OKTÓBER 26. - 2012. FEBRUÁR 19.

FŐ TÁMOGATÓ

KIEMLÉLT TÁMOGATÓ

Először szüreteltek zenét Pécssett

Tavaly Pécs – mint Európa Kulturális Fővárosa – különleges pozícióba, a figyelem központjába került. Úgy tűnik, ezt a „kulturális központi” helyzetét tartani is szeretné, hiszen egy igazán friss, különleges fesztivált rendeztek idén először – hagyományteremtő szándékkal, ZeneSzüret Lisztre hangolva címmel.

❖ Gramofon

Klukon Edit és Ránki Dezső kétfogorás előadása a pécsi ZeneSzüret fesztiválon

A komolyzene kedvelői nagyrészt abban a Kodály Központban találkozhattak a hazai és külföldi zenei élet kiválóságaival, ami az EKF projekt részeként készült el, és valóban nézőket és fellépőket egyaránt elbűvölt csodálatos akusztikájával. A programok kiindulópontja a 200 éve született Liszt életműve volt, s elmondható, hogy a fesztivál rendezője, az idén 55. születésnapját ünneplő Filharmónia Dél-Dunántúli Nonprofit Kft. szakmai tudását, kapcsolatait kamatoztatva gazdag és egyedi programsort állított össze a klasszikus zene szerelmeseinek.

„Minden a komolyzenéről szól, de nem minden úgy, ahogy megszoktuk” – olvasható Szamosi Szabolcs orgonaművész, fesztiváligazgató gondolata az eseménysor programfüzetének köszöntőjében. A ZeneSzüret rendezvénysorozat ugyanis nemcsak a klasszikus zenét kedvelő közönséget, hanem szélesebb rétegeket szeretett volna megcélozni, köztük a fiatalokat is. Tette ezt a hagyományos keretekből kilépve, az emberek mindennapi tereiben: bevásárlóközpontokban, köztereken, utcákon és formabontó kiállításokon. Bátor, merész kezdeményezések tanúi lehetnek, aki ellátogattak Pécsre október végén. Ezek között voltak, amik osztatlan sikert arattak és jövőre is a programsor részét képezik majd, de voltak olyan elemek is, amik egyszerűek és megismételhetetlenek.

Az október 21-i fúvószenekari megnyitó után két tehetséges fiatal zongorista, Balog József és Borbély László párját hallgathattuk meg. Október 22-én a Pannon Filharmonikusok erre az alkalomra összeállított estjét élvezhették az érdeklődők, ahol Christian Schumann vezényelt, és Fülel Balázs előadásában csendült fel Liszt A-dúr zongoraversenye. Október 24-én Sebestyén Márta Liszt korának

népi és társasági zenéjét ismertette meg a pécsi közönséggel. A világhírű magyar népdalénekesnőt a reformkor hangulatának megidézésében zenész-barátai mellett korhű táncosok is segítették. Másnap a Ránki-család és az MR Gyermekkórusának különleges Liszt-estje következett – ősbemutatóval, különleges darabokkal, amik a fesztiválon először hangzottak el. A gyermekkórust Szamosi Szabolcs egyelőre csak mobil orgonán kísérhette, de van remény arra, hogy a közeljövőben a Kodály Központban saját orgona épül majd. A fesztivál október 27-i záróhangversenyén az örmény csellista, Suren Bagratuni Sosztakovics I. csellóversenyét adta elő, a Nemzeti Filharmonikus Zenekart Kocsis Zoltán vezényelte, közreműködött a Nemzeti Énekkar a zsúfolásig megtelt hangversenyteremben.

A ZeneSzüret műsorkínálatában a Kodály Központ koncertjein kívül számos izgalmas produkció kapott helyet. Ilyen volt többek között Szakcsi Lakatos Béla és zenésztársainak műfajokon átívelő improvizációs jazz-estje, amelyen klasszikus zenei témákból kiindulva kalandoztak a magyar népzene, a jazz és a scat-éneklés világában. Francesco Finotti – egykori Liszt orgonaverseny-győztes művész – koncertje után úgy nyilatkozott, hogy a pécsi Bazilika orgonájánál érzékenyebb, kifinomultabb hangszerrel még nem találkozott pályája során. A Savaria Barokk Zenekar egy ritkaságszámba menő Caldara-művet, a Szent István, Magyarország első királya című oratóriumot tűzte műsorára.

A ZeneSzüret fesztivál sajátossága, hogy a klasszikus zenén kívül szinte valamennyi művészeti ág jelen volt a programkínálatban: konferenciák, beszélgetések, filmvetítések és kiállítások is, melyek lehetővé tették, hogy Lisztet, saját korának celebjét ne csak a zenéjén keresztül, hanem a fesztiválra készült kortárs képzőművészeti alkotásokon át is megismerhessük. Kutatók értő és lebilincselő előadásában hallhattunk arról az emberről, aki nélkül a modern zene nem létezne. Nagyon várjuk, hogy mivel rukkol elő 2012-ben a Filharmónia, s vajon kinek-minek a jegyében fogják szüretelni jövőre Pécssett a zenét? ■

Világszínvonal Dubrovnikban

Forrás: Julian Rachlin and Friends

Hogy a dél-horvátországi Dubrovnik – azaz régi magyar nevén Ragusa – ne csak gyönyörű tengerpartjáról és csodás történelmi belvárosáról ugorjon be, hanem a művészetekről is, azért 2001 óta sokan és sokat tettek a városban. Az egyetlen előadó, a litván származású Julian Rachlin hegedűművész köré épített zenei fesztivál kiötlői és szervezői nyaranta valóságos kulturális parádét kínálnak az Adria partjára látogatóknak.

♣ Szabó Barna/Dubrovnik

A Julian Rachlin és barátai elnevezésű fesztivált idén augusztus 27. és szeptember 8. között már tizenegyedik alkalommal rendezték meg. A két hét alatt hallható 13 koncert műsorát elsősorban kamaraművek alkották, de a szorozat nyitóhangversenyén közreműködő, Zubin Mehta vezényelte Belgrádi Filharmonikusok vagy a Gidon Kremer által alapított és irányított Kremerata Baltica révén a közönség zenekari estben is gyönyörködhetett. S tehette mindezt a szabad ég alatt, ahol a pompás, a 18. századi Itáliát, elsősorban Velencét idéző Óváros utcái önmagukban is esztétikai örömet nyújtanak a résztvevőknek.

Bár hozzá sem ad, az élményből szerencsére semmit nem vesz el, hogy a koncertek ideje alatt a fesztivál logóját, különféle vizuálieffekteket és a közreműködők fotóiból összeállított slide show-kat a helyszínen lézerpázmák vetítik az utcafrontra. A tapintható bőségű anyagi forrásokon túl mindez a szervezők azon igyekezetéről is árulkodik, hogy a város arcát két hétre valóban mindenki számára a fesztiválba öltöztessék. Ehhez képest meglepően szűkös tér szolgált a hangversenyek fő helyszínéül. Az egykori városháza patinás reneszánsz épületében található nyitott, loggiás udvarra olykor nem fért be mindenki, bár ez a helyszín kétségkívül kedvezett a kamaraművek intim légkörének, sőt akusztikailag is megfelelően működött.

Az emeletekről lelógó tornacipők látványa, a korlátos végigheverő rövidnadrágos, lezserebb látogatók alakja jól ellenpontosza az illatfelhőbe burkolózó földszinti közönség eleganciáját. Ez a kettősség a programban is tükröződött:

Julian Rachlin és barátainak fesztiválja

Mozart, Brahms és Prokofjev után egy-egy este zenei showműsor, kosztümös felvonulás vagy a UNICEF javára rendezett futballmérkőzés következett, ahol a fesztivál előadóból és ismert médiaszemélyiségekből álló csapatok játszottak egymással.

A Litvániában született, négyéves korában szüleivel Bécsbe emigrált Rachlin nemzetközi karrierje 1988-tól datálódik, amikor 14 évesen a Bécsi Filharmonikusokkal debütált, s azóta is folyamatosan a legnagyobb zenekarokkal és karmesterekkel dolgozik. Fellépett már Riccardo Muti, Zubin Mehta, Lorin Maazel, Mariss Jansons, Charles Dutoit, Leonard Slatkin, Daniele Gatti irányítása alatt. „Barátai”, a dubrovnikai fesztiválra meghívott vendégművészek többsége ugyancsak a volt Szovjetunióból indult: a szintén litvániai Mischa Maisky és a szeniális Itamar Golan zongorista, Rachlin állandó kamarapartner; a szentpétervári Alekszej Igudesman zeneszerző-hegedűs, aki a zenei paródiaest komikusaként is nagyot alakított; a bakui billentyűszépség, Sabina Hasanova vagy a kijevi Andrej Puskarev vibrafon-játékos, akinek lélegzetelállító hangszeres mutatványai egyszerre voltak virtuózak és hipnotikusan szuggesztívek. Hallhattuk még a fiatal amerikai David Aaron Carpentert brácsán, a koreai-brit Hyung-ki Joo-t zongorán, a német Sebastian Gürtlert hegedűn – mindannyian hangszerük elsőrangú játékosai. Ezt különösen Anton Arenszkij ritkán hallható II. vonósnégyesének vegtelenül finom előadásánál, illetve a kortárs Richard Dubugnon szonátájának ősbemutatójánál tapasztalhattuk.

Szervezésben, művészileg ez a fesztivál a világszínvonal körüli mozog. Az embernek pedig önkéntelenül eszébe jut a hazai párhuzam: a Kokas Katalinék által megálmodott Kaposvári Kamarazenei Fesztivál, mely idén lépett második életévébe. Menedzselhető kiválóságaink tehát nekünk is vannak, s hogy megfelelő pénz, akarat és infrastruktúra segítségével meddig repülhet(ne) egy ilyen kezdeményezés, azt Dubrovnik példája mutatja. ■

A fesztivál honlapja: www.rachlinandfriends.com

Karácsony és farsang közt

A Művészetek Palotája téli hangversenyei

Sűrűnek ígérkezik a téli koncertprogram a Művészetek Palotájában. Január végén és február elején szinte négy-öt naponként adják egymásnak a stafétát világhírű vendégszólisták és vendégegyüttesek a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyerem pódiumán – de decemberben sem maradunk sztárok nélkül.

❖ Várkonyi Tamás

A legsűrűbb időszak január vége és február eleje. Január 25-én az **Academy of St. Martin in the Fields** zenekar játszik – nem először – a Művészetek Palotájában. A kamarazeneien áttetsző, különleges hangzásvilágú, szólista-kvalitású muzikusokból álló együttest az a legendás karmester irányítja, aki több mint ötven éve megalapította azt. Sir Neville Marriner két slágert is vezényel: Glinka Ruszlán és

Sir Neville Marriner – több mint fél évszázada a karmesteri dobogón

Ludmilla-nyitányát, illetve Dvořák IX. szimfóniáját; a „szendvicsműsor húsaként” pedig, a fiatal Martin Helmchen közreműködésével egy hazai specialitást, Mendelssohn d-moll zongoraversenyét szolgálja fel a brit csapat. Nem tévedés, hazai ez a specialitás, ugyanis a hamburgi mester angol megrendelésre komponálta a művet huszonhét éves korában, és 1837-ben mutatta be a Birminghami Fesztiválon.

Marrinerék után négy nappal, január 29-én a tengerentúlról érkezik hozzánk a világ egyik leghíresebb férfikara, a **Chanticleer**. Most, két évvel legutóbbi magyarországi fellépésük után is érdemes meghallgatni a tizenkét tagú, háromszoros Grammy-díjas a cappella énekegyüttest, mert más jellegű műveket adnak elő. Ezúttal a szerelem témája köré válogattak össze gyöngyszemeket hatalmas repertoárjukból. Hallhatunk reneszánsz chansonokat, motettákat és 20. századi francia szerzők alkotásait; illetve kuriózum-

Chanticleer – két év után újra Magyarországon a világhírű férfikar

ként Richard Strauss három férfikarát, valamint a kortárs kórusmuzsika két bestseller szerzőjének, az egykori Depeche Mode-tag Eric Whitacre-nek és a brit John Tavenernek egy-egy kompozícióját.

Jó fiúk és rossz fiúk

Február 4-én a nemzetközi zenés színpadi szcéná meghatározó alakja, **Bryn Terfel** lép fel a Müpában. A világ egyik leghíresebb baritonja 2009 végén megjelent lemezének műsorát adja elő a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarával, Gareth Jones vezényletével. A Bad Boys (Rossz fiúk) című albumot a mértékadó zenei szaklapok – így a Gramofon is – az ötcillagos kiadványok közt dicsérték – mind koncepcióját, mind zenei kivitelezését tekintve. A műsorterv egyéni: az operairodalom antihőseit, cinikus, gonosz, intrikus vagy egyszerűen csak rafinált alakjait kelte életre a walesi művész.

Bryn Terfel előtt azonban egy „jó fiú” – szintén bariton – is a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyerem deszkáira lép: december 18-án **Matthias Goerne** énekel; más jellegű, de nem kevésbé ötletesen összeállított műsorában, a Bázeli Kamarazenekar kíséretével. Annak a három – ugyanahhoz a korosztályhoz tartozó – zeneszerzőnek az alkotásai hangzanak el, akik 1722-ben pályáztak a lipcsei Tamás-templom megüresedett karnagyi állására. Telemantól a híres Tafelmusik sorozat egyik szvitje, Graupnertől egyik karácsonyi kantátája, Bachtól pedig két kantáta és a gyönyörű c-moll kettősverseny csendül fel Advent harmadik vasárnapján, a lelki készülődést segítve az ünnepre.

A farsangi ünnepkörhöz kapcsolódik a **Poème Harmonique** koncertje február 13-án, a Fesztivál Színházban. A Barokk karnevál est nem is nevezhető hagyományos koncertnek, hiszen a 17–18. századi zene előadására szakosodott francia együttes afféle ösztönművészeti performansz-élményében részesíti a szerencséseket. Nemcsak historikus hangszerek arzenáljával idézik fel a 17. század közepének buja barokk itáliai karneváljait, hanem a muzikusaihoz táncosok, akrobaták, zsonglőrök, pantomimesek, komédiások is csatlakoznak. ■

A koncertekről bővebben: www.mupa.hu

MVM KONCERTEK

A Zongora, A Hegedű, Gödöllői Nemzetközi Hárfafesztivál,
A zongorán túl – Vásáry Tamás bérletsorozata Beethoven,
Schubert és Debussy műveiből, Hangszerek világa gyerekeknek,
Junior Prima Díjasok hangversenysorozata

A hangversenyek közreműködői:

Borisz Berezovszkij, Fazil Say, Richard Goode, Grigorij Szokolov, Ránki Dezső, Bogányi Gergely,
Vásáry Tamás, Farkas Gábor, Borbély László, Lajkó István (zongora), Somlai Petra (fortepiano),
Szabadi Vilmos, Baráti Kristóf, Kelemen Barnabás, Kokas Katalin, Banda Ádám (hegedű), Anneleen Lenaerts,
Emmanuel Ceysson, Razvaljajeva Anasztázia, Vigh Andrea (hárfa), Drahos Béla, Vámosi-Nagy Zsuzsa (fuvola),
Bartók Vonósnégyes, Accord Vonósnégyes, Mandel Quartet, Budapesti Vonósok

Művészetek Palotája, Festetics Palota (Budapest), Bartók Emlékház,
Gödöllői Királyi Kastély – EU Konferenciaterem
2011/2012

„MVM Koncertek – A Zongora” a Művészetek Palotájában

Borisz Berezovszkij - 2011. december 15. (csütörtök), 19.30, **Ránki Dezső** - 2012. január 17. (kedd), 19.30,
Richard Goode - 2012. február 15. (szerda) 19.30, **Grigorij Szokolov** - 2012. március 14. (szerda), 19.30,
Fazil Say - 2012. április 11. (szerda), 19.30, **Bogányi Gergely** - 2012. április 26. (csütörtök), 19.30

Fazil Say

Grigorij Szokolov

Borisz Berezovszkij

Az „MVM Koncertek” valamennyi hangversenyére 10% kedvezménnyel lehet jegyeket vásárolni,
ha közvetlenül a jakobikoncert@gmail.com e-mail címen rendelik meg jegyeiket.

Látogasson el honlapunkra:

www.jakobikoncert.hu

Koncertek világsztárokkal, kedvezmények a gyerekekkel érkezőknek!

Kérjük, jelentkezzen be a fenti e-mail címen, ha szeretne hírlevelet kapni a 33 hangversenyről.

A hangverseny együttműködő partnere:

magyar villamos művek

Ország, város, híres ember

A Nemzeti Filharmonikusok külföldi turnéiról

Brüsszel, Weimar, Potsdam, Amiens, Dijon, Bukarest, Vatikán, Spanyolország – néhány hely, ahol a Nemzeti Filharmonikus Zenekar 2011-ben, a magyar zene nagyköveteként hírét vitte többek között Liszt Ferencnek, Bartók Bélának. Olyan hírességek közreműködésével, mint Boris Berezovsky vagy Vadim Repin. Mindenütt szuperlatívuszokban nyilatkoztak a Kocsis Zoltán vezette zenekar teljesítményéről – így az öndicséretre nines rászorulva Kovács Géza főigazgató. Mint mondja, ők csak megdolgoznak a világszínvonalért.

„A Nemzeti Filharmonikusok 2011-ben folytatta azt a nemzetközi tevékenységet, amelyben némileg eltér a többi művészeti együttéstől: küldetésének megfelelően szerepet vállal az állami kultúrdiplomáciában – mondja a Filharmonikusok főigazgatója, Kovács Géza. – A 2011-es évet az EU-elnökség alkalmából Brüsszelben kezdtük, a Bozarban: a koncert, amelyen Bartók Cantata profanája elhangzott, csak részben volt protokolláris jellegű – a jegyek nagy részét értékesítették. Ahogyan a májusi vatikáni fellépés esetében is, amikor a hétezer fős auditorium zsúfolásig megtelt. Sűrű nyár következett, a napfényes augusztus Németországba vitt el bennünket. A potsdami Vorabendhangversenyek sorozatában a legnevesebb szimfonikus együtteseket látják vendégül; nagy élményt jelentett Vadim Repinnel egy színpadon muzsikálni. Egy hétre rá a Wagner-dédunoka, Nike Wagner köszöntött minket a

Weimari Fesztiválon. Nem sokkal ezután Bukarestbe utaztunk, az Enescu Fesztiválra, ahol Boris Berezovsky közreműködésével adtuk elő Bartók Első zongoraversenyét, majd Enescu II. szimfóniáját szólaltattuk meg. Utóbbi alkotás is rendkívüli igényeket támaszt a zenekarral szemben, ugyanakkor világhóssá vált számunkra, hogy a román alkotó művei méltatlanul kevésszer szólalnak meg magyarországi koncertpódiumokon. Ezt a hiányosságot a jövőben igyekszünk pótolni. Enescu nem sokszor találkozott Bartókkal, de közösen vonatoztak Romániában – jó lett volna légyként zümmögni abban a fülkében, és megtudni, miről beszélgetett ez a két óriás!”

A szeptemberi évadkezdés után Franciaországban, Amiens és Dijon városában aratott telt házas sikert a Nemzeti Filharmonikus Zenekar. A november 28-i pozsonyi út annak a kezdeményezésnek a része, aminek a romániai látogatás is: a szomszédos országokkal ápolni a jó kapcsolatot, időről időre ellátogatva koncerttermeikbe. A Nemzeti Énekkar rendszeres vendég Kassán, a zenekar pedig az utóbbi

HANG-DIADALÍV

Antal Mátyás, a Nemzeti Énekkar vezetője így nyilatkozott a Gramofonnak a nagy jelentőségű vatikáni koncertről: „A Nemzeti Énekkar 2000-ben már énekelt az auditoriumban, akkor Liszt Esztergomi miséjét adtuk elő, II. János Pál pápa jelenlétében. Az izgalom természetesen most is nagy volt, a megtiszteltetés és a szakmai kihívás kettőssége motiválta várakozásainkat, valamint az az öröm, hogy megint Liszt remekét, a 13. zsoltárt adhattuk elő. A teremnek – hatalmas méretei ellenére – izgalmas az akusztikája; a 7000 néző egy szinten foglal helyet, a tető a színpadtól a terem végéig egyetlen hatalmas, domború ív, így a hang a teljes terem átjárja. Ez segíti az én előadói elgondolásomat, amely szerint a hangot mindig a terem legtávolabbi pontjára kell eljuttatni, minden mű akkor éri el igazi hatását. A hangverseny fogadtatása tökéletesen igazolta ünnepi várakozásainkat.”

Vadim Repin, Kocsis Zoltán és a Nemzeti Filharmonikusok Potsdamban.
forrás: NFZ

időben többször megfordult Erdélyben. „Tervezünk belgrádi utat, de Zágrábban és Ljubljanában is visszatérő vendégnek számítunk” – folytatja a beszámolót Kovács Géza. „Februárban Spanyolországba, májusban Kínába látogatunk. Régi, hűséges partnerei vagyunk a legnagyobb sztárokkal dolgozó spanyol ügynökségnek, így a két évente esedékes spanyol turnénkat 2012-ben is meg tudjuk tartani. Kína ma az egyik legcsábítóbb piac, ahol gombamód szaporodnak a koncerttermek. A közönség jelentős része csak ezekben az években, felnőtt fejjel tud megismerkedni a komolyzenével. Azok a fiatalok, akik most kerülnek be az iskolapadba, már átfogó zenei nevelési koncepció alapján tanulnak.”

A gazdasági válság Európa-szerte komoly nehézségeket állított az előadóművészet elé is. Kovács Géza néhány hete Brüsszelben, az Európai Kulturális Fórumon vett részt, ahová – egyetlen magyarként – előadónak is felkérték. Többek között arról tanácskoztak, mik lehetnek a kultúra eszközei és lehetőségei a globalizáció és a digitalizáció világában, és miként kerülheti el a kultúra a válság káros hatásait. „Az európai kulturális helyzet továbbra is nyomasztó – mondja a főigazgató. – A német, francia, skandináv viszonylagos stabilitás mellett szinte mindenütt súlyos elvonásokkal kell szembenéznie a kulturális életnek. Két olyan ország, amelyeket egykor mintának tekintettem, rossz példával jár elől: Nagy-Britanniában 25 százalékos elvonás sújtja az állami kulturális intézményeket, Hollandiában pedig 2011 végére a tizennégy szimfonikus zenekarból mindössze nyolc marad. Az állami rádiótársaságok együtteseinek sorsa szintén aggodalomra ad okot; óhatatlanul hazagondol az ember, amikor azt látja, hogy a hilversumi rádió énekkara és zenekara gyakorlatilag megszűnt.”

A külföldi utak, a nemzetközi visszhangok jó alkalmat nyújtanak arra, hogy meghatározzák a Nemzeti Filharmonikus Zenekar helyét az európai szimfonikus együttesek táborában. „Személyes elfogultságom érthető, ugyanakkor divat a saját portékát érteken felül dicsérni – folytatja a főigazgató. – Szerencsés, hogy nem mi állítjuk magunkról, hogy világszínvonalúak vagyunk, mi csak dolgozunk ezért. A prémium kategóriába soroltak, világklasszisként aposztrofáltak bennünket a német lapok, de a romániai és a francia sajtó is. Ugyanakkor nekünk szigorú gazdálkodási szempontokat kell érvényesíteni a külföldi turnéink során: csak nullszaldós, illetve annál jobb gazdasági eredményt hozó turnét vállalhatunk. Ezért olyan piacokon, amelyek nem igazán fizetőképesek – ilyen az Egyesült Államok, Nagy-Britannia –, sajnos nem tudunk megjelenni. Szám-talan olyan meghívást vagyok kénytelen visszautasítani, amely úgy kezdődik, hogy New Yorkban várnak bennünket az autóbuszok, mi viszont gondoskodjunk a kijutásról. Sajnos a tengerentúli utazások így egyelőre váratnak magukra, de ennek ellenére mindent megteszünk, hogy a Föld minél több pontjára elvigyük a magyar kultúrát.” ■

A zenekar hivatalos honlapja és téli koncertjeinek listája:

www.filharmonikusok.hu

Nemzeti Filharmonikusok
Alapítva 1923

A zene dimenziói

2011. december 6. kedd, 19.30
Yoav Talmi: Elégia vonóshangszerekre, timpanira és harmonikára (Dachau Reflections)
Felix Mendelssohn-Bartholdy: I. zongoraverseny g-moll op. 25
Antonín Dvořák: VII. szimfónia d-moll, op.70
Cyprien Katsaris – zongora
Yoav Talmi – karmester

2011. december 23. péntek, 18.00
Pjotr Iljics Csajkovszkij: A diótörő – előadás emberekkel és bábokkal
Novák János – rendező
Kocsis Zoltán – karmester

2012. január 12. csütörtök, 19.30
Richard Wagner: Tannhäuser – nyitány
Dimitrij Sosztakovics: I. zongoraverseny c-moll op. 35
Richard Strauss: Imígyen szóla Zarathustra – szimfonikus költemény, op. 30
Olga Kern – zongora
Tóth László – trombita
Kocsis Zoltán – karmester

2012. február 16. csütörtök, 19.30
Pjotr Iljics Csajkovszkij: D-dúr hegedűverseny op. 35
Maurice Ravel: A gyermek és a varázslatok
Patrizia Kopatchinskaja – hegedű
szólisták és a Nemzeti Énekkar
 (karigazgató: **Antal Mátyás**)
Kocsis Zoltán – karmester

Helyszín: Művészetek Palotája
 Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Koncertjeinkről további részletes információk és jegyek:
www.filharmonikusok.hu
 Kövessen minket a Facebook oldalon!

Fenntartók: Nemzeti Erőforrás Minisztérium További támogatók: **nka**

Forrás: Gramofon-archív

Egy nap Mozart jegyében

A Fesztiválzenekar zenei maratonja

Ahogy 2008 óta minden évben, 2012-ben is egy kiválasztott zeneszerző életművének szinte valamennyi műfajából válogat a február 26-án megrendezendő zenei maraton. A Fischer Iván művészeti vezetésével, a Művészetek Palotájában megvalósuló eseménysorozat ezúttal Mozartra fókuszál. A koncertek mellett videóvetítések és kiállítás is szerepel a programban, amelynek háttéréről Körner Tamás, a rezidens Fesztiválzenekar igazgatója nyilatkozott lapunknak.

Miért éppen Mozart, és miért éppen most? – kérdezhetnénk. Tréfásan: mert nincs Mozart-év. Évfordulókon, amikor mindenki ugyanazt a zeneszerzőt helyezi előtérbe, nincs értelme beállni sokadiknak a sorba. A 2008 óta minden év február utolsó hétvégéjén megrendezett maratonokkal kapcsolatban Körner Tamás elmondta: „Olyan alkotót választunk, akinek a művei elég vonzóak ahhoz, hogy a közönség megtöltse a koncerttermeket, és életműve is elég gazdag ahhoz, hogy bátran lehessen belőle szemeztetni. Ha van, aki megfelel a sokszínűség és a népszerűség kritériumának, akkor az éppen Mozart. A kérdés inkább úgy tehető fel, hogy miért csak most kerül sor Mozartra, miért nem korábban? Egyébként el vagyunk kényeztetve, hiszen a zenetörténet géniuszainak hála, húsz-harminc évre biztosított a maratonok változatossága. A következő két évre már kiválasztottuk a zeneszerzőt, de a társrendező Művészetek Palotájával az a megállapodásunk, hogy ezt még nem áruljuk el.”

A műsor összeállításával kapcsolatban a zenekar igazgatójától megtudjuk: a közönség joggal várja, hogy az életmű legnépszerűbb darbjait hallja a hétvégén; inkább az a probléma, hogy melyek csendüljenek fel a méltán híres alapművekből. Mozart esetében illik játszani zongoraversenyt, hegedűversenyt, szimfóniát, vokális műveket. Így a Requiemet a rendezvény rezidens együttese, a Budapesti Fesztiválzenekar adja elő a művészeti vezető, Fischer Iván vezényletével; a c-moll zongoraversenyt a Rádiózenekar játssza – a nagyszerű orosz zongoraművész, Alekszej Ljubimov partnereként. Az Esz-dúr Sinfonia concertantét a Kokas–Kelemen házaspár közreműködésével hallhatjuk, de megszólal az A-dúr klarinétverseny is. Minden évben koncepció, hogy a népszerű alkotások mellett legyenek rit-

kaságok is; ilyen a fiatalkori opera, a Bastien és Bastienne, amelyet szcenírozva játszanak a Fesztivál Színházban. Rados Ferenc fellépése a Mozart-maratonon már önmagában is esemény – az csak hab a tortán, hogy a közönség elé ritkán lépő zongoraművész a salzburgi-bécsi mester kevésbé ismert műveiből válogat.

„Külön vonulatot képeznek a videóvetítések – folytatja Körner Tamás –, amelyekkel szintén a híres és a kevésbé ismert művekre–előadásokra is koncentrálunk. A varázsfuvalót egy Fricsay Ferenc vezényelte produkcióban hallhatja a közönség, a Salzburgi Marionettszínház felvételén. Levetítjük azt a Don Giovannit, amelyet az 1954-es Salzburgi Ünnepi Játékokon vettek fel Wilhelm Furtwängler vezényletével; Ernster Dezső, Lisa della Casa és Anton Dermota szereplésével. A Mozart-maraton zenekari fellépőinek köre bővül, hiszen nagy örömünkre a Rádiózenekar is muzsikál. Koncertjük érdekessége, hogy nem karmester, hanem a koncertmesterként közreműködő Rolla János irányítja az együttest. A többi partnerzenekar régi résztvevője a maratonoknak: a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara, a MÁV Zenekar, a Pannon Filharmonikusok, a Budapesti Vonósok. A hangversenyeket–vetítéseket a Magyar Állami Operaház Mozart-előadásainak történetéből válogató kiállítás egészíti ki, a Bartók Rádió pedig reggeltől éjszakáig élőben közvetíti a koncerteket a Művészetek Palotájából. Az egész napos műsorfolyam szüneteiben beszélgetések hangzanak el a művészekkel és szakértőkkel, művekről, repertoárról, Mozart művészetéről.”

A Budapesti Fesztiválzenekar hivatalos honlapja:

www.bfz.hu

Történetek Ütemvárosból

Varázslatos hangulatú gyerekkoncertek Miskolcon

Trombita, a kismalac süteményt süt a gyerekekkel. A karmester kalauznak öltözik, a kisegerek az elefánttal gyakorolnak a zenekari felvételtre, a gyerekek bohócorrban menetelnek és altatót énekelnek. A Miskolci Szimfonikus Zenekar tudatosan neveli a jövő közönségét.

Amikor a Miskolci Szimfonikus Zenekar zenészei fölvonulnak a színpadra, és megérkezik Kovács László karmester, első pillantásra még egy igazi komolyzenei koncertet látunk, ahol minden a helyén van. A gyerekek viszont hamar észreveszik az oboaművész kakastaréját, a háttérben rejtőző

díszes huszárlegényt, felhangzik a zene és elkezdődik a varázslat. A Játsszunk zenét a Szimfonikusokkal elnevezésű gyerekkoncertek nem titkoltan elbűvölni, magukkal ragadni szeretnék a gyerkőcöket. A miskolci zenekar Történetek Ütemvárosból alcímet viselő sorozatában olyan képzeletbeli utcákban kalandoznak a gyerekek, ahol izgalmas kalandok várják őket. A muzsika szerves, jelentéstartalommal bíró részét képezi a történetnek, de emellett nemcsak a fülükkel, hanem más érzékszerveikkel is tapasztalatokat szereznek a kicsik. Minden gyermek nyitott a mesére, a most felnövekvő generációknál viszont nem lehet csupán eljátszani a zenét: fontos az interaktivitás, az élményszerűség, a közvetlenség. A Miskolci Szimfonikus Zenekar ennek tudatában szervezi gyerekkoncertjeit.

A koncertek forgatókönyvírója és műsorvezetője Csuka Tímea, aki zeneiskolai és zenekari tapasztalatait is felhasználja az előadások megtervezésénél. A történetek minden alkalommal egy-egy zenei témához is kapcsolódnak, és a szórakoztatás mellett nem titkolt cél a zenei nevelés. A gyerekkoncerteken Kovács László, a zenekar művészeti vezetője vezényel, aki szívesen részt vállal a mesés történetben is. A tapasztalatok alapján nem csupán a gyerekek, hanem a szülők, nagyszülők is örömmel látogatják az előadásokat. ■

Következő koncert:

2012. február 11., 15.30 – Művészetek Háza, Miskolc

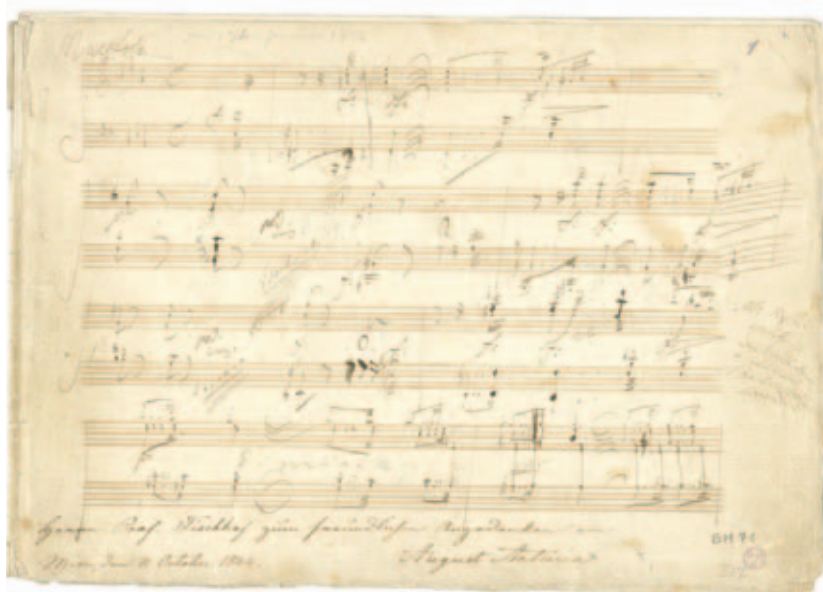

Szereti ön Beethovent?

A Concerto Budapest rendhagyó sorozata

A beethoveni zene tág dimenzióit és Beethovent, az embert mutatja be a Concerto Budapest januárban induló koncertsorozata. Keller András együttese – hangszeres sokoldalúságát kihasználva – a zeneszerző arcait világítja meg egy-egy érdekesen összeállított műsorral, a közönség aktív részvételére számítva. A különleges kezdeményezésről az estek házigazdáját, a Zeneakadémia rektorát, Batta András zenetörténészt kérdeztük.

Tavaly a Concerto Budapest és a Zeneakadémia közösen rendezett sorozatot a Thália Színházban, Mozart címmel. A koncepció az volt, hogy a közönség kapjon átfogó képet egy ismert zeneszerzőről, műveinek titkaiba is betekintést nyerve. Az ismeretterjesztő koncert-előadások színességéhez hozzájárult, hogy számos műfaj – nagyzenekari, kamarazenei, szóló hangszeres – területekre kerülhetett – a Concerto Budapest sokoldalúságának köszönhetően. Mindezt összekötötték az ifjú tehetségek bemutatásával; a szólistákat a Zeneakadémia „szállította”, a sorozat házigazdája az intézmény rektora, Batta András volt.

Forrás: Gramofon-archív/Beethoven-Haus Bonn

Egy kései hangvizió: az utolsó zongoraszonáta kézírata

Ezt a nagy sikerű szériát folytatják immár Beethoven jegyében, 2012 januárjától, a Művészetek Palotája bevonásával. A Fesztivál Színház ad helyet a négy koncertnek, amelyeken a tervek szerint interaktív módon szólítják meg a közönséget. Például kvízzjátékkal, amelyben meg lehet szavazni, mi legyen a koncert utolsó műsorszám. A cél egyfajta beszélgetős műsor, akár klubszerű formát is kölcsönözve az eseménynek. „A Szereti ön Beethovent? című sorozat rájátszik a regénycímből lett szlogenre – mondja Batta András. – Az a tapasztalatom, hogy az emberek igénylik és hálásan fogadják, ha olyan koncerten vehetnek részt, amelyen a művek megértéséhez segítő szavakat kapnak. Változás a Mozart-sorozathoz képest, hogy idén nem teljes művek, hanem részletek csendülnek fel, mert az a célunk, hogy a beethoveni zene minél szélesebb dimenzióit, a mester minél több arcát mutassuk meg a négy koncerten. Ehhez kiváló médium a Concerto Budapest, amely sokféle hangszer-összeállítású együttest tud kiállítani tagjaiból. Az első est a klasszikus Beethovent állítja fókuszba: a zeneszerző mesterré válásának időszakát, illetve azt, hogyan tér el Haydntól és Mozarttól. A második koncert a hősi Beethovenről szól, középső alkotói korszakára fókuszálva. Arra, hogyan hatja át műveit a hősi gesztus – gondolok a Fidelio-tematikára, az Eroica-kérdéskörre (zongoravariációk és szimfonikus mű alakjában) vagy a Kreutzer-sonátára. Az áprilisi est címe Szenvedély és megváltás; ekkor a lelki és testi szenvedések keresztútját megjárta, majd felgyógyult, „felemelkedett” Beethovenről lesz szó. A Coriolan-nyitány mellett hallhatunk részleteket az Appassionata-sonátából, a G-dúr zongoraversenyből, az V. szimfóniából, illetve egy kései műből is: az egyik utolsó vonósnégyes lassútételét, amelynek felirata: A felgyógyult beteg hálaéneke. A május 5-ei koncert A csillagok felé címet viseli, és Beethoven transzcendens, félig-meddig süketen komponált új zenéi, az általa soha nem hallott

hang-víziók szólalnak meg: az utolsó zongoraszonáta és vonósnégyesek, valamint a kései korszakba átvezető gyönyörű mű, a C-dúr gordonka-zongora-sonáta. Ugyan a sorozatban az időrend is szerepet játszik, de a vezérfonalat a heroikus élet szenvedéseiről, küzdelmeiről, betegségeiről és felgyógyulásairól tanúszkodó művek jelentik. A középpontban a szerző reménysége, akarata, erős hite, egyszóval karizmája áll, ami a zenéjében rengeteg helyen megjelenik – ezt az aspektust kiemelve szeretnénk közel hozni hallgatóságunkhoz a zenetörténet óriását” – fejezte be gondolatmenetét a Zeneakadémia rektora. ■

A Concerto Budapest hivatalos honlapja:
www.concertobudapest.hu

AJÁNDÉKOZZON KONCERTJEGYET!

A Budapesti Fesztiválzenekar és
Fischer Iván karácsonyi titkai

TITOKKONCERT

amelynek a programját csak
a helyszínen áruljuk el!

SZEREZZEN MEGLEPETÉST!

December 23-án és 27-én 19.45-kor,
26-án 15.30-kor a
Budapest Kongresszusi Központban

Ha ajándéknak szánja,
kérjen a jegyekhez a BFZ irodájában
karácsonyi borítékot, s Fischer Iván
személyes jókívánságait
tartalmazó üdvözlő kártyát!

PORT.hu
mozi tv színház

hvg

WWW.BFZ.HU

JEGYEK KAPHATÓK AZ INTERNETEN (WWW.BFZ.HU
ÉS WWW.JEGYMESTER.HU), A BFZ TITKÁRSÁGÁN
(LAJOS UTCA 48-66.) ÉS AZ ISMERT JEGYIRODÁKBAN.

BUDAPESTI
FESZTIVÁLZENEKAR
FISCHER
IVÁN

Budapesti Fesztiválzenekar

Minden koncert ünnep

Misztikum nélkül

**Hollerung Gábor
a zene és a közönség
viszonyáról**

„Minden érték, ami hatással van a nézőre, hallgatóra. A zene misztifikálásával a művész eltávolítja a közönségét. Nem feltétlenül bűn tapsolni tételek között, hiszen a közönség örömeért, katarzisért és annak kifejezéséért is megy koncertre” – vallja Hollerung Gábor. A Budafoki Dohnányi Zenekar művészeti vezetője arról is beszélt a Gramofonnak, hogyan teheti lehetővé az előadó a hallgató számára a zene minél teljesebb átélését, élvezetét.

Erre a területre úgy jutottunk el a beszélgetésben, hogy megkérdeztük Hollerung Gábert: nem éri-e úgy, hogy egyre populárisabb irányba halad az együttes? Egy szimfonikus zenekar feladata a hallgatóságot az értékek felé terelni, a december 5-ei Cinemusic című esten viszont klasszikus filmzenét szólaltattak meg a televíziós tehetségkutató versenyen feltűnt Tóth Vera és Vásáry André közreműködésével. Hollerung Gábor szerint a magyar zenei élet egyik legfőbb veszélye, hogy az országban bizonyos körök nyilatkozzatják ki, mi az értékes és mi nem az. „Az érték relatív – vélekedik a karmester –, de ezzel nem azt akarom mondani, hogy a szemétnak is van értéke, hanem azt, hogy minden olyan dolognak, ami az embert megnyitja valami felé, ami iránt érzelmeket ébreszt, annak kell, hogy legyen értéke. Az érem másik oldala: valaki játssza el a Harry Potter zenéjét, és meglátja, mekkora teljesítmény a mű előadása! Micsoda feladatot ad a zenekarnak, milyen hangszerezési rafinériái vannak John Williamsnek! Jó ideje rendezünk olyan koncerteket, amelyeken filmzenét játszunk, és hozzá az adott filmből vetítünk részleteket. Sőt, a Zene-Kép sorozat keretében, januárban Smetana Hazám című ciklusának négy tételét általunk készített, gyönyörű fotókkal és videókkal illusztrálva adjuk elő. Májusban pedig Haydn Teremtés-oratóriumát szólaltatjuk meg a zenében ábrázolt érzések, hangulatok, természeti képek vizuális megjelenítésével. Rájöttem ugyanis arra, hogy a zene és minden más olyan művészeti nyelv, ami nem verbális, egymás hatását erősíti. A jól kigondolt látvány nem hogy elvonja a figyelmet a zenéről, hanem megsokszorozza

a hangyi élményt, segíti a zene megértését. Ezt igazolja az a rengeget visszajelzés, amit kaptunk Honeggernek a közel-múltban előadott, félig scenírozott Jeanne d'Arcja, Berlioz nagyszabású remekműve, a Faust elkárhozása vagy Grofé Gran Canyonja kapcsán. Nem véletlenül lett rendkívül népszerű a filmzene-sorozatunk, ugyanis a ma emberéhez csak a ma nyelvén lehet szólni. Azt pedig tudomásul kell venni – főleg nekünk, művészeknek –, hogy eredendően mi is felelősek vagyunk azért, hogy a zeneoktatásnak ma ilyen alacsony a presztízse. Fiatalkorom óta úgy látom, eltávolítjuk a zenétől a közönségünket azzal, hogy a művészetünket misztifikáljuk, megértethetetlennek, különlegesnek állítjuk be. Azt sugalljuk, hogy komolyzenét csak lábujjhegyen állva szabad hallgatni, pissenés nélkül, és leszóljuk azt, aki tapsol két tétel közt. Nos, Beethoven koncert-feljegyzéseiből tudjuk, hogy a közönség akkor bátran visszatapsolt tételeket...”

Amikor Mahler III. szimfóniáját adták elő, a nagyszabású, majdnem félórás első tétel után a közönség tapsban tört ki. Jólesett nekik tapsolni egy ilyen tétel után. „És igazuk volt, hiszen a közönség a saját örömeért, katarziséért, és annak kifejezéséért jön a koncertre, arról nem is beszélve, hogy ez a taps például egyértelműen a közönség hozzáértését, a tétel óriási feszültségével való azonosulását igazolta” – vélekedik Hollerung Gábor. A külföldi vendégkarmesternek is különleges élményt jelentett ez a koncert, a taps megemelte a művet, a zenehallgatás közösségi élményét hangsúlyozta. Ugyanakkor a közönség átlagéletkora egyre magasabb, és a fiatalok ingerküszöbe is. Ezért a Dohnányi Zenekar művészeti vezetője úgy véli: nincs olyan eszköz, ami nem megengedett ahhoz, hogy a muzsikát közelebb vigyék a hallgatókhoz. A Megérthető zene című bérlet és annak junior változata is azt célozza, hogy az embereket egyszerűen, közérthető nyelven, titkok nélkül avassák be, és nyissák meg előttük az utat a zene minél teljesebb átélése, élvezete felé. ■

A Budafoki Dohnányi Zenekar hivatalos honlapja:
www.bdz.hu

MŰVÉSZETEK PALOTÁJA

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

CONCERTO BUDAPEST

A Művészetek Palotája,
a Concerto Budapest és a
Liszt Akadémia közös sorozata.
Interaktív társasjáték
Beethoven művészetéről.

Házigazda: **Batta András**
zenetörténész,
a Liszt Ferenc Zeneművészeti
egyetem rektora

Vezényel: **Keller András**

2012. január 12.
csütörtök 19.00

KLASSZIKUS JÁTÉKOK

c-moll zongoratrió op. 1

I. szimfónia op. 21

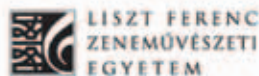
F-dúr vonósnégyes op. 18

II. szimfónia op. 36

A koncerten még egy zenemű, a
közönség előzetes szavazata
alapján hangzik el!

Szereti Ön Beethovent?

További információ a www.concertobudapest.hu weboldalon vagy a
(06-1) 215-5770-es telefonszámon | Zeneház: 1094 Budapest, Páva u. 10-12.

Rögtönzött és megkomponált Tájak

Snétberger Ferenc a Pannon Filharmonikusoknál

A nagy sikerű Integro/Grandeur című koncert és lemez után újabb műfajok meghódítására indul a Pannon Filharmonikusok együttese: 2012. március 8-ai koncertjükre Snétberger Ferencet hívták meg, akit egy másik neves előadó, Markus Stockhausen trombitaművész is elkísér. A Berlinben élő világhírű magyar gitárművészt a zenekar-kíséretes improvizatív zenével való kapcsolatáról, kompozíciós módszereiről kérdeztük.

Snétberger Ferenc számos alkalommal játszott már zenekarral, de ezek sosem jazz-kompozíciók voltak, hanem improvizatív kortárs zenék. Ilyen volt például az In Memory of my People (Népem emlékére), amelyet a Rolla János vezetett Liszt Ferenc Kamarazenekarral rögzített, és amelyet a Pannon Filharmonikusokkal is előad. „Nagyon fontos számomra ez a kompozíció – mondja a művész –, amit a roma holokauszt emlékére írtam, számos alkalommal előadtam, a New York-i ENSZ-székházban is. A lemezre rákerült egy másik, szintén három tételből álló mű, a Landscapes (Tájak), amelyet napjaink egyik legjobb trombitásával, Markus Stockhausennel közösen jegyzünk. Ezt a darabot is előadjuk Pécsen március 8-án, illetve ezeken kívül Markus önállóan is játszik. Az In Memory of my People és a Landscapes tökéletesen összeillik: utóbbi ugyanis akkor vettük fel, amikor előbbi már készen volt; ahhoz szerettük volna, hogy illeszkedjék, s a két kompozíció szép ívet alkot. A Landscapes története tulajdonképpen egyszerű: sok évvel ezelőtt írtam Markusnak egy e-mailt. Nagyon kedvesen válaszolt, és meghívott magához. Meglátogattam, kimentünk a ház melletti próbaterembe, és megnéztük, mit tudunk közösen alkotni. Akkor találkoztunk először, akkor játszottunk együtt először, de rögtön megtaláltuk a közös nevezőt: aznap délután megszületett a Landscapes, másnap mentünk a stúdióba, és felvettük. Minden tétel közös kompozíció, tehát együtt alakítottuk ki a formájukat. A zenekar szólamai pontosan rögzítették, de nekünk, szólistáknak csak a dallam és a harmónia van beírva a kottánkba, a többit improvizáljuk. A rögtönzés

Fotó: Jens Rätzsch

Snétberger Ferenc – foszlányokból, töredékekből épülő kompozíciók

nagyon jót tesz a zene frissen tartásának, hiszen mindig másként szól a darab, így nemcsak nekünk, hanem a zenekari muzikusoknak is újabb és újabb zenei élményt jelent. Markusszal egyébként sokat játszottunk együtt, már több mint tízéves ez a barátság. Nem megszokott a gitár–trombita duó, de nagyon jól szól együtt a két hangszer. Markus ráadásul másféle trombitákon is játszik: szárnykürtön és magas hangú barokktrombitán, ami további érdekességekkel, izgalmakkal gazdagítja a hangzást.”

Snétberger Ferenc a részben leírt, részben rögtönzött alkotások komponálásának műhelyitkairól is kérdeztük. Sohasem zongorán, hanem gitáron komponál. Először a dallamot találja ki, majd ehhez keresi meg az akkordokat. Mindig töredékekből, foszlányokból áll össze a kompozíció. Általában improvizál, és ha értékes anyag születik az ujjai alatt, megjegyzi, majd leírja. Bevallja, előfordul, hogy nem jut eszébe semmi, ilyenkor nem is szabad erőltetni. Vannak segítői, akik – ha például zenekar-kíséretes műről van szó – a kész kompozíciót meghangszerelik. Szokott játszani zenekarral klasszikus gitármuzsikát is: 2011-ben például a Veszprémi Ünnepi Játékokon a Concerto Budapesttel adta elő Rodriguez híres Aranjuezi koncertóját, de gyakran szólaltatja meg saját darabjait is, illetve John McLaughlin gitárversenyével is színpadra állt. A pécsi koncertet Kovács László dirigálja, aki Fekete-Kovács Kornélék produkcióját, az Integro/Grandeur-t is vezényelte. „Nem dolgoztam még vele, ez lesz az első közös koncertünk – mondja a gitárművész. – Kíváncsi vagyok az új pécsi koncertteremre is; azt hallottam, remek az akusztikája.” ■

A Pannon Filharmonikusok hivatalos honlapja: www.pfz.hu
Snétberger Ferenc hivatalos honlapja: www.snetberger.de

Az emberi hang dicsérete

Donyec László lett az Év művésze Szombathelyen

Az Év művésze elismerésben részesült Donyec László, a Savaria Szimfonikus Zenekar brácsaszólamának vezetője. Több együttesben is játszott, mielőtt Szombathelyre került, de ezt a döntését számos tényező megkönnyítette. Donyec László úgy véli, valamennyi hangszer hangja közül a brácsa hasonlít legjobban az emberi hangra, s ez adja különlegességét is.

Donyec László 2000-ben csatlakozott Szombathely szimfonikus együtteséhez. Korábban ungvári, lemergi, kassai és miskolci zenekarokban játszott, és számos alkalommal lépett fel ezekkel az együttesekkel szólólistaként. Bartók Brácsaversenyét például a Lembergi Szimfonikusokkal, Mozart Esz-dúr Sinfonia concertantéját a Kassai Szimfonikusokkal adta elő. Szombathelyre vonzotta a kiegyensúlyozottan magas szakmai színvonal, a lehetőség híres előadóművészekkel és kiváló karmesterekkel együtt dolgozni, illetve a határon túl is képviselni a magyar kultúrát. A beilleszkedésben és a mindennapi munkában sokat jelentett számára kollégáinak segítőkészsége, a baráti légkör, ami munkaidőben és azon kívül is meghatározó az együttes berkeiben. Donyec László úgy látja, a zenekarnak kialakult a törzsközönsége, amely hálás, ugyanakkor elvárja a magas színvonal állandó fenntartását. Ez a közönség nemcsak szombathelyiekből, hanem külföldiekből (elsősorban osztrákokból) is áll, és nem kis részét alkotják a fiatalok. „Sajnos napjainkban a gyerekeknek nincs alkalmuk koncertekre járni, ezért nekünk kell elmenni hozzájuk. Ifjúsági előadásainkkal olyan helyekre látogatunk el, ahol ritkán lehet klasszikus zenét hallani élőben” – utal a brácsaszólam-vezető arra, hogy az utóbbi időben Vas megyei kistérségeken adnak ifjúsági hangversenyeket.

A másik komoly változás a zenekar életében, hogy az opera is a repertoár szerves része lett. December 17-én Puccini Toscáját szólaltatják meg koncertszerűen az Opera Bérletben, Medveczky Ádám vezényletével. A címszerepet Lukács Gyöngyi, Scarpiát Alexandru Agache alakítja. Jövő tavasszal a Szöktetés a szerájból című Mozart-operát és Verdi Traviatáját adják elő. „A repertoár nemcsak műfajokban bővült – folytatja Donyec László –, hanem például több

Foto: Nábrádi Szabolcs

nemzet (francia, finn, német, cseh, orosz) zeneszerzőitől játszunk alkotásokat, illetve a zenetörténeti korszakok terén is szélesebb a kínálatunk. A méltán népszerű darabok mellett ritkaságokat is műsorra tűzünk; jó példa erre a 2012. január 13-ai koncertünk, amelyen Sibelius Finlandia szimfonikus költeménye és V. szimfóniája között Kocsár Miklós Csellóversenyét adjuk elő, Rohmann Ditta szólójával. A zenekar tevékenységében a kamarazene is hangsúlyosabb lett. A közönség örömmel jön el kamarazenét hallgatni az együttes legkiválóbb muzikusaival vagy vendégművészekkel. Néhány éve jelentős sikerrel rendezzük meg filmzenei koncertjeinket Hollywood Classics címmel, amelyekkel inkább a szórakoztatózene irányába hajlunk, de egy régió felelős zenekarának az is feladata, hogy minél többféle zenés kikapcsolódási lehetőséget nyújtson sokszínű közönségének.”

Zenesz-körökben külön műfajt alkotnak a brácsás viccek, de Donyec László nem érzi sértőnek ezeket, mert nem érez velük közösséget. „Számomra nincs jobb hangszer a brácsánál – mondja –, amelynek hangzása az összes hangszernél jobban hasonlít az emberi hangra. A mi szólamunkban, ahogy az egész zenekarban is, barátságos hangulat uralkodik. Brácsaszólam-vezetőként az a feladatom, hogy a rám bízott muzikusok egymással összhangban játszanak, segítsék nekik a technikai nehézségek megoldásában, alkotói légkört teremtsék számukra, valamint nekem kell játszanom a brácsaszólamot. Rendkívül sokat jelent számomra az Év művésze díj, hálás vagyok érte a kollégáimnak.”

A Savaria Szimfonikus Zenekar hivatalos honlapja:

www.sso.hu

Kodály Filharmónia: nyitás a közönség felé

Forrás: Kodály Filharmónia Debrecen

Megújulnak Debrecen zenei együttese

Kodály Filharmónia néven kezdte meg idei évadját a Debreceni Filharmonikus Zenekar és a Kodály Kórus. Az öt évvel ezelőtt egy intézménnyé összevont két együttes új vezetővel dolgozik: Somogyi-Tóth Dániel 2011 tavaszán nyerte el az igazgatói és művészeti vezetői posztot. A mindössze harmincéves művészrel terveiről, elképzeléseiről beszélgettünk.

Somogyi-Tóth Dániel május elején foglalta el hivatalát, de már a 2011–2012-es évad megtervezése, összeállítás is rá hárult. Mint mondja, a koncerteket korábban alacsony látogatottság jellemezte, a zenekar nem játszott meghatározó szerepet Debrecen kulturális életében. „Nyitni kell a közönség felé, és olyan műveket műsorra tűzni, amelyeket a zenebarátok régóta várnak, amelyek meghallgatására szívesen gyűlnek össze. Ha népszerű alkotásokkal becsalogattuk őket a koncertterembe, tovább lehet lépni, és újdonságokkal is megismertetni őket. Ennek érdekében új alapokra helyeztük a bérletstruktúrát: a Napló és a Korzó Bérletben nagy szimfonikus alkotások csendülnek fel, olykor vendégzenekarok előadásában, a Gulyás Bérletben oratorikus alkotásokat hallhat a nagydídemű, a Divertimento Bérletben pedig kamarazenei koncerteket rendezünk. A Gulyás és a Divertimento Bérlet előadásai a Napló és a Korzó Bérletben is megtalálhatóak. Igazgatói feladataim mennyisége miatt én ebben a naptári évben csak egy bérleti koncertet dirigálok; ez a karácsonyi hangverseny lesz

december 20-án. Számos további, bérleten kívüli hangverseny karmestere is én vagyok: ilyen volt többek között az október 1-jei zenei világnapi koncert is.”

A művészeti vezető a Csokonai Színházban is csak tavasszal áll először a karmesteri dobogóra. Ez a helyszín a zenekar életének fontos területe, hiszen az együttes színházi feladatokat is ellát, szolgálatainak felét ott teljesíti. Néhány hangversenyt Bényi Tibor dirigál, aki művészeti tanácsadóként segíti a Kodály Filharmónia munkáját. A kiváló csellista és karmester Salzburgban él, ott vezeti nagyszerű vonós iskoláját, rendkívül magas színvonalon. Ő foglalkozik a zenekar kamarazenei és kamarazenekari tevékenységével, és Somogyi-Tóth Dániel szerint már most is óriási az előrelépés. „Természetesen a fúvósokhoz is hívunk majd olyan mestereket, akik műhelymunkákat fognak vezetni, de amikor átvettem az együttes irányítását, azt tapasztaltam, hogy a fúvós részleg sokkal jobb állapotban van. A művészi megújulás legfontosabb eleme, hogy elvárom: mindenki komolyan vegye a saját felelősségét, felkészültsége szerint a legjobbat nyújtsa, a legmagasabb intenzitással. Cserébe igyekszünk jó munkakörülményeket teremteni, inspiratív légkört, ami garantálja a művészi fejlődést. A változás már most érezhető: a muzikusok odaadással játszanak, valóban egyre inkább szívésen, oldottan zenélnék. A kórus esetében a helyzet lényegesen egyszerűbb: Pad Zoltán irányításával fejlődésük már több mint két éve felgyorsult, és ennek az egész Kodály Filharmónia jövőjére nézve meghatározó hatása van” – mondja Somogyi-Tóth. A zenekart és a kórust öt éve vonták össze, de azt nem dolgozták ki precízen, milyen vonatkozásai vannak az összevonásnak művészeti, szervezeti, kommunikációs téren – állítja az igazgató. Budapesten két olyan intézmény is található – a Nemzeti Filharmonikusok és az MR Zenei Együttesek –, amely kórust és zenekart is magában foglal. Vidéken a Kodály Filharmónia az egyetlen ilyen szervezet; a szervezési és finanszírozási nehézségek mellett a lehetőségek jóval szélesebb skálája áll így előtte, mint egy önmagában működő zenekarnak. A bérletstruktúrából már látszik, hogy a debreceni zenekar és a Kodály Kórus szimbiózisban él egymással. A zenekar és a Filharmónia Kelet-Magyarország Nonprofit Kft. eddig egymástól függetlenül értékesítette a jegyeket, de ma már a városban és a régióban minden komolyzenei esemény a Kodály Filharmónia szervezésében történik. ■

A Kodály Filharmónia Debrecen megújult honlapja:

www.kodalyfilharmonia.hu

PÁLYAKÉP

Somogyi-Tóth Dániel 1981-ben született. 2006-ban diplomázott a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem karmester és orgona szakán, Gál Tamás és Lehotka Gábor növendékeként. 2007 decembere óta a Békés Megyei Szimfonikus Zenekar művészeti vezetője és karmestere, 2009 januárja óta a Budapesti Operettszínház vendégkarmestere. 2011-től a Pécsi Nemzeti Színház karmestere. Korábban neves szimfonikus zenekarok billentyűs szólistája volt, együtt dolgozott többek között Nigel Kennedyvel, Sir Neville Marrinerrel, Bobby McFerrinnel és a Suisse Romande Zenekarával. 2001 és 2007 között Ligeti András zenei asszisztense volt a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekarnál. Rendszeresen koncertezik orgonaművészként is.

DOHNÁNYI ERNŐ CSALÁDI LEVELEI**Összeállította: Kelemen Éva****Gondolat Kiadó, 328 oldal**

Dohnányi Ernő csak kottafejeket szeretett írni, betűket nem. Ha csak lehetett, másokra hagyta a mindennapi élethez szükséges adminisztrációt, de még családi levelezését is felesége intézte: a zeneszerző sok esetben csupán a nevét kanyarintotta a már megírt levél alá. Életében mindig is a zenéé volt a főszerep, s ebbe nehezen fért bele a szavakkal, mondatokkal való bibelődés. Ahogy egy 1955-ös egyetemi előadásában rámutatott: A szavak soha nem tudják megmagyarázni a zenét. A zene a gondolat nyelve, ami nem fejezhető ki szavakkal. Dohnányi teljes mértékben osztotta Goethe Faustjának nézetét is: „Alkoss művész, ne beszélj”. A fentiek tükrében különösen értékes Kelemen Éva több éves kutatómunkájának immár kézbe vehető, 330 oldalas eredménye, mely Dohnányi közel 300 családi levelét tárja a nagyközönség elé.

Az összeállítást a tízéves Dohnányi rajongásig szeretett, másfél évvel fiatalabb húgának írt levele indítja, mint ahogy a kötetben szereplő levelek többségét is neki címezte a zeneszerző. Ezek az írások bepillantást engednek egy különlegesen szoros testvéri kapcsolatba. Habár a testvérek a családi szokásoknak megfelelően magázódtak, egymáshoz írt leveleik több mint hét évtizeden át

ugyanazon szeretetteljes hangvételben íródtak, mely egymás kölcsönös tiszteletén, megbecsülésén nyugodott. E kapcsolat szorosságán mit sem változtatott, hogy a két testvér 1944 novemberében látta egymást utoljára: a zeneszerző 1960-ban bekövetkezett haláláig a legfőbb kapcsoló váltak számukra az egymáshoz írt levelek. Az írások egy kisebb részét Dohnányi a szüleinek küldte, melyekben elsősorban tanulmányi előmeneteléről számol be. A leveleket kísérő jegyzetek sok hasznos információt közölnek az olvasóval, csak néhány apróbb pontatlanság fordul elő. Kelemen Éva összeállításából nemcsak egy rendkívül rokonszenves, allűröktől mentes művész portréja rajzolódik ki, hanem a Dohnányi-kutatás is alapkönyvként tekinthet rá: itthon is, és az angol nyelvű összefoglalóknak köszönhetően szerte a világon. A kiad-

vány ajándéka egy CD-melléklet, amelyen egy-egy Beethoven- és Liszt-, valamint két Dohnányi-mű élő hangversenyen rögzített előadása hallható a csaknem nyolcvanéves zongoraművésztől.

Kovács Ilona

Alapítva:

PANNON 181

FILHARMONIKUSOK

a Művészetek Palotája
Bartók Béla Hangversenytermében

Bogányi Tibor
Bogányi Gergely

2012. január 20., péntek 19.30h

Rahmanyinov: Vocalise (a szerző zenekari változata)

Rahmanyinov: II. zongoraverseny (c-moll)

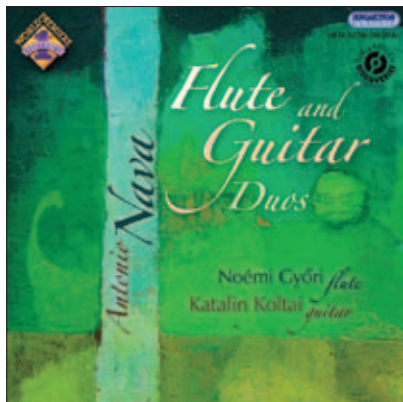
Sosztakovics: X. szimfónia (e-moll)

Vezényel: **Bogányi Tibor**

Közreműködik: **Bogányi Gergely – zongora**

www.pfz.hu

Jegyek kaphatók a jegymester.hu webáruházban,
a Művészetek Palotájában és a Ticket Express jegyirodában országosra.

**ANTONIO MARIA NAVA:
FUVOLA-GITÁRDUÓK**

**Dialogue Duo: Györi Noémi – fuvola,
Koltai Katalin – gitár**

Csaknem egy évtizedes közös muzsikálás köti össze Györi Noémit és Koltai Katalint, akik még zeneakadémistaként alakították meg a Dialogue Duót. Európa több országában koncerteztek, repertoárjukat eredeti művekből, valamint átíratokból alakítva ki. Első közös CD-jük műsorát a Beethoven-kortárs Antonio Maria Nava fuvola-gitár duóterméséből állították össze. A felvételen két Serenata szerepel (Op. 63 és Op. 16), majd a kísérfűzet szerint a Három duó következik (ami finoman szólva is „zűrös”, hiszen öt tételről van szó), végül az Op. 40-es Téma variációkkal kerekíti le a programot. Nava annak idején a milánói zenei élet fontos figurája volt; az ő gitárdarabját jelentette meg elsőként a később nagy karriert befutott Giovanni Ricordi, s a szerző életében további 27 művét nyomtatta ki. A gitár központi szerepet töltött be Nava életművében – gitárosként több országban koncertezett. Kamaradarabjaiban erősen érződik a bel canto hatása, hangszerre szánt saját dallamai is éneklő karakterűek. Miközben napjainkban a korhűség központi kérdés az előadóművészek számára, úgy tűnik, a romantika (tehát a viszonylag közeli múlt) perifériára szorul: az igazi érzelmes előadástól szemérmes távolságtartással határolják el magukat. A Dialogue Duo tempóválasztása mindig telitalálat, pregnáns formálásukban humorérzékük is megmutatkozik, érezhetően tudják mindketten, hogy „miről szól” a zene. Hogy a dallamok karakterizálása mégis néha jelzészzerű marad, az talán a szűkre szabott dinamikai keretből adódik. Perfekt előadásuk ellenére úgy érezni, mintha nem igazából hinnének a kisformák kereteiben megjelenített zenei anyag hatásosságában, átütő erejében. Profi házimuzsikálást hallunk.

Fittler Katalin

Hungaroton Classic
HCD 32706

**EMANUEL ALOYS FÖRSTER:
HÁROM VONÓSNÉGYES, OP. 21**
Authentic Quartet

Az Authentic Quartet gondolkodásmódja igazán becsülendő, hiszen minden szempontból az értékeshez ragaszkodik, magasan kvalifikált. A hazai régizenei formációk legkiválóbb muzsikusaiból alakult vonósnégyes – Kalló Zsolt primáriussal az élen – nemcsak előadói szempontból kiváló, de a felvett szerzeményekkel is képes meglepetést okozni. A korongon szereplő Förster kvartett-ciklust ugyanis még soha nem vették lemezre, bár ez a tény teljeséggel ellentétben áll a mű minőségével. Az op. 21 egy izgalmas, karakterekben gazdag alkotás, mely nem mellesleg kiváló pillanatképe a zenetörténet folyamatosan változó szövedékének. A klasszika kései periódusában keletkezett kompozíció megtartja ugyanis a 18. század második felére jellemző alapstílust, sőt sok szempontból továbbfejleszti azt. Harmóniakezelésben például klasszikus és kora romantikus jegyek egyaránt feltűnnek a műben. Az egyik pillanatban a kromatika mint harmóniai-dallami rendezővel jut jelentős szerephez, a következőben viszont a szövet klasszikus módon áttetszővé és ártatlanná válik. A kísérfűzet ezt a jelenséget úgy értelmezi, mint a kor komoly- és könnyűzenei sajátosságainak keveredése. Szerencsére ez a különbségtétel ma már bizonyos fokig felesleges, hiszen akkoriban a házimuzsikálás a vonósnégysesre is kiterjedt, így a zeneszerzők tudatosan írták műveiket bizonyos speciális köröknek. Az előadás az Authentic Quartettől megszokott módon remek, már-már kifogástalan. Egyszerre játékos és bájos, szórakoztató karakterekben gazdag, harmonikus. A historikus hangszerek ellenére is kristálytisza, virtuóz játékmód jellemzi. Hatalmas rutinról árulkodik továbbá az az összhang, mely a felvételen sugárzik.

Kozma Gábor

Hungaroton Classic
HCD 32705

**LUIGI BOCCHERINI:
FUVOLÁS KAMARAZENE**
Ittész Gergely (fuvola)

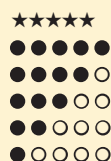

A híres Menüett szerzője, a Haydn- és Mozart-kortárs Luigi Boccherini – kis túlzással – a hanglemezkiadást régóta sújtó válságnak köszönheti életművének bizonyos fokú reneszánszát. A standard repertoár kimerült, így a kiadók (s ebben szerencsére a Hungaroton régóta élen jár) bátrabban fordulnak az úgynevezett kismesterek felé. Boccherini oeuvre-jéből ezúttal a fuvolás kamarazene került sorra: Ittész Gergely és muzsikustársai – Ábrahám Márta (hegedű), Bársony Péter (brácsa), Rohmann Ditta (cselló) – előbb az op. 5 jelzésű fuvolanégyseseket szíjaltatták meg, majd Hadady László oboaművésszel kiegészülve a C-dúr kvintettet (G 443). Az öt muzsikusszolistaként már sokszorosan bizonyította remek hangszertudását és érzékeny muzikalitását, így most az volt a legnagyobb kérdés, hogy az alkalmi formációból létrejön-e egy igazi kamaraegyüttes: az egyéni szempontokat szükségképpen háttérbe szorító, egymás rezdüléseire is figyelő hangszeres társulás. Nos, a válasz határozottan igen: a szó legteljesebb értelmében vett kamaramuzsikálást hallunk – még akkor is, ha Boccherininél a szólamok korántsem egyenrangúak, a fuvola vezető szerepe megkérdőjelezhetetlen. Ittész Gergely biztos stílusismerettel vezeti az együttest, így nincs más dolgunk, mint gyönyörködni a sokáig Madridban élt Boccherini spanyolos koloritjában, a meglepetések nélküli, lekerített klasszikus formák tökéletességében.

Retkes Attila

Hungaroton Classic
HCD 32695

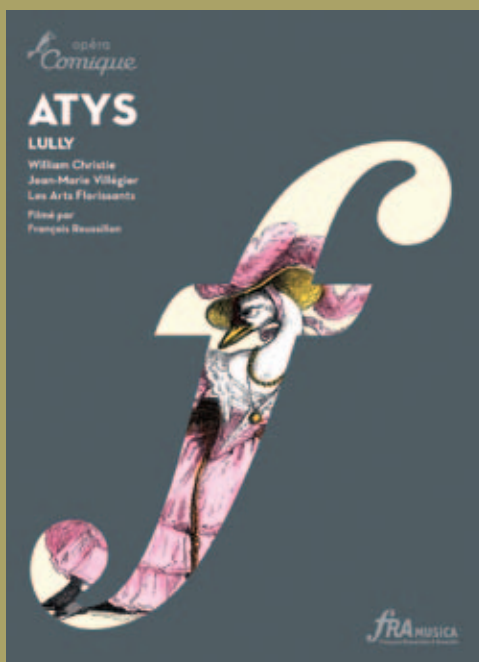
**JELMAGYARÁZAT
A KRITIKAI ROVATHOZ**

Remekmű
Kiváló
Jó
Átlagos
Elfogadható
Gyenge

harmonia mundi

fra MUSICA

Magyarországon forgalmazza a Karsay és Társa Kft.

LISZT FERENC: ZONGORAVERSENYEK

Daniel Barenboim – zongora
Berlini Állami Zenekar
Karmester: Pierre Boulez

Napjaink egyik legnagyobb muzsikusa, Daniel Barenboim tiszteleg Liszt előtt. Játékán érezni az idő múlását: a két virtuóz koncertet nagyon introvertáltan ragadja meg. Ha volna fiatalkori felvétele, nagyon más volna. Saját zenekara kíséri, Pierre Boulez vezényletével, akihez nem illik ez a zene – pontos persze, de ahogy megszoktuk, hűvös. Technikailag azonban a zenekar szépen teljesít. Barenboim befelé fordul, költői; néha annyira lassú, oly mértékig merengő, hogy a struktúra halványul. De nagyon jó muzsikosa, nála a szétesés is tud minőség lenni, ahogy néhány nem egészen idiomatikus passzázsról sem mondhatjuk, hogy zeneietlen – pusztán más, mint amit megszoktunk. Alternatív előadások, talán Wilhelm Kempff ment el ennire messzire a líraiság felé, de az ő billentése egészében finomabb volt, mint Barenboimé. Az öreg Lisztet juttatja eszünkbe Barenboim: egy hajdani virtuóz, aki majdnem szétesni is hagy részeket a noktürn-jelleg érdekében. Barenboim azért jól oldja meg a szükségszerűen extrovertáltabb részeket is, sőt az Esz-dúr műnek kifejezetten nagyromantikus hangvételt kölcsönöz. Míg az A-dúr concertót a líraiság irányába vitte el, az Esz-dúr a szélesen hőmpölygő, csajkovszkiji romantika felé. Az mindenesetre biztos, hogy sikerült egyéni interpretációkkal ünnepelni Lisztet. Kivételesen nagyon indokolt az élő felvétel is, mert Barenboim nem a szorgos készülés mestere, hanem az abszolút muzikalitása és az általános felkészültsége, s itt valóban a pillanat varázsa jelenik meg. Két rövid ráadás: a Consolations 3. darabja és az I. Elfelejtett keringő zárja a műsort, a késői Liszt hangjával.

Zay Balázs

Deutsche Grammophon – Universal
 477 9521

THE LISZT PROJECT

Liszt, Bartók, Berg, Messiaen, Ravel, Szkrjabin, Stroppa és Wagner művei
Pierre-Laurent Aimard – zongora

A Liszt-émlékév alkalmából készített duplalemezzel Pierre-Laurent Aimard a tőle megszokott színvonalú produkciójánál még többet, valódi különlegességet alkotott. A kései Liszt-stílus hatásának kimutatása 20. századi szerzők műveiben önmagában is izgalmas, bár nem újkeletű téma; az itt felvett műsor ebben az összeállításban azonban még ennél is többet nyújt. Míg Wagner bájos „hőlgyszonátája”, mely Aimard szerint a liszti formavezetéshez hasonló drámaiságot mutat, a Gyászgondola és a Szürke felhők között előbbre nézve kifejezetten deheonsztálóan hat; Berg és Szkrjabin szonátája már meggyőzően, elsősorban az egyteteles forma felmutatása miatt simul a programba, de kettős arcú harmóniaviláguk is izgalmasan utal Lisztre. Tritónuszaival, bővített terceivel Bartók Négy siratóénekének utolsó darabja is megdöbbenően jól illeszkedik ebbe a sorba. A fényárnyék viszonyok felmutatása, s különböző természetutató hanghatások köré fűződnek a további darabok, mint Ravel Szökőkútja. Lisztől A Villa d'Este ciprusai, A Villa d'Este szökőkútjai, az I. Legenda, vagy Messiaen Le Traquet stapazin-je és az album legfiatalabb szerzője, Marco Stroppa (1959–) darabja, az Aimard számára komponált Tangata manu (Madárember). A nyilvánvaló pianisztikus hasonlóságok mellett az utóbbi három darab madárhang-imitációi – így egymás mellé állítva – különösen érdekesen hatnak. Meglepő, hogy a műsort végighallgatva épp annak abszolút súlypontja, a h-moll szonáta marad meg legkevésbé az emlékezetünkben. Aimard kortárs szerzőkön csiszolt zenei ösztönei ebben a darabban mintha nem ragadnának meg többet a hangok összességénél.

Szabó Barna

Deutsche Grammophon – Universal
 477 9439

LISZT FERENC: ZONGORAVERSENYEK, SZÓLÓ ZONGORAMŰVEK

Krystian Zimerman – zongora
Bostoni Szimfonikus Zenekar

Karmester: Seiji Ozawa

Krystian Zimerman – a Chopin-verseny egykori győztese, Karajan, Bernstein, Giulini partnere – az egyik legnagyobb élő pianista. Csak épp nem mindeképp népszerűsége törő sztár. Két korábbi, a mostani évfordulóra együtt kiadott Liszt-korongja a valaha készült legjobb Liszt-lemezek közül való. Zimerman játéka a korai Richter idézi. Határozott billentés, feszes szerkezet, acélos keretek, egészen biztos kialakítású forma, és mindez a magas fokú objektivitás mellett is kellő átéléssel. Richterén túl Pollini említhető még e játékmód elődjeként, de ő sokszor hűvösebb. A versenyművekben az egyik végen Cziffra és Watts dübörgő virtuozitása, a másikon Kempff líraisága, s középen Richter, Brendel és Zimerman. A haláltáncról is ez az egyik mérvadó felvétel. A h-moll szonátában szintén a legkiforrottabb interpretációk egyike ez, Brendel és érdekes módon Horowitzé mellett. Zimerman virtuozitása nem öncélú: a zene struktúrája, stílusa adja az alapját, meghökkeneni csak akkor akar, ha a mű is, például a Haláltánc elején. Ha például Lazar Bermannal vetem össze ezt az interpretációt, az orosz művésznél nagyobb a virtuozitás, de több a szubjektivitás is. Zimerman pontosan azt vette lemezzre, amire a művek tanulmányozása során jutott. Bár Zimermannal még ma is dolgozik a kiadó, kár, hogy Lisztől nem vettek fel vele valami újat. El tudnám képzelni vele a Vándoréveket, a Költői és vallásos harmóniákat, a BACH fantázia és fűgát. De akár ugyanezt a műsort is, hiszen lehet, hogy ma egész más volna; ahogy a Chopin-koncertek későbbi, maga vezényelte felvétele is szubjektívebb, szemben a régi hagyományossal. Ozawa és bostoni zenekara kísérete szintén példás.

Zay Balázs

Deutsche Grammophon – Universal
 477 9697

BARTÓK:
HEGEDŰVERSENYEK, BRÁCSVERSENY
 James Ehnes – hegedű, brácsa
 BBC Filharmonikus Zenekar, karmester:
 Gianandrea Noseda ●●●●●

Csodagyerekből csodafelnőtt lett a Floridában élő, 35 éves kanadai hegedűművész, James Ehnes. Tizenhárom évesen adta első zenekari estjét, s még a Juilliard School növendékeként játszott a lemezre Paganini 24 caprice-át, azóta pedig mintegy két tucat CD-je jelent meg. Bartók-felvételének különlegessége, hogy a két hegedűverseny mellett a Brácsaversenyek is szolistája. A BBC Filharmonikus Zenekar, Gianandrea Noseda vezényletével már Bartók zongoraversenyét is rögzítette hangfelvételek; nem ismeretlen számukra Bartók költői világa. Ez a korong is jól példázza, hogy külföldi művészek is olvashatják anyanyelvi szinten a bartóki partitúrákat. Őszintének hat a kísérőfüzet ama passzusa, melyben a szolista örömeinek, hálájának és büszkeségének ad hangot e lehetőségért. A hangzó anyag ismeretében készséggel elhisszük, hogy gyermekora óta közel áll a szívéhez Bartók zenéje. A remek felvétel jóvoltából csodálatos hangzásélményben van részünk. Plasztikusan érvényesül a zenekari hangszerelés megannyi finomsága, a szolista és kíséretének játéka harmonikus egységet alkot. Plasztikusak a ritmusképletek (a magyaros, akár népieskandáló képletek is), megformált mikrostruktúrákból épülnek a tételek, s egymásutánjukból a ciklusok. Meggyőzőek a tempóválasztások, indokolt a tempó rugalmas kezelése. Vitálisak a váltások, a szó legnemesebb értelmében hatásosak a kontrasztok. Villódnak a színek, örömet adóak a magasfeszültség kísérelését követő nyugalmi pillanatok. Attól érvényesül igazán a szolista virtuozitása, hogy nem technikailag kifogástalan játéka irányítja a figyelmet, hanem felkészültségét a kifejezés szolgálatába állítja.

Fittler Katalin

Chandos – Karsay és Társa
 Chan 10690

MAHLER: A FIÚ CSODAKÜRTJE
 Christiane Iven, Hanno Müller-Brachmann
 (ének)
 SWR Szimfonikus Zenekar
 Karmester: Michael Gielen ●●●●●

A német karmesterek doyenje, a 84 éves Michael Gielen a közelmúltban kiadott Das Lied von Erde-felvétel után ismét Mahler felé fordult: ezúttal Christiane Iven és Hanno Müller-Brachmann főszereplésével az Achim von Armin és Clemens Brentano által összeállított és kiadott német népköltészeti antológia, a Des Knaben Wunderhorn szövegeire 1892-98 között komponált tizenkét dalt vezényli. A CD-n hallható még két Wunderhorn-szimfóniatétel (a 2. és 4. szimfóniából), amelyek ihlető forrása szintén a német romantika hajnalán publikált Csodakürt-gyűjtemény volt; valamint egy – az 1. szimfóniát közvetlenül megelőző – zenekari tétel, a Blumene. Mivel A fiú csodakürtje nem kötött sorrendű dalciklus, vélhetően Gielen szabad választása a dalok elhangzásának sorrendje. Összeállításának fő szervezője a dalok által közvetített emberi érzelmek, hangulatok szembeállítás volt. Az anyanyelvű énekesek esetében kétségtelen előny a szövegek mögöttes tartalmának bensőséges ismerete, de ott van mindkettjük előadásában a Fischer-Diskantantitványként elsajátított biztos stílusismeret, és a pályafutásuk során megszerzett dalénekesi rutin is. Bár Mahler kamarazenei tekintete a német expresszionizmusra előremutató Wunderhorn-megzenésítéseit, Gielen nagyzenekara mindannyiszor visszafogottan, a szöveget kommentálva kíséri. Goethe a Wunderhorn-gyűjteményről egykor azt mondta, hogy minden német házában ott a helye. E CD pedig – például a Lob des hohen Verstand szatirikus humorának, a Das irdische Leben gyermekhalál-balladájának és az Urlicht himnikus hangvételének tolmácsolásáért – nem hiányozhat a Mahler-rajongók polcáról.

Kovács Ilona

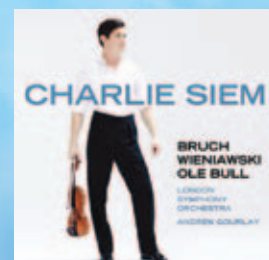
Hänssler Classic – Karsay és Társa
 Haen 93274

A WARNER KLASSZIKUS AJÁNLATA

Bournemouth
 Szimfonikus
 Zenekar
 JOSÉ
 SEREBRIER
 CD
 2564666563

DVOŘÁK:
 SZIMFÓNIA "AZ ÚJ VILÁGBÓL"
 CSEH SZVIT, SZLÁV TÁNCOK No. 1, 2

CHARLIE SIEM
 hegedű
 London
 Symphony
 Orchestra
 Andrew
 Gourlay
 CD
 2564666612

BRUCH: I. HEGEDŰVERSENY
WIENIAWSKI: I. HEGEDŰVERSENY

ALEXANDRE
 DA COSTA
 hegedű
 Montréal
 Szimfonikus
 Zenekar
 Pedro Halffter
 CD
 2564671957

DAUGHERTY: TŰZ ÉS VÉR

Kronos Quartet
 Ső Percussion
 Steve Reich
 CD
 7559796457

REICH: WTC 9/11
 MALLETT QUARTET, DANCE PATTERN

www.warnerclassicsandjazz.com
 www.magneoton.hu
 www.nonesuch.com

Magyarországon terjeszti az mTon Kft.

EIGHT SEASONS

Vivaldi: A négy évszak, Piazzolla: Négy évszak Buenos Airesben. Kremerata Baltica Kamarazenekar, Gidon Kremer ●●●○○

Gidon Kremer zenei világlátása igen sajátosság, s talán épp ettől övezi oly nagy érdeklődés a munkáját. A spiritualitás fogalmát választotta vesszőparipájának, mely befolyásolja, sőt meghatározza játékmódját, műsorválasztását. Ez esetben a helyzet még bonyolultabb, hisz mindezeket túl a lemez koncepciójára nagy hatással volt Astor Piazzolla is. A Kremer által igen nagyra becsült mester alkotása, a The Four Seasons in Buenos Aires ugyanis nemcsak tematikájában, de zenei motívumaiban is dialogizál Vivaldi klasszikus kompozícióival. Nem véletlen tehát, hogy a Kremerata Baltica az olasz mester műremekét választotta – tőle szokatlan módon – a Piazzolla-ciklus párjának, illetve a koronon is kevert sorrendben – évszakok szerint – szerepelteti. A két sorozat ily módon történő összefésülése azonban igen veszélyes mutató. A modern művek bemutatásához szokott zenekar stílusosabban interpretálja a Piazzolla-darabokat, azok minden technikai követelményét játsszi könnyedséggel teljesítve, míg Vivaldi ugyanezzel a szemlélettel kifacsarodik a kezükben. Tény, hogy az olasz mester hegedűversenyeinek előadásával kapcsolatban az elvárások minden esetben igen konzervatívak, Gidon Kremer azonban maximálisan modern felfogással kívánja bemutatni Vivaldi művészetét. Némelyik tétel így az öncélú interpretáció áldozatává válik, amelyik viszont nem, az igen mutatós koncertdarabbá alakul a művész és zenekara kezében. Ez a habitus Piazzollát játszva szükségszerű. A mediterrán temperamentum elengedhetetlen a latinosan lüktető, nehéz kíséroránygok és még nehezebb szólórészek stílusos, étellel teli megszólaltatásához.

Kozma Gábor

Warner – Magneoton
7559 79568-2

**GIDON KREMER:
HOMMAGE Á PIAZZOLA**

Képzelnék el egy sosem volt argentin focicsapatot: Messi és Batistuta az előretolt ékek, Maradona és Riquelme osztja közepén a labdát, a védekező középpályás poszton Mascherano és Gallego, hátul Sorín, Zanetti, Ayala és Heinze, a kapuban Fillol. A labda szinte énekel, a játék lendületes és töresekől mentes, minden mozdulat sikerül. A végeredmény fényes győzelem. Persze-persze, gyanúsán nagy szavak, tolokodó hasonlat, ami ráadásul fantazmagorikus is. Mégis, önkéntelenül merülnek fel az emberben ilyesféle képzetek ezt a Nonesuch kiadványt hallgatván. Az argentin kortárs zene lassan húsz éve távozott óriása, a nuevo tango atyja előtt eredetileg 1996-ban tisztelő lemez újrakiadásával most megint egy újabb generációt szólíthat meg Piazzolla univerzális kifejezőerővel bíró muzsikája. A Gidon Kremer vezette vállalkozás éppen olyan, mint az a bizonyos „álomcsapat”: tizenegy csodálatos és lenyűgözően változatos darab szólal meg tizenegy világszínvonalú előadó tolmácsolásában. Piazzolla átlítólag több ezer műből álló örökséget hagyott az utókorra – a kollecionista szemlélet azonban semmit sem ér vele, és az új felvételek helyett újrakiadás mellett döntő gyakorlat e tekintetben nem érdemel bírálatot. Mert Piazzolla zenéjét éppen az nem jellemzi, hogy minden egyes műalkotást külön kis mikrokozmoszként kellene megfejteni, sajátos, csak egyszeri törvényszerűségeit elfogadni, s ezeken végighaladva végül eljutni az életmű üzenetéhez. Az utóbbi ugyanis itt minden pillanatban a rendelkezésünkre áll. Életműve bármelyik ponton teljes kiterjedésében tárul fel, olyasféle zárt mikrokozmoszként, mint a gregorián vagy a népzene. Végeláthatatlan az átíratok száma, a lemezen még Gubajdulina verzióval is találkozunk!

Veres Bálint

Nonesuch Records – Magneoton
7559-79407-2

THE CHRISTMAS STORY
Theatre of Voices, Ars Nova Copenhagen
Művészeti vezető: Paul Hillier

Paul Hillier legújabb CD-jét a Nine Lessons and Carols – vagyis az angol karácsonyi hagyományok – utáni gyermekkori nosztalgia hívta életre. Az anglikán templomokban 1880 karácsonya óta máig élő tradíció, hogy kilenc felolvasás és ének segítségével ab ovo idézik fel a karácsony történetét az emberiség édenkerti bűnbeszései a Megváltó eljövételének ígérétént át Jézus születésének örömteli eseményéig. E szakást adaptálta a mai hangversenygyakorlatba a közel egy évtizede Dániában élő Hillier, aki – mint az Ars Nova Copenhagen együttes vezetője – 2008-tól rendszeresen beilleszt egy-egy saját összeállítású karácsonyi történetet az énekkar koncertprogramjába. Az ünnepi hangversenyek sikere inspirálta jelen CD létrejöttét, melynek műsorában gregorián dallamokat éppúgy megtalálunk, mint motettákat, népszerű és kevésbé ismert angol, német és olasz karácsonyi dallamokat, sőt a kora 17. század Itáliáját idéző dialógusokat is. Ez utóbbiból három hallható a CD-n; Hillier másik együttesének, az általa alapított Theater of Voices-nak az előadásában. A három barokk kompozíció nemcsak Jézus, hanem egy műfaj születéséről is hírt ad: az oratórium kialakulásának kezdetét is dokumentálja a figyelmes hallgató számára. Az egy-egy Tomasi-, Grandi-, és Anerio-mű ugyanis abba a korba kalauzol, mikor az oratóriumot még vallásos kamarazeneként szólaltatta meg néhány előadó a templomokhoz tartozó imatermekben. A felvétel izgalmas akusztikus koreográfia alkalmazásával tesz eleget a korabeli előadási utasításoknak: az Úr magasról mennydörög, míg Ádám a távolból szól hozzánk. Hillier mindkét együttese friss, üde hangzással örvendeztet meg, melyek a gyertyafényes téli időszakban ünneplőbe öltöztetik a hallgató lelkét.

Kovács Ilona

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMU 807565

Alia Vox

Magyarországon forgalmazza a Karsay és Társa Kft.

LA SUBLIME PORTE – VOIX D'ISTANBUL 1430–1750
Hespèrien XXI,
Jordi Savall

★★★★★

Varázslatos időutazás egy kitüntetett helyre, ahonnan megidézhető Kelet és Nyugat. Két világ és két tenger dialógusa – amikor Isztambul olvasztótégelye volt a soknyelvű népességnek, egyúttal bölcsője a „kevert kultúrának”. Három énekes (a török Gürsoy Dincer, a katalán Montserrat Figueras és az izraeli Lior Elmaleh) közreműködésével, Jordi Savall irányításával a Hespèrien XXI ismét remekel. Megunhatatlanok a régi korokból származó kompozíciók, a tradicionális örmény, héber és oszmán muzsika hangjai. A muzsikusok intenzív jelenléte, a minden hangért felelősséget vállaló, átélt előadás nem téveszti el hatását. Néha meditáló révületbe ringat, máskor éberré teszi a muzsikus figyelmét a spontaneitás háttérében jelenlévő tudatosság. S arra sem lehet panasz, hogy nem értjük, miről szólnak a tételek: a tudományos igényű kísérvőszövegben hét nyelven szerepelnek. **FK**

Alia Vox – Karsay és Társa
AVSA 9887

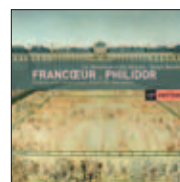

BAROKK ÜNNEPI KONCERT DREZDÁBÓL

●●●○○

Ünnepi pillanat dokumentuma a Drezdai Staatskapelle rézfúvósából alakult Semper Brass és a rézfúvós körökben bizonyára jól ismert művész nevét viselő Ludwig Güttler Rézfúvós-együttes közös lemeze. Abban az időben készült a koncertfelvétel, amikor rövid időre megnyitották a nagyközönség előtt a világ egyik csodáját, az éppen felújításon áteső drezdai Frauenkirche templomot. Azonban pompából is megárt a sok. A műsor egysíkú, kizárólag a barokk kor ünnepi rézfúvós zenéi hallhatók: intradák, rézfúvós motetták, szonáták, korálok; Crüger, Bach, Purcell, Scheidt, Albinoni és mások művei. Annak, aki megtekinti a Frauenkirkét, ez a lemez szuvenírnék remek, zenei produktumnak azonban kevés. Látvánnyal kiegészülve, DVD-n kiadva talán többet adott volna ez a felvétel. **VT**

Berlin Classics – Karsay és Társa
0300174 BC

FRANCOEUR-PHILIDOR: VERSAILLES-I ÜNNEPI ZENE

●●●○○

Két korong – két történet. Az egyik a La Symphonie du Marais – Hugo Reyne vezetésével – több szerző rövid darabjaiból egy képzeletbeli programot valósít meg, 51 miniatűr karaktertételben. Számos közülük id. André Philidor műve. Ez a programzene csatára való felhívásból, a XIV. Lajos és Orániai Vilmos közötti csatából, az udvarba való visszatérésből, királyi koncertből, vadászatból és táncos-álarcos ünnepségből áll. A másik anyag Artois Charles Philippe (a későbbi X. Károly) esküvői ünnepségének zenéjéből ad ízelítőt – három szvittel, csaknem teljes egészében François Francoeur zenéjével. Az elsőnél atmoszférateremtésre különböző zörejeket használtak, ám a stúdiófelvétel esetében az intonációs bizonytalankodás esetlegessége nem erősíti az „élő” előadás érzetét. A második CD viszont érzelmi töltését illetően bizonyul szegényesnek. **FK**

Virgin Classics – EMI
0963442

MOZART: ESZ-DÚR SZIMFÓNIA (K. 543), G-MOLL SZIMFÓNIA (K. 550)

Mozart Zenekar

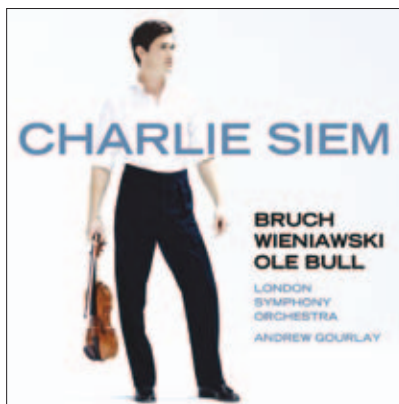
Karmester: Claudio Abbado

Különös kettősség jellemzi Claudio Abbado új Mozart-lemezét. Két szimfóniát ad elő a szerzőről elnevezett együttesével – élő koncerten. Abbado afféle equalizer, akinek fő törekvése a kiegyenlítés. Egy ideje ebben az irányban halad; Beethoven szimfóniáiban olykor csodás eredménnyel, Mozart hegedűversenyeiben és A varázsfuvolában szerintem kétségesen. A 39. és 40. szimfónia előadásában mintha mindent harmóniába akarna hozni, mindent ki akarna egyenlíteni. A fő- és mellékszólamokat éppúgy, mint a különböző dinamikákat vagy tempókat. Egészében véve fürgé iramot diktál, miközben nincs túl halk, de túlságosan erős sincs, ezért a tuttik családostan keltenek, hiszen nincs meg a felérkezés, a kiteljesedés érzése. Ugyanakkor kétségtelen tény a minden irányból meghatározható harmónia, összefüggés érzete. Ez nagyon erős kontrollt jelent, de nem a mindenható dirigensét, hanem az őt mozgató idejét, amelynek érzésem szerint Abbado is szolgálja. Nem teheti azt, amit akar, mert kötik az elképzelések. Persze a szűk keretek a különös ekvalizálás révén indokoltak, s e körön belül a remek zenekar mozgása akár szabadnak is mondható. Különös közlekedődénné válik így a zenekar, egyfajta ideálisnak vélt egyensúly jelenik meg mindig. Nem vitás, példás hangzást produkál az együttes. Nincs balaszt, de nagyobb súly, tágabb dimenziók sincsenek. Elgondolkodtató, példás előadások, azonban hiányolom belőlük a szabadságot, a spontán egyéni szint, valamint az ideális levezetését az éppen ott lévő egyediből, s nem az általánosból.

Zay Balázs

Deutsche Grammophon – Universal
477 9792

WIENIAWSKI, BRUCH ÉS OLE BULL MŰVEI

Charlie Siem – hegedű,

Londoni Szimfonikus Zenekar

Karmester: Andrew Gourlay

Charlie Siem egy jóképű sztár, aki megbízhatóan hegedül, de e lemeze alapján sem mutatkozik nagy művésznek. Nem lehet belekötni abba, ahogy Bruch g-moll hegedűversenyét játssza; tulajdonképpen minden rendben van benne, de a sok jelentős, karakteres előadás mellett ez akkor sem rúg labdába, ha nincsenek rossz megoldások, technikai hibák. Nem igazán áll össze az egész: Siem lejátssza a darabot, de hiányoznak a finomabb megoldások. Tud szép hangot produkálni a hangszeren, mégsem nyúgöz le kivételes hegedűléssel. Ez nem az a bejátszás, amelyikhez lelkesen visszatér az ember, hogy újra halljon belőle valamit. Ugyanakkor a lemez cseppet sem érdektelen: Wieniawski I. hegedűversenyéről alig van felvétel, a II. versenymű is ritkaság, de valamelyest többet hangzik el. Itt is érezni a nem túl inspirált, nem igazán ihletett játékot, de maga a – teljesen megfelelően lejátszott – mű ragad magával. Szép darab, amelyet érdemes lenne többeknek másorra tűzni. Miért nem játssza annyi kiváló hegedűs? Értékelem Siemben, hogy rendesen megtanulta. Még inkább igaz ez az 1810 és 1880 közt élt Ole Bull Cantabile doloroso e Rondo giocoso című kis darabjára, amely igazi ritka gyöngyszem. Szép, hangulatos darab, amelyet egyszerűségében Siem is szépen játszik. Jó szerkesztésű lemez, bár a felejthető Bruch helyett Wieniawski II. Hegedűversenyével vagy egy más, ideillő ritkasággal sokkal jobb lenne. Az Andrew Gourlay vezette Londoni Szimfonikus Zenekar tisztán, szép hanggal zenél. A vezénylés inkább a megértésig való átlátásra és a precíz megformálásra korlátozódott, s nem érte el az e fölötti ihletettséget. Zay Balázs

Warner Classics – Magneoton
2564 66661-2

BRAHMS, SIBELIUS, ARVO PÄRT MŰVEI

Tasmin Little – hegedű. Liverpooli Királyi

Filharmonikus Zenekar, Bournemouth Sin-

foniaetta. Karmester: Vernon Handley,

Richard Studd

A korábban csak Nagy-Britanniában forgalmazott Classics for Pleasure-felvételek nemzetközi újrakiadásával végre külföldön is ismertté teszi az EMI Tasmin Little művészetét, aki az ország egyik vezető hegedűse évtizedek óta. Nála dekoratívabb hegedűs hölgyek árnyékában volt eddig, pedig Little nem kis művész. Kényelmesen, inkább lassan játssza mind Brahms, mind Sibelius Hegedűversenyét, feltárva a melódiák vonalát, kiemelve számos részlet érdekességét. Játéka folyamatos és kiegyensúlyozott, de nincs híján a spontaneitásnak sem, gyakran vált tempót, dinamikát. Interpretációja alapvetően lírainak nevezhető, de eléggé markáns hanggal. Fő kvalitása a kényelmesség, jó értelemben: ezt most szépen végigjátsszuk, hadd mutatkozzék meg minél több belőle. A Brahms-koncert lassútétele kiváltképp finom és szép, alighanem Little és Handley angol iskolázottsága mutatkozik meg ebben. Ez nem sejtelmesség? Nem, inkább naturalisztikus idilliség. Handley vezénylése is értő, kényelmes, melegséggel teli. Szólista és karmester jól illik egymáshoz. Ami hiányzik a két koncertből: Brahmsnál a túlfűtöttség, Sibeliusnál a hideg északi atmoszféra. A második lemez is remek, Arvo Pärt kimagasló művei értő tolmácsolásban. Sibelius átvezet a romantikából az északi posztmodern felé, amiben azért van egy kis romantika is. Pärt számos nagy műve hallható: a Fratres 1980-as változata, a Tükör a tükörben, a Cantus in memoriam Benjamin Britten. Itt is adekvátan testes, zamatos Little hegedűlése. A Fratres ritka zsenialitása, a Britten-ének crescendo hangfolyama átütő erejű. A darabok az évszázados európai klasszikus zenei hagyomány egyértelmű folytatásának tűnnek. Zay Balázs

EMI Classics
0858622

naïve

Magyarországon forgalmazza a Karsay és Társa Kft.

**MOZART: POROSZ
KVARTETTEK**
(K. 575, 589, 590)
Emerson Vonósnégyes

Erről a Mozart-lemezről sajnos nem lehet sok szót ejteni. A producer szándékán túl hallhatóan nem a felgyülemlett személyes mondanivaló volt az, ami létrehozta. Még csak az az előadói rutin se érezhető rajta, mint amikor egy-egy koncertturné tapasztalatai torkollanak lemezfelvételbe. A primárius végig más színen játszik, hiányzik a hangzás egységessége. Különös, ahogy David Finckel csellójátéka – mint egyetlen normális családtag egy kínos családban – reményt keltően magára vonja a figyelmünket. Zavarunkon a kísérfűzet változatos fotói sem segítenek: a kvartett utcán sétál, metrón utazik, nézelődik. Az embernek ezen a ponton eszébe jut a Lenin Lengyelországban kezdetű vicc, ahol az agitáló, sapkás, munkások közt mutatkozó nagy ember távollétében az események egyszer csak félresiklanak. Ezúttal Mozart sincs itthon. SzB

Sony Classical
88697935982

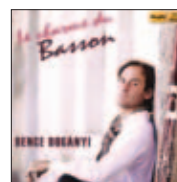

**SIBELIUS, NIELSEN:
HEGEDŰVERSENYEK**
Maxim Vengerov, Chi-
cagói Szimfonikus ze-
nekar, D. Barenboim

Ahogy várható az előadóktól, magas színvonalú produkció, de Vengerovnak nem ez a legihletesebb lemeze. Minden a helyén, de hol az egyszeri, hol a különleges? Talán szerepet játszik ebben, hogy Vengerov a vékony, Barenboim a vastag hangzást szokta preferálni. Vangerovot is elkapja Barenboim általános, mindenben jó, de ritkán különös megközelítése. A Sibelius-verseny előadása nem különbözik az igazán nagyoktól, mégsem megragadó. A Nielsen-mű hasonló érzést kelt, de alig vették néhányan lemezre, így nagyobb az értéke. Benne van a romantikus ének, de Nielsen későbbi hangvétele is, a szakaszosság, az erőteljes hangzás. Nekem ez a lemez a Beethoven-Hegedűversenyből készült Vengerov-felvétel kontraszatja. Az túl szubjektív – bár ezért érdekes – ez meg talán túl objektív. ZB

Warner Classics
2564 67300-5

A FAGOTT BÁJA
Bogányi Bence,
Brigitte Engelhard,
Clara Dent

Frappáns kísérszöveg három nyelven, közvetlen stílusban, informatívan – és egyórányi önfeléd gyönyörködést kínáló muzsika. Ahány mű, annyi felfedeznivaló; ami közös bennük, az a játékörm! Saint-Saëns fagott-zongora szonátájának kecses eleganciáját csodáljuk, Roger Boutry műve (Interférenccs) expresszivitásával, frappánsan karakterizált tematikájával, Tansman Szonatinája pedig sziporkázó humorával hat. Az első hallásra felismerhető kötédek már-már neoklasszicizáló stílusjátékok. Dutilleux ismert darabját (Sarabande és ünnepi menet) követően Marcel Bitsch felfedezésszámba megy. A befejező Poulenc-trióban Clara Dent oboista csatlakozik Bogányi és Brigitte Engelhard remek duójához. A jelenlét kisugárzása, ereje ellenállhatatlan. Ezúttal még a hangképzés természetes velejáró zörejei sem zavaróak. FK

Profil – Karsay és Társa
PH11024

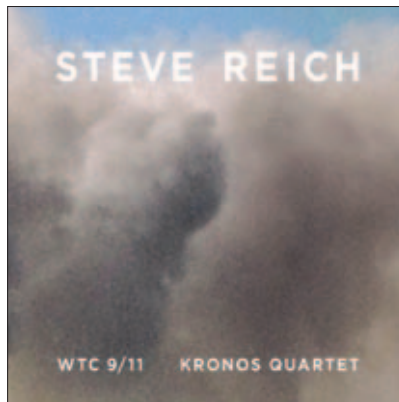
JOANNA MACGREGOR ZONGORÁZIK
Harrison Birtwistle, Hugh Wood,
Lou Harrison művei

Sok mindent elárul az angliai zenei élet szelleméről a tény, hogy idén szeptember óta Joanna MacGregor vezeti a Royal Academy zongoratanárszékét. Az elfogulatlan szemlélő csak üdvözölheti e fejleményt, hiszen személyében olyan valakit ért e hivatalos kitüntetés, aki nem annyira a marketinggépezetek kegyeltjeként került reflektorfénybe, hanem inkább azaz, hogy elképesztő mennyiségű és kiemelkedő minőségű munkát végzett az utóbbi két évtizedben. Bachtól Gershwinig, experimentális projektektől jazzig, kortárs muzsikától tankönyvekig ível tevékenységének széles spektruma. A „muzsikus” figurájának egy olyan sokoldalú és társadalmilag is érzékeny változatát valósítja meg, amely az európai zenei hagyomány 21. századi fennmaradásának egyetlen lehetséges záloga. E rendkívüli ambícióknak természetesen van néhány hátulütője is. Egy másik művészeti ág problémáit boncolgatva a szintén túltengően zseniális Michel Gondry megjegyezte, hogy „a minőség és a mennyiség kérdésében számomra a mennyiség dönt”. Az beszél így, aki a művészi munka gyakorlati értékéről tökéletesen meg van győződve, tárgyi értéke felől azonban tökéletesen bizonytalan. Bevallom, ugyanilyenek érzem MacGregort is. A határtalan alkotókedv és jó szándék könnyen csap át kritikálanságba. Ezen a duplalemezen például az idősebb angol zeneszerzők két ismert alakja mellett tör lándzsát (kiegészítve az amerikai Harrison egy darabjával), ám a megszólaló versenyművek nem igazolják vissza a választást. Az embernek olyan érzése támad, hogy itt még mindig az a fránya művészetpolitika diktál, amitől úgy látszik, még a proaktív polihisztoroknak sem sikerül érintetlennek maradniuk.

Veres Bálint

Warner Classics – Magneoton
2564 67199

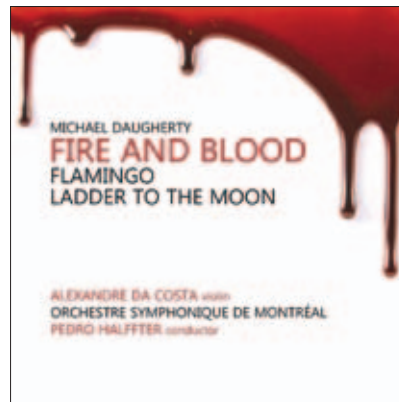
STEVE REICH: WTC 9/11, MALLET QUARTET, DANCE PATTERNS
Kronos Quartet, Sō Percussion,
Steve Reich and Musicians

Idén áprilisban mutatták be a Carnegie Hallban Steve Reich legutóbbi kiemelkedő vállalkozását, a 2001. szeptember 11-i amerikai terrortámadások során és nyomán rögzített hangdokumentumok, visszaemlékezések alapján komponált WTC 9/11 című kompozíciót – a Kronos Quartet megrendelésére, háromszoros vonósnégyesre és korábban rögzített hangfelvételekre. A terrortámadás óta számos dal és idén szeptember óta már egy opera is ismert a témában (a San Francisco Opera megrendelésére). Mindezek a gyász, a fájdalom, a tiszteletadás és az emlékezés különféle regisztereit járják be, és kísérlik meg feloldani esztétikai minőségben. Reich csupán negyedórás vonósnégyese merőben különbözik a legtöbből, noha a fenti árnyalatok egytől-egyig megtalálhatók benne. Azonban nem fedi be őket a szépség kiegyenlítő mázával – a rémület rémületként, az emlékezés emlékezőként, a fájdalom fájdalomként szólal meg. Szenvtelen, dokumentarista nézőpontból indít, a végére azonban egy szívbemarkoló héber imához jut el (ez is dokumentum), amelyben a „WTC” kifejezés merőben új értelmet vesz fel, s Reich társadalmilag/politikailag elkötelezett művésze – mint annyi fontos korábbi művében is – metafizikai dimenzióval gazdagodik. A visszacsinalhatatlan realitással szembeszegeződik valami, ami csak a hit szemével látható: „a World to Come.” Az album második felében még egy új kompozíció kapott helyet: a 2009-ben az Amadinda által bemutatott, csodálatos és ellazító Mallet Quartet (ezúttal a szintén kiváló Sō Percussion előadásában), valamint lezárásként a szerző saját együttesével rögzített 2002-es Dance Patterns.

Veres Bálint

Nonesuch – Magneoton
7559796457

MICHAEL DAUGHERTY MŰVEI
Alexandre da Costa (hegedű),
Montreali Szimfonikus Zenekar
Karmester: Pedro Halffter

Az Egyesült Államokban élő Michael Daugherty a tengerentúli kortárszene egyik legtöbbet foglalkoztatott és játszott alkotójának számít. Amerikai témájú darabjaival (Metropolis Symphony, Jackie O, Dead Elvis, Brooklyn Bridge, Philadelphia Stories, Route 66, Sinatra Shag, Lost Vegas, Niagara Falls stb.) mintha tudatosan is a nemzet zeneszerzőjének rangjára hajtana. A jelen lemezen hallható hegedűverseny címe marketing-szempontról ehhez képest kissé visszafogott: Fire and Blood. Bár a nagyobb érthetőség kedvéért a CD két oldalán lángnyelveket, csurgó vércseppeket is láthatunk. Mindezt a mű programja miatt: a Detroiti Szimfonikusok által rendelt darab első tételét a helyi Ford-gyárban látható, a gyár életét megjelenítő nagyszabású Diego Rivera-freskó ihlette. Itt és ekkor történt eseményt dolgoz fel Rivera feleségének, Frida Kahlónak A Henry Ford Kórház című híres, a festőnő vetélését ábrázoló képe, mely a mű második részének alapjául szolgál, míg a fináléban ember és gyár, gyár és ember nagyszerű, eredeti módon felvetett problematikáját járjuk körül. A baj nem is ezzel van, hanem a magával a zenével. A Montreali Szimfonikusok és a szólista hibátlan alakítása mögött túl gyakran feslik fel a matéria, ami mindvégig alig több valami hideg profizmussal megírt jobbfajta filmzenénél. Sajnos a gigantomán és hatásvadász hanghatások sem tudják elleplezni a motivikus invenció elégtelensegeit, a legjobb esetben közhelyes, de többnyire semmitmondó dallamokat. Az amúgy kitűnően hangszerelt zenének ez a gyengesége különösen a hegedűsóló Lajkó Félixet idéző reszeléseiben hat bántóan, bár a jobb – Lou Harrison, Ligeti idéző – pillanatok néha képesek valódi lendületet közvetíteni. Kár, hogy csak ennyit.

Szabó Barna

Warner Classics – Magneoton
2564671957

LISZT FERENC: DANTE-SZIMFÓNIA ÉS -SZONÁTA

Berlini Filharmonikusok, szólista és karmester: Daniel Barenboim
Warner Classics

2564 67301-2 ●●●●○

A Liszt-évforduló mindenkit arra készítt, hogy műsorára tüzze vagy lemezfelvételkor felhasználja a nagy magyar mester műveit. Daniel Barenboim esetében sincs ez másképp, aki egy régi lemezének újrakiadásával is tisztelge Liszt előtt. A Dante-szimfónia az 1990-es évekből való, élő felvétel került a korongra, amelyen a zenekar összhangja minden pillanatban érezhető; a hangzáskép a lírai részekenél ugyanúgy harmonikus és kiegyenlített, mint a tutti állásokban. A zenei gesztusok épp ettől a kontrolláltságtól válnak még inkább élővé, mely felett uralkodik Barenboim mélyérzelmű zenei felfogása. A lehanglóan virtuóz Szonáta felvétele is kiváló – briliáns, de a technikai megvalósíthatóság határán is kifejező. A zongoradarab életrajzi utalást is tartalmaz, hiszen eredetileg Liszt halálának 100. évfordulója tájékán, Bayreuthban vették fel. *KG*

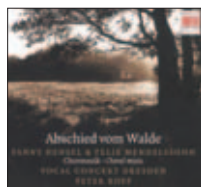
CHOPIN: MAZURKÁK ÉS MÁSZONGORAMŰVEK

Cédric Tiberghien – zongora
Harmonia Mundi – Karsay és Társa

HMC 902073 ●●●●○

Cédric Tiberghien delikát Chopin-lemezzel állt elő. Az op. 20-as h-moll scherzót, az op. 48 no. 1-es c-moll noktürnöt és a Polonéz-fantáziát keverte mazurkák közé. Utóbbiakból a szo-

morkásabbakat, noktürn-szerűbbeket választotta. Tiberghien a mesés-éji hangzás mestere. Zenei gondolkodása nem annyira a dallamok vonalán, sokkal inkább a hang háromdimenziós világában tájékozódik. A lemez hangzása kivételes, amúgy az idősíkot tekintve Piotr Anderszewski precízen kidolgozott, de kissé merev világát idézi, amelyben alapvetően helyén vannak a dolgok, sőt kikezdetlenek, de nincs bennük Rubinstein lazasága, Samson François romanticizmusa, Pollini és Ashkenazy precízsege. A Scherzo kemény megoldásával, adekvát kötöttségével kitűnő kontraszt; a c-moll noktürn a varázsos világ kiteljesedése, a Polonéz-fantázia azonban kevésbé megnyerő. *ZB*

FANNY ÉS FELIX MENDELSSOHN: KÓRUSMŰVEK

Vocal Concert Dresden, Peter Kopp
Berlin Classics – Karsay és Társa

0016522BC ●●●●○

Fanny Mendelssohn-Hensel és öt évvel fiatalabb öccse, Felix Mendelssohn-Bartholdy egymás közelségében töltötték rövid életüket, szellemi hagyatéuk azonban az utókor szemében fényévnyi távolságra került egymástól. Most ismét összetalálkoztak: a lemezen a drezdai Kreuzchorhoz és zeneakadémiához kötődő vegyeskar szólaltatja meg erdők, mezők, tavasz hangjait megidéző kórus-karakterdarabjaikat. Ezek a művek a napfényben érzik jól magukat, s ha a modern technika ennek realizálására (még) nem is képes, az illúzió – hála az 1993-ban alapított együttesnek – megadatik. Intonáció terén nem érheti szó a ház elejét, a „sound” kidolgozott, világos, fiatalos üde. Az énekelt szövegek között levélrészletek, a Fanny-férj Hensel ceruzarajjai gazdagítják a bookletet, ami nem pusztán segédanyag, hanem a helyét önmagában is megálló színes olvasmány. *VT*

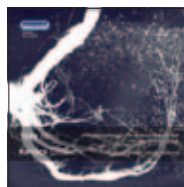

HIDAS FRIGYES: ÖT TÉTEL, EDZÉMINTÁK, 5X5

Ewald Rézfúvós Együttes
Hungaroton Classic

HCD 32688 ●●●●○

A 2007-ben elhunyt Hidas Frigyes találmánya, az Edzéminták remek vállalkozás. Ezek a rövid, kreatív karakterdarabok ugyanis nemcsak az előadók számára, de a zeneszerzőnek is elsőrangú gyakorlatok. Mindamellett, hogy igen szórakoztatóak, kiválóan segítik egy frissen alakult együttes összeszokását is. A bartóki koncepció szelleme lebeg a korongon szereplő művek felett, hiszen a Mikrokosmosz-kötetek darabjaira emlékeztető ciklusokat két olyan mű keretezi, melyek öttételesek, szimmetrikusak; szonátaformájú peremtételekkel és Scherzo-párokkal. Ez a gondolkodásmód azonban csak formai-technikai szinten manifesztálódik, a zenei anyag nem akar a Bartók-epigonizmus hibájába esni, tudatosan választ más stílust; klasszicizáló tematika, enyhén jazzes, vagy olykor cluster-szerű területek. A felvétel is elsőrangú: kiegyensúlyozott, magabiztos, technikás. *KG*

KOVÁCS ZOLTÁN ÉS TÓTH PÉTER MŰVEI

Hungaroton Classic

HCD 32676 ●●●●○

A Debreceni Filharmonikus Zenekar és a Kodály Kórus közreműködésével megszületett lemezen a két, negyvenes éveiben járó szerző reprezentatív művei hallhatóak. Kovács Zoltán trombitára és harsonára komponált, jó húszperces Kettősverseny (szólis-

ták: Horváth Bence és Farkas István Péter) fajsúlyos, kitűnő hangszer- és zenekarkezelést bemutató kompozíció. Hangtéseiben erős Bartók-, s még erősebb Petrovics-hatás tükröződik, ami nem meglepő, hisz' utóbbi mestere volt a Zeneakadémián. Mégis, a darabot mintha ezen felül is belengené valami a hatvanas-hetvenes évek atmoszférájából. Tóth Péter Téli rege című vonószekari darabja inkább Vajda János világából lépett elénk, akárcsak a Petőfi nyomán készült „kórusopera”, a helység kalapácsa. Bár a kórustól itt-ott nagyobb színészi beleélést kívánnánk, magabiztos stílusismerettel, szellemesen jelenítik meg az eredeti szatíra szituációt. *SzB*

DONNACHA DENNEHY: GRÁ AGUS BÁS

Crash Ensemble, Alan Pierson
Nonesuch – Magneoton

527063 ●●●●○

A negyvenegy éves Donnacha Dennehy zenéjét hallva megállapíthatjuk: egyedi szint képvisel az európai zenei stílusok palettáján. A kortárs ír zene emblematikus alakja ő, aki e titulust éppen a lemez címadó alkotásával (Szerlem és halál) vívta ki magának. Ebben a műben a sean-nós nevű ír dalok tradícióját kelti életre, a műfaj egyik legjelentősebb énekese, Iarla Ó Lionáird szólójával. Igen, itt érzik az ember, hogy a világzene és a – régi nevén – klasszikus zene ma már ugyanazt is jelentheti. A három évvel később, 2010-ben keletkezett, kanyargós dallamvilágú, személyes hangvételű és a szöveget gyönyörűen előtérbe helyező Yeats-dalciklusban (That the Night Come) Dawn Upshaw szólózik – kevésbé szerethetően. Érdemes megjegyeznünk az ír zeneszerző nevét, még ha nehezünkre esik is, mert olyan alkotóról van szó, aki ha így folytatja, a Metropolitan Operáig meg sem áll. *VT*

Nem elég csak ígérgetni

Héja Domonkos
főzeneigazgató
az Operaház jövőjéről

Fotó: Peto Zsuzsa

Héja Domonkost szeptember 6-án nevezték ki a Magyar Állami Operaház főzeneigazgatójának. Ókovács Szilveszter kormánybiztos mellett dolgozik, a megbízatása egy következő pályázat eredményhirdetéséig, de legfeljebb 2013. augusztus 22-ig szól. Azt ugyan senki nem mondta ki, nem írta le, de a szakszerűség és a béketeremtés a dolga a 37 esztendő – de az Óbudai Danubia Zenekart kamaszkorában alapító, tehát már komoly vezetői érényekkel bíró – fiatalembernek. Nincs könnyű helyzetben.

Gramofon: *Ésszerűnek tetszik a döntés, hogy a 2012 tavaszi Rajna kincse premier elmarad. Nem csupán pénzügyi szempontból, hanem azért is, mert végül nem a megfelelő, korábban felkért rendező – Achim Freyer – állította volna színpadra a darabot.*

Héja Domonkos: Ha oly gyakran emlegetjük az adófizetők pénzét, valóban logikus, hogy ne két fél ház előtt menjen a Wagner tetralógia előjátéka. A Művészetek Palotájának kész, teljes és sikeres Ringje van – előre lehetett tudni, hogy ott 2012-ben ez lesz műsoron. Ha mi bármit szeretnénk elérni hazai és majd nemzetközi szinten, akkor azoknak az intézményeknek, amelyek az Operaház mellett kulcsszerepet játszanak a magyar zeneéletben – MüPa, Zeneakadémia –, össze kell fogniuk. Ahol finánciális szempontból most tartunk, az – eufemisztikusan fogalmazva – nem kifejezetten jó. Meg kell várnunk azt, hogy milyen költségvetési támogatás érkezik a Magyar Állami Operaházhoz. Az anyagi háttér kevésbé érinti a mostani évadot, inkább a következő szezon terveivel kapcsolatban lenne jó tudni, mennyiből gazdálkodhatunk. Azt gondolom, hogy a megháromszorozott lobbierő, különösen, ha közös célokat tudunk felmutatni, nagyobb sikerrel kecsegtet.

„Nem lehet úgy tervezni világraszóló programot, hogy nem tudjuk, mennyi pénz lesz”

G.: *Ezek nagyon szép általánosságok, de beszéljünk inkább néhány konkrétumról. Milyen változásokat tapasztal az operai jegyvásárló az évad második felében?*

H. D.: Az évadot az elődök túl sok külföldi vendéggel dúsították fel. A vendégjárás egy ilyen internacionális pályán, mint a zene és táncművészet, nagyon üdvös lehet. De több felkérés is indokolatlannak látszott, hiszen a ház tagjai között voltak és vannak hasonló erők, sőt nem egy közülük talán még jobb is lesz egy-egy szerepben. Azt hiszem, az egész magyar zenei élet általános problémája – tehát a zenekari muzsikásoké is –, hogy évek óta nincs semmiféle megbecsülésben részük. Ha már a jövedelmük elmarad az európai uniós átlagtól, legalább az elismertségük hozzon valami kárpótlást. Legalább a hangulatuk, a lelkiállapotuk, amiből a művészetük fakad, legyen derűs és termékeny – ez csak néhány jó szóba kerül. Eszemben sincs azt mondani, hogy a szakmai színvonal minden tekintetben teljesen rendben van, azt bizony emelni kell. Kurzusokkal, kamarakonzertekkel; olyan feladatokkal, amelyek kihívást jelenthetnek az embereknek. Meg kell azt is nézni, hogy mindenki azon a polcon legyen-e, ahová magát képzei. Ezt pontosan fel kell mérni. Visszatérve a változásokhoz, ha spórolni akarunk, akkor a sok pénzt elvivő vendégek, akik azért mégsem képviselik az élvonalat, de EU-s gázsikat várnak el, most nem foglalkoztathatók. Az Operaháznak sajnos vannak kifizetetlen számlái, nehéz adósságai, nem is feltétlenül a saját hibájából. Nem akkor és nem annyi pénz jött a kasszába, amiből precízen lehetett volna gazdálkodni. Ahogy Káel Csaba is elmondta a közös sajtó-

tájékoztatónkon: nem lehet 2014-re úgy tervezni világraszóló programot, hogy fogalma sincs, mennyi pénze lesz akkor. Mi nem tudjuk mekkora lesz a büdzsénk 2012-ben... Pedig ötleteink vannak: igazi húzóneveket mi is szeretnénk meghívni, közös előadásokat létrehozni, együttműködni külföldi színházakkal. Mivel ma mindenhol csökkentik a költségvetést, az európai tendencia is a kooperáció felé mutat. De ez csak úgy megy, ha van miből tervezni. Különben csak ígéretetni lehet, de az kevés, úgy nem tekintenek komoly partnernek.

G.: *Átesvén a bizonytalanságokon: Richard Strauss Magyarországon nem túlságosan ismert operája, az Arabella lesz az évad második felének reprezentatív eseménye. Ez is valamiféle együttműködést mutat: a Budapesti Tavaszi Fesztivál is programjába veszi a premiert. A mű nem sokkal a drezdai bemutató után, 1933-ban látható volt Budapesten, aztán évtizedek óta csend...*

H. D.: Az Arabella nagyon egybevág az elképzeléseimmel. Az évadnyitó társulati ülésen is említettem, hogy szeretném a Strauss operákat visszahozni a repertoár-ra. Jövőre sorra kerülhetne a Capriccio vagy még inkább az Ariadné Naxos szigetén,

amiben sok jól kiosztható szerep van, az énekeseknek szűnési szempontból is kihívást kínál. A mű finomsága, kamara-jellege vonz, ez most nagyon alkalmas lehet számunkra. A következő évadban érdemes lenne folytatni a Da Ponte-trilógiát, hiszen az eredeti ötlet is az volt, hogy Nina Cecchi gyönyörű díszletei csekély változtatásokkal szolgálják ki mindhárom Mozart-operát. Szívem szerint a Cosí van tutte kerülne sorra, majd a 2013–14-es szezonban a Figaró házasságával zárnánk a sorozatot. A bizonytalanságtól viszont nem nagyon tudok elszakadni, mert egyelőre sok a megoldatlan kérdés. Készül a kollektív szerződés, formálódik a szervezeti és működési szabályzat, olyan körülmények között, amikor nem kevés főfájást okoz, hogy a közalkalmazott magánénekesek átlagéletkora meglehetősen magas – meglepő lenne a szám, ha megmondanám. A repertoárt vivő derékhad, akik velem együtt Európában már nem számítanak „ifjú tehetségnek”, csupán szerződésekkel kötődik az Operaházhoz. És hogy a szerződések is szolgáljanak valamelyes biztonságot, azt meg kell oldani.

G.: *A Chemnitz-i Opera – ahol első karmesterként dolgozott/ dolgozik – szép és baráti hangú cikkben jelentette be, hogy Budapesten főzeneigazgató lett. 2005-ben szerződött Németországba, s még azt is megemlíti, hogy a kislánya ott született 2009-ben. Szeretik és büszkéek Önre. És főként nem tekintik lezártnak a kapcsolatukat. Persze a német – és jegyezzük meg, ott is egyre jobban takarékoskodó – operaházaknak nemcsak a mentalitása más, hanem a körülményeik, a*

Fotó: Pető Zsuzsa

szereződtetési rendszerük is. Amikor ezek a sorok megjelennek, Chemnitzben egy németországi bemutatót vezényel, a brit Jonathan Dove Swanhunterét...

H.D.: A történet több mint érdekes, különösen a mi számunkra, mert a finn népi eposz, a Kalevala egyik legszínesebb egyéniségéről, a harcos kedvű Lemminkäinenről szól. A mű viszonylag friss: az ősbemutatója 2009-ben volt az Opera North-ban. A sztorit meglehetősen horrorisztikus eszközökkel viszi színre Jürgen R. Weber. Mi 2008-ban, Pfitzner Die Rose vom Liebesgarten című operájában találkoztunk először; akkor „beugró” karmester voltam, keveset láttam abból, ahogy dolgozik. Színésznek készült, tanult énekelni, bariton hanggal tenor szerepekre vágyott, de belátta, hogy jobb ezt abbahagyni... Filmezni kezdett és ez a munkamódszerein is érzékelhető: fontos számára a látvány, és hogy az akciófilmekben felnövő közönséget is ráhangolja az opera műfajára. És ebben azt hiszem, nemcsak Chemnitzben, hanem Würzburgban, Erfurtban, Lipcsében is sikeres. A „miért menjünk operába, ha a Csillagok háborújával, a Terminátorral vagy valamilyen számítógépes játékkal is szórakozhatunk?” kérdésre próbál új eszközökkel válaszolni. Némelyik megoldását ugyan túlzásnak tartom, de több megszívlelendő is van közöttük. A próbák kezdetétől blogot ír a színház honlapján.

G.: Megnéztem a videókkal illusztrált blogokat, és mintaszerűnek tartom a felkészülést. A közönség így pontosan fogja tudni, hogy milyen előadásra ül be.

H. D.: Bizony. Valamilyen néprajzi archívumból való hiteles énekmondók, esküvői szertartások segítségével a

finn hagyomány sok elemét ismerheti meg a néző. Tud mihez viszonyítani, hogy miként értékeli-értelmezi át a zeneszerző, Jonathan Dove és a librettó írója, Alasdair Middleton, valamint persze a rendező a legenda Lemminkäinen-szálát. Weber behívott az egyik próbánkra két osztálynyi iskolás gyereket – hozzáteszem: a próbatermünk épp akkora, mint a színpad. Érdeklődve-elborzadva nézték a próbát, és végül elmondhatták a véleményüket, javaslatokat tehetek. Ezzel visszakanyarodom hozzánk: rendkívül fontosnak tartom a közönségkapcsolatok megújítását, az internetről leszakadni szinte képtelen nemzedék meghódítását az opera műfaja, a Magyar Állami Operaház számára. Valaki megjegyezte, hogy az Operaház Facebook-oldala iránt igen csekély az érdeklődés. Én ezen nem csodálkozom: a közönségünk jelentős része pillanatnyilag külföldi, a másik fele a hagyományos operabarát nemzedék, amely az idősebb generációt képviseli. Kovalik Balázs korábban bevált kezdeményezéseit is szeretnénk felfrissíteni. Úgy képezem, hogy bizonyos premierekből, de a repertoáron lévő darabokból is készíthetnénk úgynevezett highlightokat: egy rokonszenves férfi vagy nő beszélne az adott műről, az énekesek akár civilben előadnának kiemelkedő részleteket. A Zene Világnapján, október 1-jén kinyitottuk a házat, s ez is igen jó tapasztalatokkal járt: sokféle műsort kaptak a kíváncsiskodók, bepillanthattak balettpróbába, kamarakonzertet hallgathattak. Ilyesfajta nyílt napot, amelyen a kulisszák mögé is elkalauzolják a nézőt, külföldön is, Budapesten is szerveznek a színházak. Csak folytatni kell a gyakorlatot. ■

JÁTSZD ÚJRA!

Keressük a legtehetségesebb bárzongoristát!

Amennyiben szeretne nézőként jelen lenni a Bárzongorista Verseny döntőin, jelentkezzen a www.barzongorista.hu oldalon a Versenynaptár menüpontban!

**JANUÁR 15. • JANUÁR 29.
FEBRUÁR 12. • FEBRUÁR 26.**

*A korlátlan lehetőségek
zongorája a világ
legszebb kávéházában.*

Roland

V-Piano
GRAND
WORLD PREMIERE

Egy komponista a Monarchiából

A halott város magyarországi bemutatója Debrecenben

Erich Wolfgang Korngold A halott város című operájának hazai színpadra állítása régi, dédelgetett álma Kocsár Balázs karmesternek. A Mahler és Richard Strauss által is nagyrabecsült osztrák-cseh zeneszerző legsikeresebb operájának bemutatására 2012. január 20-án kerül sor a debreceni Csokonai Színházban – koprodukcióban a Budapesti Tavasz Fesztivállal.

➔ Ámon Betti

Gramofon: Szereti az új, a kortárs vagy elfeledett műveket hallgatni, betanítani, műsorra tűzni. Mikor találkozott Korngold operájával?

Kocsár Balázs: Imádom az antikváriumokat, a speciális lemezboltokat, szenvedélyesen gyűjtöm a régi és új lemezeket, kottákat. Egyszer rábukkantam Korngold operájára, és zenei világa teljesen megragadott, beleszerettem, nagyon közel kerültem ehhez a műhöz. Ez elég régen volt, talán tizenöt évvel ezelőtt. Akkor még ritkaságnak számított az európai dalszínházakban, fesztiválokon, de az utóbbi nyolc évben többen felfedezték. A zenéje azt a stílusvilágot képviseli, ami jellemezte szinte minden, a 20. század első két évtizedében keletkezett alkotást. Olyasfajta fejlődés volt akkor, amely sokféleségében is lenyűgöző, és ebből a tárházból én nagyon sokat meríték. Nemcsak A halott várost fedeztem föl, hanem e korszak képzőművészeti alkotásait, építészetét is. Az utóromantika és a modernizmus kezdetén nem volt korlátja a fantáziának, bátran újítottak és elképesztő remekművek születtek.

G.: Korngoldot elsősorban filmzeneszerzőként jegyzik, bár írt operákat és zenekari műveket is. Ismeri Korngold filmes munkásságát?

K. B.: Aki szereti a nagy hollywoodi filmeket, tudja, milyen fontos szerepet játszott a zene a némafilmes korszak után is. Korngold hozta létre a szimfonikus filmzenét. Az érzelmek fokozása, a képi világ megerősítése volt a zene célja a filmben. Hol emelte a történet feszültségét, hol harmóniát teremtett, hol fájón belehasított a szívekbe vagy szárnyalásra készítette a nézőt. Jól hangszerelt és megírt zenék, amelyek a színészi játékkal, a cselekmény nyelv párhuzamosan alkottak egészet. Korngoldot barátja, Max Reinhardt rendező hívta Hollywoodba. Ismerték a

Forrás: Gramofon-archív

tehetségét, már négyéves korában zseninek tartották, Mahler csodagyerekeknek nevezte őt. Amikor Reinhardtot felkérték a Szentivánéji álom (Shakespeare) megfilmesítésére Hollywoodba, Mendelssohn kíséretzenéjét alkalmazta, s meghívta barátját Amerikába. A harmincas éveket írták, a zsidó származású Korngold élete is veszélybe került, üldözöttként Amerikát választotta második otthonának, bár sokáig reménykedett, hogy visszatérhet, és szülőföldjén folytathatja pályafutását. Próbálkozása azonban sikertelen volt, Európa nem fogadta szívesen, így élete végéig a tengerentúlon maradt. Sikeres szerző volt, egyik film után jött a másik, két Oscar-díjat is kapott, az egyiket Kertész Mihály Robin Hoodjáért, és jól érezte magát a filmes világban. Korngold csodálatos hangzásait, szimfonikus remekait a közönség imádta, de a szakma lenézte, a kritikusok bírálták.

G.: A halott város hangulata, zenei igényessége milyen gondolatokat ébreszt önben? És mire számíthat a közönség?

K. B.: A halott város című operát Kölnben és Hamburgban egyszerre mutatták be 1920-ban; Kölnben a 20. század egyik legnagyobb karmesterének, Otto Klemperernek a vezényletével. A bemutató óriási siker volt. A halott város Korngold legnagyobb sikerű alkotása a műfajban. Az operában felfedezhető a Mahler- és a Puccini-művek érzelmgazdagsága, elképesztő hangszerelési technikája pedig Richard Strausst idézi. Előfordult, hogy a családommal hallgattam Korngold operáját, és a gyerekeknek egy idő után úgy potyogtak a könnyeik, mint a záporosó, pedig nem értették a történetet. Ilyen ereje van ennek a zenének. Azt remélem, a közönség értékelni fogja ezt a zenei gyönyörűséget. És bízom benne, hogy a magyarországi publikum igényli ezeket a mély emóciókat.

ERICH WOLFGANG KORNGOLD

1897-ben született Brnóban, az Osztrák–Magyar Monarchia területén. Négyéves korától tanult zongorázni. 1906-ban Gustav Mahler csodagyerekek nevezte, és beajánlotta Alexander von Zemlinsky zeneszerzőhöz, aki másfél éven át tanította. Tizenhárom éves volt, amikor a bécsi Hofoperben bemutatták A hőember című balett-pantomimet, amelynek zenéjéről Richard Strauss később elismerően írt. 1916-ban bemutatásra került két egyfelvonásos operája (Polykrates gyűrűje és Violanta), de a legnagyobb sikert A halott város című opera bemutatója (1920) hozta Korngold számára. Tanított a bécsi Zeneakadémián, majd 1938-tól az Egyesült Államokban élt, ahol a korszak egyik legsikeresebb filmzeneszerzője lett. 1957-ben hunyt el Hollywoodban.

Forrás: Gramofon-archív

OPERA

G.: A főszereplők kiválasztásánál figyelembe vette, hogy komoly színészi teljesítményt is követel az opera előadása?

K. B.: Fontosnak tartom, hogy az énekeshez közel álljon a szerep karaktere. Ez a darab sikerét jelentheti. Nyári Zoltán, aki a férfi főszerepet alakítja, hangilag megérett a feladatra, és bizonyította már színészi képességeit is. Elemeztük a karakter személyiségét, bonyolult lelkiállapotát, és tudom, hogy hitelesen fogja megformálni Paul szerepét. Rálik Szilvia felkérését sem kell különösebben indokolnom: ismerve az adottságait, hiszem, hogy Marietta szerepében ő is nagyszerű lesz. Mivel sok éven át érleltem magamban a darabot, volt időm megtalálni a megfelelő énekeseket. Különböztetnem is választottam volna a darabot a Budapesti Tavaszi Fesztivál programjába.

G.: A magyarországi előadást a tervek szerint Vidnyánszky Attila rendezte volna, de végül Vlad Troickij ukrán rendező viszi színre. Dolgoztak már együtt?

K. B.: Vlad Troickijnek ez lesz az első operarendezése, így mi is először fogunk együtt dolgozni. Azt gondolom, hogy minden színházi előadás szerkezetét a szerző határozza meg: átdolgozta a szöveget, végiggondolta a drámai időket. Ha ezekkel a tényezőkkel számol a rendező, akkor nagy hatású lesz az előadása – függetlenül attól, hogy milyen korba vagy milióba helyezi a cselekményt. Korngold zenéje pontosan festi le a situációkat, a hangulatokat. Még nem mondhatok sokat, de Troickij elképzelése izgalmas, biztos, hogy a produkció nem lesz szokványos. Vidnyánszky Attilával a Bánk bánban, A végzet hatalmában, a Turandotban dolgoztunk együtt. Jó lett volna, ha a debreceni munkásságom lezárásaként A halott várost is együtt visszük színre, de elfoglaltsága most nem teszi lehetővé, hogy ő rendezze az előadást. ■

KORNGOLD: A HALOTT VÁROS

Angela Denoke, Torsten Kerl

Orchestre Philharmonique de Strasbourg

Karmester: Jan Latham-König

Rendező: Inga Levant

Korngold A halott város című operájának DVD-n kiadott felvétele már nem új. A párizsi Châtelet Színház és a strasbourgi Opera 2001-es közös produkcióját az utóbbi helyen, az Opéra National du Rhinben rögzítették. A mű rendre előkerül az utóbbi évtizedben, San Franciscótól Bécsen át Londonig. Sűrűbben játszani, mint e periódusban, talán nem indokolt. Az azonban, hogy Magyarországon eddig senkinek sem jutott eszébe elővenni a darabot, teljességgel érthetetlen, és a honi operajátszás számláján feltétlenül a súlyos hiányok közé sorolandó. Debrecennek, jelesül a Kocsár Baláznak és a Csokonai Színháznak most eszébe jutott. Szurkolhatunk, hogy a mai szűkös és kulturpolitikailag is válságos viszonyok között valóban létrejöjjön a produkció. A halott város a 20. század elejének stíluskereső törekvéseit, egyben a nagyromantika alkonyát testesíti meg. Szerzője szélesen áradó dallamokból szötte moralizáló alkotását. A háromfelvonásos opera csaknem egyidős Bartók egyfelvonásosával, A kékszakállú

herceg várával. Nem tagadható: a különbség hatalmas. Bartók ökonómiája, lélekábrázolásának szűkszavú pontossága felülmúlja Korngold bőbeszédűségét. De A halott város előadása ma is tanulsággal szolgál, mert viszonyítási pontul szolgál: a szecessziót hozza be a színpadra, Bartók „Bauhausával” szemben.

A felvételen a sztáralűröktől mentes, de stabilan mindig jó teljesítményt nyújtó Angela Denoke alakítja Mariettát. A német szoprán szűk fachot képvisel az európai operajátszásban; elmélyültségével, intelligenciájával, s nem a felületlen csillogással tűnik ki. Torsten Kerl kitűnően éneklé Pault: mögötte ugyancsak igen kiegyensúlyozott, de korántsem lezárt pálya áll. 2013-ban a Metropolitan Opera vendége lesz.

Albert Mária

Bel Air-Arthaus

100 342

HÄNDEL: BELSHAZZAR

Tarver, Joshua, Mehta, Hammarström,
Karmester: René Jacobs
Rendező: Christof Nel ●●●●●

Amióta Claus Guth 2009-ben, a Theater an der Wien-ben színpadra állította a Messiást (1742), Händel legelvontabb bibliai oratóriumát (de nem ám afféle szabad asszociációs koreográfiaként, hanem teljesen összefüggő, hétköznapi történetet kreálva e kultikus tisztelettel övezett remekmű köré), azóta senkinek sem lehet kétsége: az oratórium, ez az anti-operaként kitalált műfaj nagyon is előadható szcenikusan. Hát még, ha annak az oratóriumnak igazi cselekménye is van! Például olyan, amely a zsidók babiloni fogságát, a bálványimádó Baltazár (Belshazzar) király általi megálázását, Dániel próféta általi megvizsgálását és a perzsa Cirus király általi megszabadulását beszéli el. A zenés színház történetének egyik legnagyobb paradoxonja ez: Händel hangversenyterembe szánt oratóriumait sokkal színpadszerűbbnek érezzük, mint operáit, amelyeket a barokk belcanto stílusvilágából többnyire csak a rendezők parodizáló kedve képes kirángatni és a mai néző számára élvezetessé tenni. A drámaiság legfőbb letéteményese a Belshazzarban is a kórus (szemben a belcanto operákkal, ahol a dacoparáriák alkotnak egy-egy mini-dramát). A RIAS Kammerchor pompásan felel meg a hármas feladatnak: a babiloniak, a zsidók és a perzsák életre keltésének. A rendezés minden erőlködés nélkül hidalja át a pszichológia és a koreográfia közötti ellentétet. Remekek a szólisták is: különösen a tenor Kenneth Tarver (Belshazzar), a kontratenor Bejun Mehta (Cyrus) és a csodálatos szoprán, Rosemary Joshua (Nitocris) éneklése és játéka emlékezetes. A kísérőfüzetbeli esszé rámutat azokra a politikai összefüggésekre, amelyek közös sikereik ellenére is gátat vetettek Händel és szövegírója, Charles Jennens további együttműködésének. *Mesterházi Máté*

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
 HMD 9909028-29

MOZART: A VARÁZSFUVOLA

Polenzani, Huang, Pape, Miklósa
Metropolitan Opera, James Levine
Rendező: Julie Taymor ●●○○○

Vajon Magyarországon milyen keletje lesz-e ennek a DVD-nek, nem tudható, mert az előadás nem német, hanem angol nyelvű. A produkció a mi európai ízlésvilágunktól igen messze áll. De hát a színház élő művészet, így a legnagyobb, az úgynevezett „zsinórmértéknek” tartott műhelynek is lehetnek kevésbé sikerült, sőt rossz pillanatai. Számomra Mozart daljátékát, A varázsfuvoláját meghúzni, fontos részleteket kihagyni belőle, elfogadhatatlan. Egyszerűen abszurdnak tartom, hogy a sokak által ismert Képária sem hangzik el teljes egészében. Mégis a színek és a formák végtelen, felfokozott kavalkádiával elragadó élmény lehetne az operával ismerkedők számára az előadás. A rendezőnő egy keleti mese kereteit választotta Schikaneder meséjének megjelenítésére. A főszereplők kínai előkelőségek. Kínai papírsárkányok úsznak a levegőben, Papageno madárkái pedig a jól ismert japán hajtogatott papírmadarak. A három Dáma a keleti színházakban látható nagy faárlacot tart maga elé. A darab végén a tisztaság jelképeként Tamino és Pamina hóféhér kimonóban lép ki a világba. Fokozott ötletgazdagságot mutat a pantomim és a marionett-színház eszközei mellett a különböző szimbólumok használata is. Sarastro papjai öltözetén a kör és a négyszög a geometriát, a háromszögek és a piramis formák a szabadkőműves szimbólumokat hívatottak erősíteni. A figurák színészi tekintetben elég egyszerűek: az Éj királynője gonosz, Sarastro egy napszárga óriás, Monostatos guszustalan. Az énekesek közül a legismertebb név René Pape, aki sajnos elég sokszor hamis. Miklósa Erika a produkció magyar szereplője, aki ezüstös, kristálytisztán pengő csúcsmagasságokkal örvendezteti meg a nézőt. *Bátori Éva*

Sony Music Entertainment
 88697910139

ANNA NETREBKO – LIVE AT THE METROPOLITAN OPERA HOUSE

Anna Netrebko (szoprán) és a Metropolitan Opera Ének- és Zenekara ●●●○○

Azt hihetjük, gálakoncert felvétele, de nem: válogatás az elmúlt tíz év fellépései során készített felvételekből. A puritánok áriájával csodásan indul a lemez. Kivételes hang, lágy, diszkrétén szlávós, egyszerre kecses és testes, hajlékony. Aztán egy másik világ: Prokofjev Háború és békeje. Netrebko erősebben énekel, ismét csak kiváló, de zavaróan más a felvétel hangzása. Magas, éles. A Don Giovanni-részlet azért érdekes, mert Netrebko nem született Zerlina, itt az orosz háttér sajátos színezetet ad. Ezután egyre zavaróbb, hogy Netrebko sokszor olyan együtteseket választott, amelyekben nemcsak elsőrangú éneklést hallunk. Vajon miért nem azokat a részleteket választotta, ahol magában énekel egy-egy jelentősebb áriát? Nem rossz lemez ez, de egyenetlen színvonalú, nem meggyőzően szerkesztett, bizony meglehetősen csalódást keltő a művésznő, az intézmény és lemezkiadó viszonylatában. Ha nincs már más anyag, érdekes egy ilyen válogatás, de miért nem a szóban forgó operák igazán nagy pillanatait halljuk, vagy miért nem adják ki inkább egy-egy erre érdemes előadás teljes anyagát? A Háború és békéről nincs sok felvétel, pedig jeles alkotás; a Hoffmann meséiről van, de érdemes volna kiadni az egészet, Calleja is meglepően jó benne. Az a véleményem, hogy több teljes felvétel jelenhetne meg Netrebkóval CD-n, akár élő felvételen, de rendes előkészítéssel, nem zene alatti tapssal. Kimagasló Netrebko szereplése Gounod Rómeo és Júliájában és a Lammermoori Luciában, de jó lenne CD-n is hozzáférhetővé tenni. A DVD más: hanglemezen a hanganyagban a hangsúly, és valljuk csak meg, elsősorban ez adja az operák fő vonzerejét. *Zay Balázs*

Deutsche Grammophon – Universal
 477 9903

LA BELLEZZA DEL CANTO

Olga Peretyatko – szoprán

Müncheni Rádiózenekar

Karmester: Gomez-Martinez ●●●●○

A német televíziók új Netrebkóként sztárolják az orosz szopránt, nem kevés felületet szánva bemutatására. Ezekből és háromnyelvű honlapjából sok minden kiderül az énekesnőről, akinek a neve hazai szakmai berkekben (kipróbáltam!) egyelőre semmit sem mond. Ha feltévednének a site-ra, láthatják, bármily fiatal, sajnos fogy a remény, hogy meghívható legyen Budapestre. Két-három éve kalendáriummában még főként másodosztályú házak szerepelnek, de a mostani lista már rangos: egyebek között Párizs, Lyon, Berlin neve sorakozik a naptárban. Olga Peretyatko eminens lány, Szentpéterváron tanult, 15 éves koráig a Mariinsky Színház gyermekkorúsának tagja volt, majd karvezetés szakon diplomázott, tehát valószínűleg képes nemcsak a maga szerepében, hanem a művek egészében gondolkodni. Még ma is bejár a Hanns Eisler-Hochschule für Musikra, párhuzamosan az olasz repertoár, a belcanto stílus elsajátítására Bolognában is vesz leckéket. Plácido Domingo egyik felfedezettje ő is, az Operalia énekversenyen 2007-ben szerzett második hely indította el Európában. A videókon magasabbnak látszik Netrebkónál (egyelőre karcsúbb is nála), de a pályakezdése kétségkívül emlékeztet a nemzetközi operaelőadás betörő szopránra. Főként belcanto operákban, lírai koloratúr szerepekben látható, és interjúj szerint egyelőre meg is maradna ebben a fachban. Az oly sokszor dicsért orosz énekes iskola rendkívül fogékonyra teszi a fiatalokat, a kifogástalan technikai alapokon könnyen tanulnak stílust, kifejezést. Erről tanúskodik a CD is. Az első számmal, (Rossini: A török Itáliában) kicsit aggódva hallgatjuk, vajon nem vibrálja-e túl Donna Fiorilla szólamát? A továbbiakban megnyugodhatunk, ez a lány tudja, mit csinál. *AM*

Sony Classical
88697785442

ADÉS: POWDER HER FACE

Almeida Ensemble

●●●●○

Thomas Adés negyvenéves – ezt az operáját tizenhat esztendeje hagyta maga mögött. Új csillag a brit zene egén – az epitheton ornanst még kiskorún szerzett kamaraszimfóniája után megkapta. Ma is fiatal, és már több történt vele, mint egész zeneszerzés-tanszakok növendékeinek későbbi pályáján összesen. A Powder Her Face idézetopera, bár korántsem hinnénk, hogy e paródia-sorozatban összegezni akarna. Elsősorban Britten kamaraopera Screw-ja vagy az angol nyelvű komédiák kötelező öse, a Rake's Progress (így, dupla áttétellel a mozarti Figaro), de Berg mindkét mesteroperája is citálva vagyon. A kabaréelemek Weillre, a modernitás jegyei Ligetire és Kurtágéra hajznak. Ekkora irodalomjegyzékkel katyvaszra számítanánk, de nem: erős színpadi támogatás mellett élvezetes lehet a Púder. A sztori színes, a feldolgozás nem túlbeszélő, 15 hangszeres mellett négy énekes bújik különböző szerepekbe. Margaret Wigham, a 20. századi brit celebvilág egyik botrányos alakja a fókuszban: líftbaleset vezetett oda, hogy íz- és szagérzékelésének elvesztésével egyidejűleg csillapíthatatlan szexuális étvágy uralta el. És akkor a főtémánál vagyunk! A zene nyilvánvaló lényege a lélek Csomolungmáinak és Mariana-árkainak ábrázolása, de gyengédebb kitüremkedések és áttünetek is okai. néha következményei a zenének. Így a testi szerelem: sokan helyezik stilizált vagy naturalis környezetbe e témát, de egy az egyben „kottázott” koituszt és orgazmust Adésnál hallunk először. És bizony, sor kerül a „legendás felláció” megkomponálására is, amely polaroid-képek nyomán került közkézre, s a fotókon lévő úr feje nem látszik – mégis mindenki tudta anno, hogy a hadügy-miniszter az. Botrány a négyzetben, avagy a zümmögőkar új értelmezése... *Ókovács Szilveszter*

EMI Classics
0271702

HÄNDEL: AGRIPPINA

Pendatchanska, Rivera, Im, Mehta, Fink

Karmester: René Jacobs

Akademie für Alte Musik Berlin ★★★★★

„Bizonyos, hogy az Agrippina szöveggönyvével Händel ékszert kapott a kezébe: a legjobbat és korunk számára legaktuálisabbat, amit valaha megzenésített” – írja kísérőfüzetbeli tanulmányában René Jacobs. Ám mi is ékszert kapunk a kezünkbe ezzel a felvétellel. Az öt csillag a zene és a megszólaltatás minősége mellett a doboz külsejének és a booklet tartalmának is szól. Jacobs olyan zenetudományi alaposággal és dramaturgiai gonddal elemzi végig a 25 éves Händel első nagyszerű operáját, hogy látatlanban is elhisszük: az általa megszólaltatott változat még az 1710-es velencei ősbemutató (és a hallei Händel-összkiadás) kottaszövegénél is hívebben tükrözi szerzője eredeti – az énekesi hiúság által még nem eltérített – szándékát. A nagyszabású jeleneteket, „scena di forza”-kat Händel nemcsak, hogy elsőként komponálta meg (összetettséjük okán ez a betanulás szempontjából is szükséges volt), hanem mindvégig változatlanul is hagyta, a dráma elengedhetetlen részének tekintve őket (ami a kor operapraxisában szokatlan). Merőben újszerű, gyakorlatias látásmódjával Jacobs ugyanakkor rámutat: a római évek vokális terméséből kölcsönzött egyes gyöngyszemek sem a gondolatok hiányára utalnak (Händel zeneszerzői beérésének korszaka ez), hanem éppen ellenkezőleg: új gondolati összefüggéseket teremtenek az áriák eredeti és újonnan „rühözött” szövege között. Így lett a Monteverdi Poppeájából ismert sztori előtörténete metaforikus vígjátékká. Még a kisebb szerepeket is olyan kiválóságok szólaltatják meg, mint a basszbariton Neal Davies, a kontratenor Dominique Visse vagy a fiatal osztrák bariton, Daniel Schmutzhard. A főszereplők közül pedig ezúttal az argentin Marcos Fink gyönyörű színezetű basszbaritonját emelem ki. *Mesterházi Máté*

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMC 902088-90

GIORDANO: ANDREA CHÉNIER
Maria Callas, Mario del Monaco,
Orchestra e Coro del Teatro alla Scala
Karmester: Antonio Votto

Legutóbb 2002-ben, Maria Callas halálának 25. évfordulója alkalmából jelentette meg az EMI Giordano Andréa Chénier című operájának 1955. január 8-án, a Scalában rögzített felvételét, amely a diva karrierjének legsikeresebb időszakából való. Jelen kiadásban a két korong mellé egy harmadik is került: rajta az opera szövegkönyvével és a szinopszissal. A felvétel története kalandos: a Chénier nem szerepelt a Scala 1954–55-ös műsortervében; eredetileg A trubadúrt játszották volna, ám del Monaco az utolsó pillanatokban visszalépett. Pontosabban közölte: Manrico helyett inkább Chénier-t énekelné. A színház aktuális Chénier-jeként del Monaco tisztában volt vele, hogy Callas nem tudja Maddalena szerepét, s bízott benne, hogy a szoprán (akinek sikereire féltékeny volt) lemondja a fellépést, és Renata Tebaldi léphet a helyére. Ám csalódnia kellett: Callas öt nap alatt megtanulta a szerepet, és vállalta a hat előadást – kivívva ezzel Tebaldi rajongóinak haragját is. Ilyen előzmények után nem csoda, hogy a bemutató kissé zaklatottra sikerült, ám a dirigens, Antonio Votto remekül összetartja a produkciót – úgy, hogy szinte végig „küzdnie kell” a milánói közönség jobbára Callas-ellenes véleménynyilvánításával is. A diva alakításának csúcspontját jelentő, 3. felvonásbeli La mamma morta ária után például majdnem verekedésben tört ki a publikum; jelezve, hogy a Callas-féle Maddalena-ábrázolás a többség számára elfogadhatatlan. Pedig Callas Maddalenája méltó párja del Monaco Chénier-jének: nemcsak a hangjával hódít, hanem azzal is, ahogy a fiatal, gondtalan arisztokrata lányból szenvedélyes, majd szenvedő, sőt a csapásokat is büszkén viselő érett nővé válik. Mario del Monaco féltékenységből követelte a Chénier-t A trubadúr helyett – és ezért örök hálával tartozunk neki. *V. Nagy Viktória*

EMI Classics
 0882252

RUGGERO RAIMONDI PORTRÉ
Km.: a Párizsi Operaház Zenekara
és a Velencei Szólisták
Karmester: Emil Tschakarow ●●●○○

Bizonyos értelemben nem okoz csalódást a Ruggiero Raimondi felvételeiből összeállított új kiadvány. Nem okoz, mert hosszú pályafutása alatt bőven megmutathatta, hogy basszusnak egészen kitűnő, ellenben az ismeretlen okból favorizált baritonterületen nem boldogul. Tényleg rejtély, hogyan lehetséges ezzel a fura kettős identitással élni: ha valaki Borisz, az a legritkább esetben Escamillo. Persze nyilván szűk a basszisták irodalma, onnan egy robbanékonnyal kitörne a gonosztevő vagy csábberős közép-fachba. Ez emberileg érthető, még színpadilag is – gondoljunk csak Joseph Loosey rendkívül hatásos Don Giovanni-filmjére, vagy az Andrea Andermann-féle élő Toscára. De hangilag sikertelen kicsapongások ezek. A lemezen hallott torreadór szűk és nazális, tompult reflexű, ami még egy matadornak is életveszély. Arról nem beszélve, hogy mindig bele kell tudnunk hallani egy hang kapacitásba a negyedik felvonás lírai duettjét Carmennel: itt ez túl nagy képzelőerőt követelne. Pezsgőáriája sem hozhatja azt a fényes gyöngyboborék-sort, amelyre ab ovo kavalierbaritonok képesek – inkább Siepi és Gyaurov hagyományát folytatja, amikor olomlábakon jár egy démoni dal. Kérdés, hogy Mozart a Kormányzó vagy Leporello számának szánta-e élete legrövidebb áriáját? Ha egyiknek sem, csakis a kottában félreérthetetlenül jelzett címszereplőnek, akkor pedig miért bíbelődnek vele mások? Ami határeset, de jó, az a Jago-monológ: a falig elvitt, sőt és cinikus Credo. Ami pedig nagy formátumú, megrázó alakítás, az a Borisz halála. Itt helyére kerül Raimondi vocéja – hogy a tenorokra komponált, napfényes Tosti-slagerekben megint vakvágnányra térjen. *Ókovács Szilveszter*

Warner – Magneoton
 2564 67314-6

BRITTEN: BILLY BUDD
Hampson, Rolfe Johnson, Halfvarson
Hallé Orchestra
Karmester: Kent Nagano ●●●●○

A Billy Budd azon hiányosságok egyike, amelynek törlesztésére egyelőre kevés kilátás mutatkozik: az opera londoni ősbemutatója, 1951 óta nem kerülhetett színre Magyarországon. Britten (és brit kortársai) munkássága fontos lépcsőfok az operatörténetben, ezen léphetne át a hazai közönség a mai kompozíciók világába. A Billy Budd persze New Yorktól Bécsig jelen van az operaházak repertoárján, ha nem is versenyezhet – mondjuk – a Traviata játsszási sűrűségével. Különös mű ez, a valóság és a fantázia, múlt és jelen, szépség és durvaság, jószág és gonoszság furcsa szövődéke. Az ötletadó regény éppúgy felhasznál valóságos, de időben elcsúsztatott elemeket, mint a librettó. Különös azért is, mert csupa férfi szereplője van, hiszen egy hadihajón játszódik a 18. század végén. A hangszínek, a ritmusok rendkívül változatosak, és egy fiúkórus pótolja a szoprán-tónusokat. A három főszereplő közül a prologban és az epilógusban Billy Budd kivégzésére visszaemlékező Vere kapitány szólama tenorra íródott; Billy Budd bariton, míg a drámai konfliktust előidéző strázsameszter, Claggart basszus. Amint a Peter Grimes, a Billy Budd legfőbb szereplője, a jelenetek összekötője a tenger, amelynek hangja egyszerre költői és festői. Britten nagy zenekari apparátust használ, amely Kent Nagano pálcája alatt szinte látványra transzformálja a muzsikát. Britten hangszerhasználata, az énekbeszédre épített dialógusok mind a 20. századra mutatnak, de a tengerésznoták dallamai hitelesen idézik a kort. Eric Halfvarson – aki a Parsifal Gurnemannzaként aratott siker a Művészetek Palotájában – súlyos basszusa mellett Thomas Hampson hajlékony és kifejező baritonja, Anthony Rolfe Johnson lírai tenora ideális hármasnak hallatszik az 1997-ben, Manchesterben rögzített előadásban. *AM*

Warner Classics – Magneoton
 2564 67266-0

SONDHEIM: A LITTLE NIGHT MUSIC (EGY NYÁRI ÉJ MOSOLYA)

Lansbury, Zeta-Jones, Herdlicka, Lazar
Karmester: Tom Murray ●●●●○

Stephen Sondheim zenéje évről-évre népszerűbb már Európában is. Amerikában – különösképpen szülővárosában, New York-ban – nagy elismertségnek örvend: a zeneszerző nyolcvanadik születésnapját 2010-ben óriási színházi parádékkal ünnepelték meg. A musical fejlődése az öreg kontinensen kevésbé volt folyamatos, mint a tengeren túl, így a lírai hangvételű, operetesen-operásan szerkesztett Sondheim-musicallekkal nehezebben barátkozott meg a közönség. Sondheimet, aki a West Side Story és a Candide című Bernstein-darabok révén is híressé vált, az utókor bizonyosan igazolni fogja. Műveit előadni éppen minőségük miatt komoly feladat: ha nincs megfelelő együttes, a siker korántsem garantált. A korábbi londoni és New York-i előadások tapasztalatait és szereplőgárdáját felhasználva, 2010 januárjában egy New York-i stúdióban rögzítették ezt a musicalt. Elég csak két nevet említeni: a színésznőt, Desirée Armfeldtet játszó Catherine Zeta-Jonest és az édesanyját, Madame Armfeldtet alakító Angela Lansburyt, hogy jelezzük: stílusos és színvonalas felvételtől van szó. (A brit színjátszás nagyasszonya, megannyi Tony, Golden Globe és egyéb kitüntetés tulajdonosa egy színházi fesztivál alkalmával a Magyar Színházban egy brit társulattal vendég szerepelt, és rávilágított, milyen remek darab a Sweeney Todd.) A CD magyarországi megjelenetése, bár megelőzte a Centrál Színház-beli premiert, feltétlenül időszerű, hiszen a Trevor Nunn rendezte darab repertoáron van. Angela Lansbury magyar megfelelője Töröcsik Mari, aki mércét állít a teljes szereplőgárdának. A New York-i produkciót tisztagú kamarazenekar kíséri; Sondheim nem használ nagy együtteseket, de megköveteli a hangszeresek sokoldalúságát. Finom, szerethető muzsika *A Little Night Music.* **Albert Mária**

Nonesuch – Magneoton
 523488-2

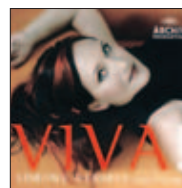
VITTORIO GRIGOLO: ARRIVEDERCI

Km.: Coro e Orchestra del Teatro Regio di Parma

Karmester: Pier Giorgio Morandi ●●●●○

Újra beköszön immár második szólólemezével egy ifjú tenorcsillag, Vittorio Grigolo. Ugyan Arrivedercent mond, de nyilván a viszontlátás volna itt a lényeg, amely nem is annyira biztos. Pedig a fiatal embert ismerjük a távalyi, mantovai Rigoletto Hercegeként (az élő televíziós adásban Domingo adta a címszerepet), és friss albumán is sorakoznak operaszámok. De mintha még nem döntötte volna el, női lapok címdalán pózoló Tony-tenor lesz-e, esetleg pop-operás crossover-sztár, vagy komoly énekművész – 34 év azért elég lehetett volna erre. Grigolo szerint nem is kell dönteni. Mario Lanza óta ez a tenorrepertoár; egy hangversenyen is így sorjáznak a petárdák. És a lemezen is minden van: Alba hercegétől a Sorrentói emlékgig és Lucio Dalla daláig, a Carusóig. De persze az Un aura amorosa is belefér, valami Mozarttól, mert kell valami csöpögős – de elstetett, túlaffectált – az Asszony ingatag és a Brindisi harsánysága közé. Ezalatt takaros, csaknem igényes kis tenor-tanulmány olvasható a bookletben, Grigolo személyes jegyzete mellett. Ki érti ezt? Értethetetlen az is, hogy a különben posszibilis énekest miért nem fogja vissza a kiadó vagy a karmester, mint ab ovo művészeti vezető? Utóbbi különben régi ismerős nekünk, Pier Giorgio Morandi. Arra gondolni sem merek, hogy ezt a saláta-programot és selyemfiú-dizájnt netán a Sony erőlteti rá... Mert a hang különben friss, vivőerős, bár nem igazán megkapó, viszont biztonságos. Baj akkor lesz, ha a negédes stílusjegyek így eluralkodnak rajta a nemzetközi „kovácsjózsefizmus” égisze alatt. Amíg komolyat nem hallunk újra tőle, addig marad nekünk, gramofonosoknak a kissé pikírt szóvicc: Grigolo, a dzsigoló. *Ókovács Szilveszter*

Sony Classical
 88697937742

VIVA!
Simone Kermes
Venice Baroque
Orchestra;
A. Marcon

●●●●○

A lipcsei születésű, már-már démonian vörös-feke-te koloratúrszoprán, Simone Kermes (aki egyebek mellett Elizabeth Swarczkopf és Dietrich Fischer-Dieskau mesterkurzusain képezte magát) ma a világ legjelentősebb operaszínházainak, koncerttermeinek és fesztiváljainak egyik legkeresettebb előadóművésze. Hangjának terjedelme, virtuozitása, hajlékonysága, drámaisága, eleganciája, valamint tökéletes énektechnikája joggal avatta őt elsősorban a barokk mesterek, köztük Händel és Vivaldi műveinek ihletett tolmácsolójává; de mellettük gyakran szólaltatja meg Haydn, Mozart és Beethoven koncertáriáit, sőt kelti életre hősnőiket is. Viva! című lemeze csupán ebben a formában újdonság, hiszen a rajta szereplő Vivaldi-motetták és -operaáriák már megjelentek korábbi – több díjat is nyert – Amor Sacro, illetve Amor Profano című albumain. **VNV**

Deutsche Grammophon – Universal
 477 9843

KINCSES VERONIKA
PORTRÉ

Kincses Veronika a magyar operaélet újkori történelmének egyik leggyönyörűbb hangú szopránja. A válogatás ékesen bizonyítja ezt. Hallgatva az anyagot az jutott eszembe: ha van kötelező olvasmány, akkor az énekes palántáknak kötelező „hallványként” kellene ismerniük felvételeit. Hangjának tisztasága, ezüstös csillogása, sallangmentes muzsikálása példaképpé szolgálhatna. A matéria szépsége, és e szépség egy életen át való ápolása önként vállalt kötelességzetéből fakadt. Zeneakadémista korunkban áhitattal figyeltük őt. Most ugyanezt éreztem, hallva az egymást követő, különböző stílusú áriákat. Híres Susanna-alkításának elragadó mozarti mivolta a lemezről is sugárzik. Sokszor lejátszottam Pillangókisasszony-lemezét anno, hogy tanuljak belőle. Milyen szép időszak volt az Operaháznak az ő jelenlétének kora! Vitelliája, Améliája ma is példamutató. **BÉ**

Hungaroton Records
 HCD 32703

Mindent az emberekért

**Gramofon Magyar Jazz Díj 2011:
Vukán György**

A 2011. évben a Gramofon szerkesztősége és kiadója Vukán Györgynek ítélte a Magyar Jazz Díjat. Az indoklás bárki számára nyilvánvaló lehet, aki ismeri a hetvenéves Vukán életrajzát. Ez számokba foglalva is lenyűgöző: ötvenhat lemezkiadvány, több mint százötven filmzene, három opera, százötven zsoltár, száznál is több jazzkompozíció. Az általa alapított Creative Art Díj pedig példa nélkül álló kezdeményezés – nem csak itthon, a világon bárhol. Volt miről beszélgetnünk.

• Bércesi Barbara

Gramofon: *Hogy vagy, teljesen felépültél a tavalyi műtéted után?*

Vukán György: Köszönöm szépen, örömmel tudatom, hogy jól érzem magam. Sokat biciklizem, igyekszem megtenni az egészségemért, amit tudok.

G.: *Volt már sok sorsfordító esemény az életedben, ami lehetőséget adott arra, hogy átértékeld dolgokat, de gondolom, ez a betegség komolyságánál fogva még inkább így hathatott rád. Mi változott az életedben a műtét óta?*

V. Gy.: Lényegileg semmit nem látok másként, mint azelőtt. Inkább időről időre folyamatosan megerősítéseket kapok odafönről: úgy életem, hogy nem kell megbánást éreznem. Nehéz korokban éltem. 1941-ben beleszülettem a háborúba, jött 1956, nem is sorolom. A politikával sosem foglalkoztam, mert mindig csak a zene érdekelt.

G.: *Gondolom, további lendületet adott a felépülésedhez, hogy 28 év után végre megrendezhetted az első improvizatív zongoraversenyedet, amelynek győztese átvehette a Creative Art Díjat. Úgy zajlott a verseny, ahogy elképzelted?*

V. Gy.: Sokan tudják rólam, hogy vallásos vagyok. Amikor lezajlott a verseny, kimentem Ausztriába, bejártam egy nap alatt öt templomot, aztán itthon is még ugyanannyit, és megköszöntem a Jóistennek, hogy megérhettem ezt a napot. Valóra vált, amit már ilyen régóta szerettem volna megtenni, és aminek a tiltásától én is annyit szenvedtem. Nagyon mély örömet és hálát éreztem. Egyébként a zenés kollégák közül is sokan hívtak és gratuláltak, hogy „na, Gyuri, végre megtetted!” Úgy láttam, Batta Andrásra is – aki szintén jelen volt a döntőn – nagy hatást tett, amit látott és hallott; már fel is kértek, hogy tartsak jövőre improvizációs kurzust a Zeneakadémián.

Bízom benne, hogy ha megcsinálom ezt a versenyt, akkor kiengedem végre a szellemet a palackból, és elindulhat egy olyan folyamat, amelynek nyomán a valódi kreatív művészet fokozatosan felértékelődhet a reprodukáló művészettel szemben. Annak is örültem, hogy méltó jelentkezők érkeztek a versenyre; rettegetem tőle, hogy esetleg nem tudom kiadni a díjat arra érdemes zongorista hiányában. Szerencsére nem így lett, és ha első alkalommal nem is neveztek olyan sokan, mert nem tudtuk a promócióval az egész országot lefedni, végül a versenyen résztvevő hét versenyzővel teljesen elégedett voltam. Megmutathattam a mércét, amelyet korábban elképzelttem. Azért is adtam a kidolgozandó tételként húzandó három hangot, amelyre improvizálni kellett, hogy segítsék a versenyzőket. Ők is úgy ítélték, hogy kellett az a három hang, támpontot adott számukra. Hogy mégis mennyire igénybe vette őket a feladat, jól mutatta, hogy miután lejátszották a darabjukat, teljesen kimerülten álltak fel a zongorától, alig találták meg, merre van a kijárat. Ha megnézünk egy reprodukív művészt, az általában tudja, merre van a kijárat... A kreatív alkotóművészet nehéz. Más minőség.

Fotók: Gábor Áttila

G.: *Gondolkodtál-e azon, hogy „leánydíjakat” is alapítasz például gitárosok számára, hogy ne csak zongoristáknak legyen módja megmutatni alkotóképességüket?*

V. Gy.: Voltak, akik kérdezték a nevezéskor, jöhetnek-e más hangszerek. Ez a verseny arról szól, hogy meg kell formálni a darabot, harmóniakat kell virtuóz módon egymáshoz kötni, egy teljes, komplex művet kell létrehozni jelen időben. A zongora az a hangszer, amely erre a leginkább alkalmas. Következetes akartam maradni, és nem eltérni az eredeti versenykiírástól. Néhányan javasolták például, hogy legyen közönségdíj. Ez nem az X-faktor! Itt egy díj van, két évente adjuk át, így nagyobb az értéke. Mások a korhatárt tolták volna ki, de ebben sem engedtem. Egy ilyen megmérettetésen nem lehet nyolc- meg tizenkét évesen részt venni, mert itt nem zongorázni kell, hanem alkotni, és ismerni kell a teljes zeneirodalmat. Másrészt azért lett 35 év a felső korhatár, hogy ha valaki megnyeri a díjat, annak maradjon még ideje, hogy az előnyeit élvezze. Mindazonáltal, ha valaki a megspórolt pénzét egy hasonló díj alapítására akarja fordítani, biztatom: tegye meg!

G.: *Pozsár Máté lett a verseny győztese. Téged személyesen mi fogott meg az ő játékában?*

V. Gy.: A zsűriben mellettem Szakcsi Lakatos Béla foglalt helyet (illetve harmadik tagként jelen volt Binder Károly is, csak mint Máté tanára, az érintettsége okán ez alka-

Vukán György következő fellépései:

2011. DECEMBER 10., KISCELLI MÚZEUM – Vukán Trió (Berkes Gabi lemezbemutató koncert)

2011. DECEMBER 11., BÉCS – Tommy Rosenberg Trio (Rosenberg, Vukán, Gary Todd)

2011. DECEMBER 16., BUDAPEST JAZZ CLUB – Creative Art Trio

lommal nem szavazott). Csak néztünk egymásra elkerekedett szemmel. Itt, a döntőben már nem három hangra, hanem a B-A-C-H hangokra kellett improvizálni, ami még nehezebb feladat volt. Máté pedig játszott főtémát, mellék-témát, csak úgy burjánzottak az ötletek, amelyek a kezei között születtek – zenélt, nem csak zongorázott! Nem volt kérdés, hogy neki ítéljük a díjat. Hozzáteszem, ő negyed-éves a jazz tanszéken, mégsem jazzt játszott, hanem mű-fajokon túli muzsikát. Nagyon értékeltem a többi jazzes képzettségű zongoristánál is, hogy ők sem jazzt próbáltak improvizálni a megadott hangokra.

G.: Székely Júlia Bartók tanár úr című könyvéből kiderül: míg a fiatal másodéves zeneakadémista hölgy szeretné a saját személyiségének megfelelően előadni a műveket, addig Bartók szigorúan és következetesen afelé irányítja, hogy a leírt hangokat játssza a leírt instrukciók szerint, és különösen nagy hangsúlyt fektessen a mű pontos megformálására. Akkoriban – a könyvben leírtak szerint – Bartók volt a kakukktojás; tanártársai sokkal inkább támogatták, ha valaki „színes egyéniség” a pódiumon. Nem lehetséges, hogy a korszellem egyszerűen hullámszik, és egyszer majd szükségszerűen újra része lesz a zeneoktatásnak a kreativitás ösztönzése?

V. Gy.: Részben lehet ezt korfüggőnek is tekinteni, mert a korszellem mindenre rányomja a bélyegét, de lényegileg mégsem az. Szerintem a zeneoktatás csődjé, hogy mára ilyen fokon intézményesült. Lehetetlen előírni, hogy egy darabot csak egyféleképpen lehet játszani. Mire van akkor az előadó? Voltam egyszer egy koncerten, ahol a zongorista a műsora első részét úgy játszotta, ahogy tanítják; aztán a második részben magára talált, ekkor történt is valami, majd végül úgy fejezte be az előadást, hogy a kritikusoknak tessen. Nem hiszem el, hogy akár a laikus koncertlátogató nem érezte, hogy ezeken a pontokon törésvonalak keletkeztek! Egy évszázadban négy-öt zongoraművész születik, a többiek elmondhatják, hogy zongoráztak. A zeneszerzőkre ugyanez áll. Művésszé válni nem a diploma által lehet. Liszt két évig tanult zongorázni, Chopin egyáltalán nem. Ők akkor nem művészek?

G.: Azt állítod, hogy mivel a rögtönzés képességének fejlesztése ma nem része a klasszikus zenei képzésnek, az előadóművészek pusztán reprodukálnak valamit, amit korábban mások megírtak. Hogy ez miért is baj, azon lehet lemérni, hogy ritkán születnek katartikus erejű koncertek. Nem lehetséges, hogy a legfőbb baj az általános szellemtelenség, ami az előadóművészi

és a befogadói oldalt egyaránt jellemzi? Manapság gyakorlatilag semmivel nem lehet megbukni: a közönség mindent válogatás nélkül megtapsol – akár klasszikus zenei, akár más koncerten, mert senkinek nincs markáns véleménye.

V. Gy.: Abszolút így van, de még ennél is mélyebben látom a baj gyökerét. A közönséggel elhitették, hogy ő nem ért a zenéhez, sőt néhányan odáig merészkednek, hogy azt állítsák, számukra a közönség nem tényező. Ez nonszensz, és a közönség nevében kikérem magamnak! Ki mással akarhatnám közölni a mondandómat a zene nyelvén, ha nem a közönséggel? Sokan azzal mosakodnak a silány műveikért, hogy a közönség nem értette meg őket. Valójában még az sem lehetne baj, ha rossz a mű, mert a lényeg, hogy jól kell játszani. Ha a darab nem is olyan magas színvonalú, a jó előadó azt oly mértékben föl tudja emelni, át tudja magán szűrni, hogy végül hatásos, akár katartikus élményt nyújthat a hallgatóságnak, hogy a hideg futkosson a hátakon. Minden az emberekért van. Aki zenél, gyógyít, kenyeret süt, mind az emberekért és szeretettel kell tegye. Én megállás nélkül zenét írok, erre vagyok hivatott, és reménykedem benne, hogy van köztük, ami jó.

G.: Az ötödik zongoraversenyed elkészült?

V. Gy.: Igen. Közben írtam a nyáron egy Rekviemet is. Megijedtem, vajon mi lesz az eredménye az egyéves kontrollvizsgálatomnak. Kicsit el is szégyelltem magam önmagam előtt. Ilyen az élet. Szerencsére mindent rendben találtak a vizsgálaton. Bevallom, most egy olyan darabot írok, amelynek a címe: Return. A harmadik tételnél tartok.

G.: 2011-ben a Gramofon Nokedl itélte a Magyar Jazz Díjat. Te épp most díjaztál improvizáló fiatalokat. Magad hogyan viszonyulsz a díjakhoz?

V. Gy.: Meglepett, hogy nekem ítélte a Gramofon ezt a díjat, de nagyon jólesett. Azt jelzi számomra, hogy elismerik az erőfeszítéseimet, amelyeket zeneszerzőként, önerőből működő lemezkiadóként és a Creative Art Díj alapítójaként tettem. A díjakról általában nem jó a véleményem, mert sok visszásság övezi őket. Nem mindig az ószinte nagyrabecsülés okán díjaznak, és nem mindig időtálló módon kiemelkedő teljesítményeket. Boldog vagyok, ha arra gondolok, milyen nagyszerű zenészpартnereim voltak. Berkes Balázssal épp most játszom ötven éve, és mindketten úgy érezzük, egymásnak lettünk kitalálva. Szakcsival olykor csodákat élünk át együtt. Leülünk a zongorához, és egyszer csak már nem tudjuk megmondani, honnan jönnek a hangok. Van, hogy ő is csak mosolyog, és az ég felé mutat az ujjával. Ez a titok a művészetben. Ha tudnánk, mi a nyitja, mit sem érne. Sok krízisen jutottam túl. Átestem súlyos arcüreg-műtéten, több balesetet szenvedtem, tavaly volt a betegségem, de eddig még minden meleg helyzetet túléltem. Úgy látszik, a Jóistennek még tervei vannak velem. ■

Zenéltni csak megszállottan, szépen...

2011-ben Pozsár Máté nyerte a Vukán György által alapított, elsőként átadott Creative Art Díjat. Beszélgetésünkből kiderül, hogyan jutott el idáig az ifjú zongorista, és részben az is, merre tovább számára.

➔ Bércesi Barbara

A Creative Art Díj kiírását mintha éppen Pozsár Mátéra szabták volna. Virtuóz, nyitott szellemű, szárnyaló kreativitású fiatal művész, aki legfőképpen a saját zenéjét szereti játszani. A versenyre nem különösebben készült, de tudatosan minél többféle zenét hallgatott a szeptember 19-i megmérettetést megelőzően: metált, elektronikus zenét, jazzt, klasszikus zenét. Utólag nem tartja meglepőnek, hogy épp ő nyert. „A többieknél jóval hosszabban játszottam; úgy érzem, bőven ki tudom tölteni gondolatokkal a megadott negyedórás keretet a kihúzott három hangból kiindulva” – próbálja megadni a magyarázatot, miért az ő zongorázása tetszhetett a legjobban Vukánnak és Szakcsi Lakatos Bélának.

A csongrádi gyökerekkel bíró muzsikus nem zenészcsaládban nőtt fel. Zenei általános iskolába járt, utána „rendes” gimnáziumba, de zongoratanulmányait itt is folytatta. „Ekkor még nem improvizáltam, de szerettem volna tudatosan foglalkozni improvizált zenével.” Blaho Attila jazz-zongorista segítette Mátét ilyen irányú törekvéseiben.

Pozsár Máté következő fellépései:

2011. december 2. – Stúdió K színház – Józanok Csendje
 2011. december 3. – ZAK Köztelek utca – Mike Mower fuvalás nap
 2011. december 10. – Jedermann kávézó – Grencsó Istvánnal
 2011. december 11. – BJC – Masters

„Annyit tudtam megfogalmazni magamnak, hogy valami nagyon mást szeretnék csinálni, mint a kottaolvasás és az előadóművészet.” Szándékainak végső tisztázása viszont még mindig váratott magára: gimnázium után egy évet járt a Műegyetemre. A következő kanyar a szép emlékű Postás Zeneiskolába vezetete, ahol Rátonyi Róbert hiába várta órára a még műegyetemista Pozsár Mátét. A májusra visszatért fiút aztán mégis szívesen készítette fel konzervatóriumi felvételi vizsgájára, ahol Márkus Tibor tanítványa lett. Ekkor vált számára véglegessé, hogy zenész lesz. A zeneakadémiai felvételi másodjára sikerült, mert a stílusismeret terén még volt mit csiszolnia játékán. A csiszolásban Binder Károly volt segítségére, ahogy később, a sikeres felvételt követően is. „A legfontosabb, amit tőle tanultam, hogy soha ne hagyjam magam letéritezni az általam járt útról.”

A Vukán által alapított díj létrejöttét motiváló indulatok, melyek szerint elfogadhatatlan, hogy a klasszikus zenei képzésnek semmilyen szinten és formában nem része az improvizáció oktatása, Máté is osztja. Ő még a jazz tanszéken is hiányolja azt a szemléletet, amelynek köszönhetően eredeti gondolkodású zeneművészek kerülnének ki az intézményből, nem csupán a jazz műfajában járatos „zenei szakemberek”. „Sokan a kezdeti, jó értelemben vett megszállottságukat végleg elvesztik, amikor kikerülnek az akadémiaóráról. Pedig anélkül nincs értelme zenéltni.”

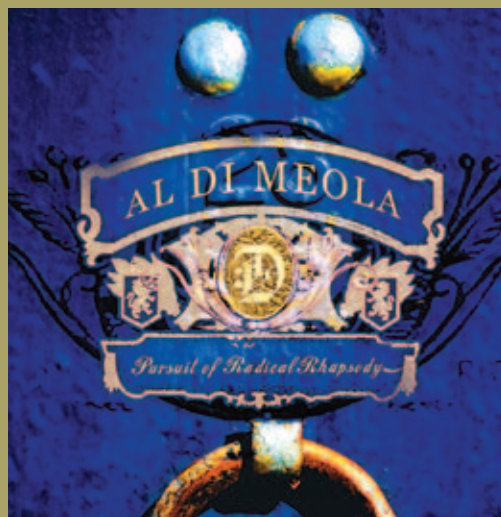
Pozsár Máté első zenekarát még a konzervatóriumban alapította. A Koala Fusion nevű csapat 2006-ban alakult. Először trióban, Tóth Dávid basszusgitárossal és Ágoston Dávid dobossal, majd kvartettben, Kováts Gergővel kiegészülve koncerteztek. Fontos mérföldkő volt egy versenygyőzelem Balatonfüreden, ezt követően vették fel első lemezüket Egy izsapi lány címmel. A következő, Walk on Water című album már a Hunnia kiadó fölkérésére, ifj. Kurtág György közreműködésével készült 2010-ben. A lemez mérföldkő volt a zenekar életében. Máté életében pedig – a díjon kívül – Fohász című szólólemeze, melyre, ha újra fölvehetné, még több saját darabot játszana fel. Binder nem csak mint zeneakadémiai tanára támogatta Mátét a lemez felvételében, a kiadói feladatokat is vállalta.

Pozsár Máté jelenleg új számokat komponál a Koala Fusion számára. „Ők nemcsak zenésztársak, a legjobb barátaim. Együtt nőttünk föl. Megismételhetetlen formáció.” Közben Mezei Szilárd különböző zenekaraival és Bábiczki Boglárka nemzetközi csapatával zenél, de ezekben „csak” zongoristaként, nem zeneszerzőként működik.

Az idejét még egy számára igen kedves elfoglaltság, a tanítás „rabolja”. A Vienna Conservatory csepeli kihelyezett iskoláján oktat jazzelméletet, -történetet és kötelező zongorát. „Imádom, főleg a csoportos oktatást” – merthogy Máté rajong a zeneelméletért. Nem kis dolog: Binder Károllyal közösen készülnek kiadni egy átfogó jazzelméletkönyvet, illetve elkészítettek egy páratlan, kétnyelvű akkordgyűjteményt. ■

Pozsár Máté hivatalos honlapja: www.pozsarmate.hu

Telarc

Magyarországon forgalmazza a Karsay és Társa Kft.

Regionálissá bővül a Jazz Showcase

A Müpa ötödik alkalommal megrendezendő Jazz-tehetség-börzsjén 2012. január 13–15. között nemcsak a legígéretesebb magyar fiatalok kapnak lehetőséget a bemutatkozásra, de a Visegrádi 4-ek többi országa is képviselteti magát. Délutánonként két-két külföldi csapat lép színpadra két-két magyar együttes mellett, es-

ténként pedig tapasztaltabb, sőt egyenesen világhíres fellépők szórakoztatják a nemzetközi jazzszakma és a jazzkedvelő nagyközönség tagjait. 13-án, a lengyel napon a Fesztivál Színházban a Marcin Wasilewski Trio mutatja be új lemezét, másnap, a szlovák napon a még mindig csak 15 éves Hodek Dávid fogad többek közt két amerikai sztárt, Casey Benjaminget és Corcoran Holtot. A vasárnapi záró gálán – egyben a cseh napon –, mely a Nemzeti Hangversenyteremben lesz, először Miroslav Vitous játszik a László Attila vezette Senior Big Banddel, majd a Nicholas Payton (képünkön), Tim Ries, Balázs Elemér, Balázs József és Pecek Lakatos Krisztián alkotta kvintett játssza az alkalmi sztárformáció tagjainak szerzeményeit.

Tető alá kerül a Portico Quartet koncertje

A Portico Quartet akkor adta magának ezt a nevet, amikor egy olaszországi fellépésüket elmosta az eső, ezért egy oszlopos előcsarnokba (portico) húzódva játszottak. Mára szerencséjük és sikereik megszapordtak, sőt ők az egyik legnépszerűbb fiatal jazz-zenekar Angliában. A hagyományos jazzt az indie zenével ötvözik, amelyben a jól elkapott groove-ok a szinte az extázisig fokozott repetitív megoldásokkal érik el hatásukat. 2008-ban a kvartetet Mercury-díjra jelölték; a Müpa közönsége január 25-én a Fesztivál Színházban díjazhatja koncertjüket sok tapssal.

Decemberi melegség

A Jazzműhely sorozat idei utolsó koncertjén, december 13-án a Csanyai Zoltán–Lattmann Béla Quartet a Zawinul Syndicate-ből megismert és megszeretett Alegre Corrêa gitáros-ütőhangszeres-énekest látja vendégül. Műsoruk a kvartett A walk on the beach című lemezének anyagára alapoz, de azok a számok, amelyek nem az albumról valók, szintén egy tengerparti séta örömteli, felszabadító érzését idézik. A további közreműködő vendégek: László Attila, Horváth Kornél és Lattmann Kristóf.

Rég várt vendég: Roby Lakatos

Noha a Belgiumban élő hegedűvirtuóz vendégművészként több alkalommal megfordult a Művészetek Palotájában, Roby Lakatos és együttese február 3-án végre saját műsorral ad egész estés koncertet a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. Az ördögi technikával bíró muzikus nemcsak fizikai korlátokat, de műfaji határokat sem ismer, könnyed eleganciával lépked a jazz, a klasszikus zene, a cigányzene, a flamenco, a klezmer, a tangó vagy a bolero kifejezőmódjai között, csak rá jellemző felfogásban. A hazai közönségnek pedig különösen nagy örömmel muzikál.

Charlie Haden a Müpában

Február 25-én éppen fennállásának 25. évfordulóját ünnepli a legendás Charlie Haden Quartet West a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. Legendás a formáció maga is, az azt alkotó tagok nem különben: a névadó bőgős, Haden mellett Ernie Watts játszik tenorszaxofonon, Alan Broadbent zongorázik és Rodney Green dobol. A nemsokára 75. születésnapját ünneplő Haden legnépszerűbb formációja karakteres és befogadható nyugati parti muzikát játszik, melyben a saját szerzeményeket és az örökzöldeket tökéletes arányban vegyítik.

Lépünk be Nagy János Jazzműhelyébe

2012-ben is folytatódik a Müpa Jazzműhely sorozata, melynek ez évi első koncertje február 15-én lesz a Fesztivál Színházban. Főszereplője Nagy János zongorista, zeneszerző. Az első részben a Monamo, vagyis Szirtes Edina Mókus hegedűs-énekes, Nagy János és Mogyoró Kornél ütőhangszeres triója zenél, majd színpadra lép a Free Style Chamber Orchestra, Istvánfi Balázs dudaművész és Szerényi Béla, a tekerőlant mesterének közreműködésével – így adják elő a zenekarvezető legújabb, Concerto tekerőre, dudára, jazzcombóra és kamarazenekarra című szerzeményét. Az ősbemutató közben Kaiser Ottó diaporámája pereg a háttérben.

**Művészetek
Palotája**
Budapest

Élmény! Minden tekintetben.

www.mupa.hu

JAZZ SHOWCASE 2012

2012. január 13., 14., 15., 17.00 • ZT, ECS

JAZZ-TEHETSÉGBÖRZE

2012. január 13., 20.00 • FSZ

MARCIN WASILEWSKI TRIO (PL)

2012. január 14., 20.00 • FSZ

DAVID HODEK GROUP

Közreműködik: Casey Benjamin, Corcoran Holt,
Andreas Varady, Sárík Péter

2012. január 15., 20.00 • BBNH

VISEGRÁD GÁLA

Vendégek: Miroslav Vitous, Nicholas Payton és Tim Ries

STRATÉGIAI
PARTNEREINK

STRATÉGIAI MÉDIA-
PARTNEREINK

**SONNY ROLLINS:
ROAD SHOWS, VOL. 2**

Hirtelenjében nem tudok megnevezni senkit, aki ilyen szerénységgel és emelkedett bölcsességgel volt képes megbirkózni a ténnyel, hogy már fiatal korában legenda lett. Ezen a lemezen is előbb konferálják: Hölgyeim és uraim! A Szaxofonkolosszus következik!, és csak azután a nevé. Lehetetlen helyzet fél életén át kolosszusnak lenni, megfelelni a világ elvárásának. Talán elvonulásait is ezzel a szindrómával lehet kapcsolatba hozni. Rollins mostanában már nem tűnik el, elképesztően sokat turnézik. Az első budapesti koncertje idején 81 éves mester példamutató alázattal viszonyul saját világhíréhez és a zenéhez.

Egy ideje lemezeit saját cégén keresztül adja ki, hagyományos sorlemez helyett koncertfelvételeiből válogat. A Volume 1. három éve kicsit túl vegyes lett, hisz 27 évet fog át. A másodikat sem egy koncerten rögzítették, bár nagyobb részét a 80. születésnapján, New York-i előadáson vették fel. Itt zajlott Rollins és egy eltérő alkatú másik óriás, Ornette Coleman első megörökített, de nem tervezett zenei találkozása. Ahogy az első szám tudatfolyam mélységű szólójáról, úgy erről a 20 percnél is hosszabb dokumentumról szólva is könnyen meg lehetne tölteni az egész hasábot. A tündöklően elegáns Jim Hall egy másik tracken hallható. A zseniális partnerek között (a budapesti fellépésen hallottakon kívül) Roy Hargrove és Christian McBride szintén kivette a részét az ünneplésből. Persze erre a lemezre is mondhatjuk: vegyes, a galakonzert jegyeit viseli. Biztosan sokan lennének kíváncsiak fellépése minden hangjára elejétől a végéig, de ez a kirakati válogatás csak még nagyobb érdeklődést kelt. Már a klasszikus Rollins-számokért (Sonymoon for Two, St. Thomas) is megerdemelné az öt pontot.

Zipernouszky Kornél

Emarcy – Universal
0602527749723

**SONNY ROLLINS:
ON IMPULSE / THERE WILL NEVER BE
ANOTHER YOU**

Sonny Rollins 1965-66-ban négy LP-t vett fel az Impulse cégér alatt. A most megjelent CD ezek közül kettőt tömörít. A párosítás több szempontból is érdekes. Az On Impulse cím alatt kiadott album stúdió-, a jóval kevésbé ismert There will never be another you koncertfelvételeket tartalmaz. A CD elején a stúdiófelvételek hallhatók, amelyeket Rollins a zongorista Ray Bryant, a bőgős Walter Booker és a dobos Mickey Roker társaságában ad elő. Rollins összes érénye nagyszerű hangminőségben domborodik ki ezen az öt örökzöld számon. Gyakran megesett vele, hogy a dallamképzés oltárán feláldozta a ritmus pulzálását is, de itt ilyesmi nem történik. A kifogyhatatlanul ötletes melodikus improvizáció gördülékenyen bontakozik ki a hibátlan ritmusszekció kíséretében. Kiemelném az Everything happens to me lenyűgözően lírai változatát és a szaxofonos karibi örökségét még talán a híres St. Thomasnál is ékebben, bővűrebben tanúsító calypsót, a Hold on Joe-t.

Az öt koncertfelvételt nem ajánlanám a hi-fi megszállottainak, mivel a szaxofonkolosszus fiatalabb korában játék közben bebarangolta az egész pódiumot, amit ezen, a ráadásul esőben adott koncerten sem hagyott ki, így gyakran nem a mikrofonba játszott. Épp ezért sokáig nem is jelent meg a lemez. De ha összehasonlítjuk a mindkét változatban hallható On Green Dolphin Streetet, akkor rájövünk, hogy Rollins miért nem érezte magát otthon a stúdióban. Élőben sokkal szabadabban játszott, nagyobb kockázatokat vállalt, és a kockázatvállalás izgalma még a felvételeken is érezhető, ami bőven kárpótol néhány tétova pillanatért. A kíséretet itt zongorán Tommy Flanagan, bőgőn az azóta is elmaradhatatlan Bob Cranshaw és dobon a nagy Billy Higgins szolgáltatta.

Pallai Péter

Impulse – Universal
060075334723

**TÓTH VIKTOR:
POPPING BOPPING**

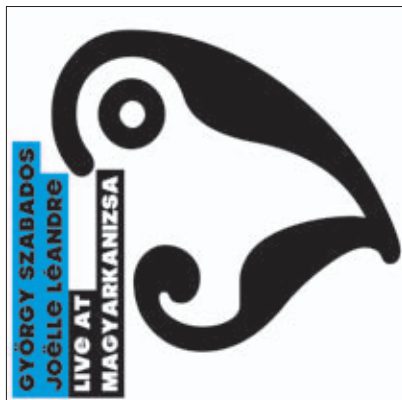
Tóth Viktornak ez a Budapest Jazz Clubban tavaly szeptemberben felvett kvartettlemeze olyan művészi teljesítmény, amely előtt kalapot emelhetünk: mind az egyes szerzemények, mind pedig a lemezkompozíció egésze letisztult és érett, a zene egyszerre nemes és szórakoztató. Az altszaxofonos a szokásos „tercettet” négy tagra bővítette az alkalomra, vagyis olyan zongora nélküli, trombitás kvartettet hozott létre, mint ötvenkét éve Ornette Coleman vagy öt évvel később Albert Ayler.

A Popping Bopping – ahogy én hallgatom – Tóth Viktor Coleman-élményének lejárása. A borító grafikája távolról a Dancing In Your Head tasakképét idézi, de ami ennél sokkal fontosabb: a szerzemények hangütése és felépítése egyaránt a free jazz megteremtőjére mutat vissza. A kezdő Pocket-Ticket energiazeneje épp úgy, mint a My Home, a „fehér virágos” ballada vagy a lemez végére helyezett Stars’ Stairs lírája. Tóth Viktor és Bart Maris trombitás interakciója vagy Szandai Mátyás és Robert Mehmet Ikiz összjátéka szintén joggal vehető össze a Coleman/Cherry, illetve a Haden/Higgins párosával.

Ma már természetes hangzásnak érzékeljük azt, ami fél évszázaddal ezelőtt botrányt keltett. Bensőségesnek hat a témák atipikus frazírozása vagy az intonálás alárendelése a kifejezésnek és a zenei környezetnek. Maris „cool” szordinós játéka melegengető. Élményünket azonban az teszi teljessé, hogy az altszaxofonos szerzeményei nem strukturálatlan egymásutániságban, hanem ideális hullámvonalban fejtik ki hatásukat, vagyis a Popping Bopping a jól megtervezett lemezkompozíció érettségét kelti. Sejtethetően az idei év egyik legjelentősebb magyar jazzalbuma született meg a Válik-féle hangstúdióban.

Máté J. György

BMC Records
BMC CD 191

**SZABADOS GYÖRGY – JOËLLE LÉANDRE:
LIVE AT MAGYARKANIZSA**

2010 szeptemberében, amikor improvizatív zene-kultúránk egyik ikonja, Szabados György és Joëlle Léandre francia nagybőgős duókoncertet adott a vajdasági Magyarkanizsán, Szabados már beteg volt. Mégsem sejtette senki, hogy ez a harminckilenc percnyi fragmentum lesz a zongoraművész-zeneszerző utolsó – már halála után kiadott – lemezfelvétele. Az album ezért igen fontos kordokumentum – annak ellenére, hogy koncepciójában, felépítettségében nem mérhető a Szabados-diszkográfia legértékesebb darabjaihoz. Nem is szabad Az esküvőhöz, A szarvassá változott fiakhoz vagy a három évvel ezelőtti, életmű-összegző Boldogasszony földjéhez hasonlítani, mert ha így hallgatnánk, óhatatlanul csalódnánk. Akkor és ott, a bácskai városkában teljesen másról volt szó: két nagyszerű muzsikusi próbált (több-kevesebb sikerrel) egymásra hangolódni; mindketten haladtak a maguk ösvényén, majd néha-néha összetalálkoztak. Nem véletlen, hogy a négy improvizáció-füzérnek nincs is külön címe. Mindketten remekül improvizálnak, de különböző aspektusból közelítenek a rögtönzéshez. Szabados a disszonáns akkordokban, a vad passzázásokban is igyekszik felmutatni valamiféle esztétikai szépséget. Léandre viszont rögtönzés közben semmi olyan motívumnak nem ad teret, ami a hagyományos dallamra vagy harmóniára emlékeztetne. A legszebb pillanatok azok, amikor Szabados játékában felismerhetjük a harangok kondulását, s felidézhetjük azt a három mondatot, ami szinte ars poeticája lett. „Kortalan a mélységes élmény, mely a harangok hangjához köt. Gyermekekora beavatása. S ha a hang valóban az anyag tüze – ahogyan Hamvas mondja –, úgy a haranghang e tűznek, ez egymásba ölelkező tűzeknek boldog lehelete már; sóhaj, ami körülöleli a Földet.” *Retkes Áttila*

BMC Records
BMC CD 183

**REZ ABBASI'S INVOCATION:
SUNO SUNO**

Rez Abbasi, a pakisztáni születésű, de Kaliforniában nevelkedett gitáros sok zenésztársához hasonlóan saját gyökereit keresi a jazzben. A pakisztáni zenét természetesen meghatározza az indiai zene és egyben az iszlám kultúra hatása. Ez a fajta zenei eredő különösen is tetten érhető Abbasi új, Suno Suno (Figyel, figyel) című albumán, amelynek gerincét a qawwali muzsika adja. A qawwali a szúfi vallás zenei hagyománya, Dél-Ázsiából indulva terjedt el és épült be mára a populáris zenébe is. A szúfinak, az iszlám misztikus ágának alapvető célja, hogy gyakorlásával az ember már élte során közelebb jusson Istenhez, felemelkedjen általa mind lelkileg, mind szellemileg. Ennek, a felemelkedést segítő szakrális, alapvetően énekes zenének a feldolgozását tűzte ki célul Abbasi. A lemezen társai közül ketten – Rudresh Mahanthappa szaxofonos és Vijay Iyer zongorista – indiai származásúak, ám ahogy Abbasi játékán is legalább annyira érződik a Manhattan School magas oktatási színvonala, mint a népzene, úgy ők is első hallásra felismerhetően a fiatal New York-i jazzzenész kolóniához tartoznak. A ritmusszekció választása sem volt véletlen. Johannes Weidenmueller bőgős és a dobos Dan Weiss jó néhány alkalommal játszott már együtt, legtöbbször olyankor, amikor a poliritmia meghatározta az adott produkciót. Itt sincs ez másképp, Abbasi qawwali zenéből kiinduló kompozícióinak mindegyike tartalmaz egy-egy izgalmas ritmikai megoldást. Így, 2011 végén megkockáztatom: felfogásának és a kimagasló egyéni teljesítményeknek köszönhetően ez az album a lehető legjobban reprezentálja korunk jazzzenei törekvéseit. S hogy mennyire lesz majd időtálló, kiderült, a következő években, évtizedekben. *Párniczky András*

Enja – Varga
ENJ-9575 2

**THE JON HEMMERSAM/SZILÁRD MEZEI
QUARTET**

Ez a kiváló lemez mindenekelőtt a dán gitárvirtuózt állítja reflektorfénybe. Egyben arra bizonyosság a 2009-ben Budapesten rögzített hanganyag, hogy az európai jazzvilágban is „több dolgok vannak földön és égen”, mintsem gondolnánk. Hemmersam neve eddig nem szerepelt a magyar jazzbarátok köztudatában, de a CD meghallgatása után ennek változnia kell. A kvartett hat közös szerzeménye komponálnak ható „string jazz” és szabad improvizációs elemek sorából áll. A darabok a könnyeden, de sosem magamutogatóan virtuóz gitáros játéka köré épülnek, ha történeti hasonlatot keresünk e zenéhez, először alighanem a Revolutionary Ensemble és a String Trio Of New York jut eszünkbe. Hemmersam játéka ellentmondani látszik annak a korábbi trendnek, hogy míg az amerikai free improvizatőrök általában az individualista megközelítést kedvelték, vagyis az együttesből mintegy kilépve a szólóokra helyezték a súlypontot, addig az európai free hagyományban egy kollektivistai zenei filozófia honosodott meg. A dán gitáros sokat szólózik, gondolkozva és elgondolkodtatóan, Mezei Szilárd pedig példás szerénységgel asszisztál, olyannyira, hogy a Csík István (dob)–Malina Ervin (bőgő) ritmusszekció gyakran karakteresebben van jelen a zenében, mint a brácsás zenekarvezető. A lemez középpontján egy közel tizenkilenc perces kompozíció (Pure) áll, de úgy vélem, nem érdemes egy-egy témát kiszakítani az egészből, a kvartett lemeze inkább egyetlen nagy ívű zenei gondolatnak hat, melyet megszakítás nélkül érdemes végigkövetni. Mezei Szilárd különleges helyet vívott ki magának jazzéletünkben. Jelen lemeze azzal a reménnyel kecsegtet, hogy személyén keresztül a magyar jazz jobban bekapcsolódhat majd a műfaj nemzetközi vérkeringésébe. *Máté J. György*

Konnex – Györfree
KCD5277

STACEY KENT DREAMER IN CONCERT

Stacey Kent kecsessége egészen rendkívüli. Annyira tisztán a dalt magát adja, áttétel nélkül, mintha üveg alatt látnánk. Éneklése tiszta, pontos és erőlködés nélküli – igaz, mindig megmarad a középfekvésben. Talán csak az egyszerű brit csoda, Blossom Dearie tudta a naiva affektálását ilyen meggyőzően előadni, eszköztelenségnek beállítani. Kent fő eszköze ugyanakkor a szűk, inkább hangremegésre emlékeztető vibrató, ami antikolt, kecses báját ad előadásának. Nyolc stúdiólemezt után (nem számolva a férje, Jim Tomlinson saxofonos nevén megjelenteket) Kent először adott ki koncertlemezt, és ebben mindenféle finomságokat szervíroz a „dinner jazz” híveinek. A Dreamer felvételei tavaly májusban készültek a La Cigale nevű párizsi klubban. A megkerülhetetlen énekes standard-repertoár adta a koncert gerincét, emellé kerültek francia sanzon és brazil bossa nova darabok. Egyébként ez utóbbi két stílus nem Kent állította először ilyen tehetségesen és tetszetősen párba, ez legutóbb Karyn Allisonnak sikerült. Persze ehhez nem csak franciául kell tudni, hanem portugálul is, de Kentnek ezek nem jelentenek gondot. Ráadásul a címadó Jobim-szám mellett a Waters of March, szintén egy bossa nova Jobimtól, úgy kerültek a lemezre, hogy korábban nem is vette fel őket stúdióban. Két Tomlinson-szerzemény is az újdonság erejével hat, egyiket Anton Ladeira szövegével éneklő portugálul. Az If I were a Bell című standardben pedig Kent színészi-előadói erőnyeit csillogtatja, megint csak tudatosan visszafogottan. A Breakfast On The Morning Tram történetmesélése kiemelkedő, és legalább a hatvanas évekig viszszanyúl mind az ábrázolt világot, kellékeket, mind az akkor divatos előadói stílust tekintve.

Zipernouszky Kornél

JULI FABIAN & ZOOHACKER GIRLY

Mielőtt valakiben felmerülne, hogy mit keres a jazz-albumok közt egy popzenei EP, ráadásul amelynek számai rendszeresen hallhatók a kereskedelmi rádiókban, szögezzünk le valamit: ez jazz, vagy ha mégsem az, akkor nyugodtan kiállíthatjuk a műfaj halotti bizonyítványát. A borító és a hangszerelések számos eleme is azt a kort idézi, amikor a jazz még nem néhány dinoszaurusz saját magának és családtagjainak szóló elhúzódo hattyúdálát jelentette, hanem maga volt a mainstream popzene. A számokban végig minden erőlködéstől mentes, könnyed hangszerelési megoldások hallhatók, és ez a könnyedség jellemzi az előadásmódot is. Nincsenek szólók, csak néhány villanásnyi improvizáció, amely élénk színfoltot jelent, de sehol sem nő a dalok fölé. Szerencsére nem tudjuk meg, hogy Zoohacker (Pálásti Kovács Zoltán) hány harmóniát ismer és azt sem, hogy Fábian Julinak hány oktáv a hangterjedelme, itt mindenből pont annyi van, amennyit a számok megkövetelnek. Nincs egyetlen pillanata sem a produkciónak, ahol az adott megmozdulás ne a zenét szolgálná. A hibátlan ízléssel összerakott alapokkal tökéletes összhangban van az egyébként valószínűtlenül telt énekhangszín. A konzisztens végeredményt halva lehetetlen volna megállapítani, hogy a zenei alap, a hangszerelés, az énektémák és a szövegek nem egyetlen szerzőtől származnak. Rejtély, hogy egy ilyen produkció hogyan tudta ki játszani a kereskedelmi rádiók Dáridón és Fásy Mutatón edzett háziasszonyokból álló zenetesztelő csoportjainak éberségét, de ez kétségtelenül megtörtént. Próbáljuk meg elhinni, hogy ez egy olyan új korszak kezdetét jelentheti, amikor már nem számít kizáró oknak, ha egy magyar produkció úgy szól, mintha nem is itt készült volna.

Huszár Endre

CLS
SA209-2

MADELEINE PEYROUX STANDING ON THE ROOFTOP

Éppen két éve adtuk hírt Miss Peyroux negyedik, Bare Bones című albumáról, amely igazi szerzői lemez volt, hiszen minden számot ő komponált vagy társszerzőként jegyzett. Legújabb korongján is igen kevés a „hozott anyag”: saját szerzeményei mellett a társszerzők is a kísérő zenészekből kerülnek ki. Mindössze egy Lennon/McCartney- és egy Bob Dylan-dal, valamint a fekete blueslegenda, Robert Johnson egy dala képviseli a „külvilágot”. A zenei produkciónak beskatulyázását általában nem nagyon helyeslem, mégis azt kell mondanom, ennek az albumnak nem sok keresnivalója van a jazz-rovatban. Tíz-tizenöt évvel ezelőtt még azon fanyalogtunk, hogy az ifjú énekesnő Billie Holiday epigon, de – szigorúan a jazz szempontjából nézve – már azt is visszasírjuk. Ma ő is egyike annak a több tucatnyi énekesnőnek, akik ugyan egy meglehetősen széles körű zenei igényt elégítenek ki, ez azonban csak nagyon felületesen kapcsolódik a jazz műfajhoz. Van itt minden, ami az amerikai dalművészetben használatos: country, blues, pop és még jazz is. Nem vitás, hogy az angolul értők sokkal többre értékelik a dalművészet ilyen alkotásait, de a nemzetközi terjesztés igénye az, hogy a vokális zene önállóan, a szövegértés nélkül is eladható legyen – a szó minden vonatkozásában. Pedig a szövegek értékesek, szívhez szólóak, ami a csekély hangszeres kísérettel előadott dalénekesi műfajban csaknem fontosabb, mint a melódia vagy az interpretáció. Éppen ezért üdvös lett volna ezek közreadása a kísérőfüzetben, ami éppen a nemzetközi piac miatt nem szokatlan gyakorlat. Így aztán Madeleine Peyroux az album címével ellentétben még (mindig) nem került fel az áhított csúcsra, megmaradt annak a kedves, mezítlábás amerikai lánynak, akit a címlapon láthatunk.

Márton Attila

Emarcy – Universal
060252773468

Blue Note – EMI
5099968093228

BEST OF ERIK TRUFFAZ

Erik Truffaz az egyik legszabadelvűbb és legsokoldalúbb figura a mai modern jazzben. Ezt a képet erősíti idén kiadott Best Of tripla albuma is, egyrészt megjelenésének tényével, másrészt tematikájával. A háromkorongos gyűjtemény a művész eddigi bő egy tucat albumát követően látott napvilágot (s azok közül is a tizenegy Blue Note-kiadványáról válogat), ami nem annyira méretes, inkább rendkívül tömény és változatos életmű.

A hip-hoptól kezdve a popon és a rockon át a nu és acid jazzig minden műfajt megjárt trombitás folyamatosan fuzionál különböző zenei elemeket. Egy mástól teljesen eltérő zenei kalandokat élhetünk át a háromlemeznyi muzsikában, melyet átítat Truffaz avantgárd szellemisége. Szintetizáló válogatást hallunk az akusztikus jazzmelódiák, a fanyar bluesok és a finom balladák dallamai közé fűjt ökonomikus trombitaszólalmokból, a keleti zenei motívumok egzotikumából, és a hip-hop- és nu jazz-áramlatokból, ahol álomszerű elektronikus és samplerezett hangképekben sejlenek fel Truffaz légies trombitahang-foszlányai. Mindez a sokféleség koherens, keretek stilisztikai sokrokba van szedve az egyes lemezekben. Az egymást követő számok keletkezési évét böngészve érdekes időben követni az alkotó egyes korszakait, periódusait, melyek hol visszatérnek, hol magukba fordulnak az idők során. Az utolsó korongra kerültek például a szerző vokális, hip-hop, spoken words vagy már-már popos éneket tartalmazó szerzeményei, ezek a legfogyaszthatóbb, legkönnyedebb tételek mind közül.

Az album izgalmas képet mutat Truffaz skizoid lényéről, de ebben a tükörképben akár eddig önmagunk előtt ismeretlen saját énjünket is felfedezhetjük. Érdemes mélyen elmerülni benne.

Laczkó Krisztián

Blue Note – EMI
5099908224729

**NILS PETTER MOLVÆR:
BABOON MOON**

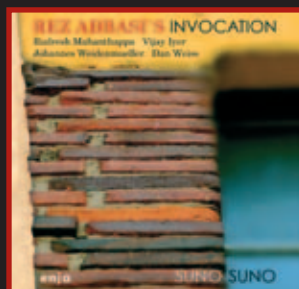

A norvég trombitás első lemezét jelentette meg az új zenekarával, melyben Stian Westerhus gitározik és Erland Dahlen dobol. Két évvel ezelőtt a Millenárison hallottam először Nils Petter Molvær új gitárosát, aki nem sokkal azelőtt lépett a trombitás addigi legfontosabb társa, Eivind Aarset helyébe. Aarset hihetetlenül egyéni hangzásával alapvetően határozta meg a Khmer (1997) és az utána következő lemezek zenei világát. Egyelőre úgy látszik, az egy koncerten több erősítőt is tönkretenni képes Westerhus is hasonló formáló erővel bír, és karakteres játékkal meghozta Molværnek az igencsak időszerű felrüssülést. A Baboon Moon az újdonsült zenekar és az ebből fakadó megújulás miatt mindenképpen egy következő korszak kezdetét jelenti Molvær munkásságában. Mindez annak ellenére igaz, hogy a zenekarvezető hangszeres játéka nem sokat változott – maradt a süvítő fújástechnika –, a trombita hangzása továbbra is erősen processzált-effektezett, és gyakori a hangszermikrofonba éneklés. Mégis: a zenekar teljes megszólalása új irányokba mozdult, leginkább a nyersebb, ipusztériális irányba, köszönhető ez Dahlen hihetetlen energikus dobolásának és Westerhus széteffektezett gitárjátékának – ők ketten szép kontrasztot képeznek a tiszta és lebegős trombitával szemben. Mintha Molvær árnyékai lennének, és a tudatalatti tartományát jelenítenék meg: a zabolátlán ösztönvilágot. Ennek legcsodálatosabban sikerült pillanata az ipusztériál-punk Recoil, a letaglózó-világvégi Sleep with Echoes, valamint a hétnegyedes, búskomor-ambient Mercury Heart című számokban érhető leginkább tetten. Feltételezhető, hogy a lemezcím is az ösztönvilág és a tudatalatti költői megfogalmazása, de akárhogy is, a zene magáért beszél.

Szabó Bálint

Sony Music
88697959962

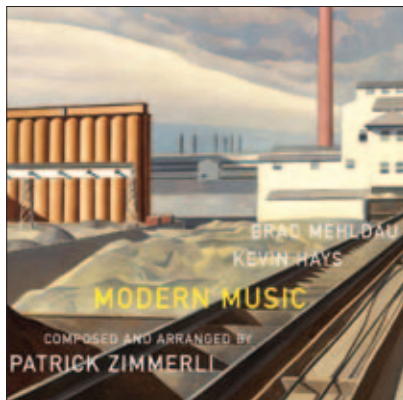
JAZZ ÉS VILÁGZENE

**Magyarországon
forgalmazza**

Varga István

(ist.varga@t-online.hu)

**BRAD MEHLDAU – KEVIN HAYS:
MODERN MUSIC**

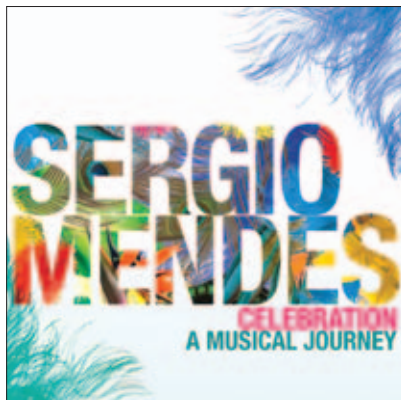

Brad Mehldau és Kevin Hays régi vágya volt, hogy két zongorán, duóban játsszanak együtt. A két pianista közös álma Modern Music címmel vált valóra, ám a jazz és kortárs zenei duett valójában háromfős produkció.

A repertoár aranzsóra a zeneszerző Patrick Zimmerli, a hangszerelést és a kompozíciók többségét ő jegyzi, melyeken kívül egy-egy Mehldau- és Hays-szerzeményt, valamint Steve Reich-, Philip Glass- és Ornette Coleman-átiratokat hallhatunk. A közös produkció alapja a három muzikus régi barátsága (Brad Mehldau és Kevin Hays is Joshua Redman kvartettjében tűntek fel a kilencvenes években, Zimmerlit pedig mindketten még régebből ismerik), ez megteremti a szükséges összhangot közöttük.

A lemez izgalmas felfedezését adja annak, miként bontakozik ki két jazzista improvizatív játéka nem jazzkomponista által megírt kortárs zenei darabokon belül. A témák szerkezete nem korlátozza a két zongoristát, inkább precízen kidolgozott keretet ad nekik. Nagyszerű, ahogy kifinomult egyensúlyba kerül a formai kötöttség a rögtönzéssel, s közben mégis meglepetések sora ér minket – mint a sejtelmes sötéten induló Lonely Woman-átértelmezésben, az alsó regiszterekben kibontakozó témával és a légiiesen fölé vont hangzatokkal, a minimalista, épp csak pár kristálycsepp-hangból álló kelta népdalfeldolgozásban vagy a Reich-adaptáció zsongó akkordfelépítményeiben. Mindenhol érzékeny párbeszédben élteti egymást a két művész energiája, de nyoma sincs a zongoraduettek szertelenségének. Érdekes játék kitalálni (persze az őket jobban ismerők talán kapásból felismerik), melyik zongorista játéka melyik oldali csatornából hallható a felvételen. A megfejtés ott olvasható a borítón, de inkább tippeljünk, mielőtt lesünk! *Laczkó Krisztián*

Nonesuch – Magneoton
7559-79644-9

**SERGIO MENDES:
CELEBRATION – A MUSICAL JOURNEY**

1962-től indul az előre számlálás ezen a dupla CD-n, amely Sergio Santos Mendes, az egyik legnagyobb élő brazil művész életművének tetemes hányadát igyekszik bemutatni. A huszonegy plusz tizenhét darab szinte minden kiemelkedő kompozíciót tartalmaz, amelyet Mendes valaha rögzített, így ha egy nem is olyan szűk keresztmetszetet kívánunk kapni a zongorista, zeneszerző, producer, zenei diktátor művészetéből, erre a célra tökéletesen megfelel, ha beszerezzük a Celebration című kompilációt. Itt van nyomban az elején a Garota de Ipanema, a Mas Que Nada, a Lennon–McCartney szerzőpáros The Fool On The Hillje (1968-ból, aztán pedig 2011-ből) és Norwegian Woodja vagy Burt Bacharach és Hal David What The World Needs Now Is Love című darabja. Mendes legutóbb kiadott lemezeivel kapcsolatban korábban olvashattunk e hasábkon némi fanyalgást: nem kínálja már ugyanazt az élményt zenéje az új évezredben, mint amit a Sergio Mendes & Brazil '66 kínált a samba-lázban égő és bossa nova-bódulatban lebegő amerikai kontinensen, és a tengeren innen is. Itt most tucatnyi felvétel eleveníti fel a 66-os (és néhány a kevésbé sikeres 77-es) rajtszámú formációkat. Érdekes, épp jelen lapszámunkban mutatjuk be Herb Alpert és Lani Hall új albumát: Alpert volt Mendes mellett az A&M lemezcég másik alapítója, Lani Hall hangja pedig egyfajta szimbólummá vált a hatvanas évek Mendes által feldolgozott popdalainak brazilos változataiban. A második CD stílusosan Mendes 1983-as visszatérésének slágerével, a Never Gonna Let You Go-val kezdődik, és a jelenkornál ér véget, amikor az újabb generációk megnyerése érdekében a főhős a hip-hopot is zenéjébe integrálta többek közt a Black Eyed Peas közreműködésével. *Bércsi Barbara*

Emarcy – Universal
0600753319017

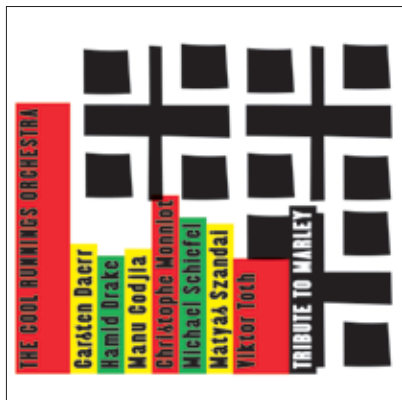
**HERB ALPERT & LANI HALL:
I FEEL YOU**

Nem vagyok járatos a jazzvilág nagyjainak pénzügyeiben, de alapos nyomozás nélkül is nagy magabiztossággal kijelenthető, hogy jazzel, illetve jazzhez közel álló műfajú zenékkel még senki a világon nem keresett annyi pénzt, mint Herb Alpert – és ahogy elnézem a zeneipar általános kilátásait, ez valószínűleg már így is fog maradni. Több mint 70 milliós lemezeladás még a popzene világában is csak a legnagyobbaknak sikerült, hogy Alpertnek az A&M kiadó alapítójaként elért sikereiről ne is szóljunk. Hangszeres előadóként és énekesként saját produkcióiban mindig is ügyesen egyensúlyozott a jazz és az instrumentális popzene határán, amivel hatalmas közönséget hódított meg, és vitán felül megteremtett egy rá jellemző, sajátos hangot. Meglepő lehet, hogy 37 évnyi házasságuk ellenére az I Feel You az első olyan stúdióalbum, amelyen a trombitás Alpertet és feleségét, az énekesnő Lani Hallt együtt hallani (pontosabban Hall Lani). Az albumon feldolgozások találhatók, amelyeken Alpert saját elmondása szerint szándékosan el akarta kerülni a fusion hangzást, amit elsősorban az ütőhangszerek lágyabb megszólaltatásával valósított meg („don't play any backbeats. I don't want any backbeats”). A terv sikerült is, és tényleg nem egy fusion-zenekart hallunk, ugyanakkor a finomabb hangzás adta lehetőségeket mintha nem sikerült volna teljesen kiaknázni; szabadabban szárnyaló improvizációkkal és mélyebb érzelmekkel többet lehetett volna kihozni a produkcióból, bár a hangszeres teljesítményekre semmiképp nem lehet panaszkodni.

Az ilyen zenére mondják, hogy az egyik füleden be, a másikon ki, de legalább nem volt idegesítő, amíg a két fül közötti 15–20 centimétert megtette az agyamon keresztül. *Huszár Endre*

Concord – Universal
0888072327573

THE COOL RUNNINGS ORCHESTRA : TRIBUTE TO MARLEY

●●●○○

A reggae alig több mint negyvenéves története során sokszor hatott megtermékenyítően a jazzre, leginkább úgy, hogy az utóbbi műfaj képviselői a jellegzetes karibi off-beates ritmikái vázra építették rá egyes kompozícióikat. A jamaikai Ernest Ranglinnél ez természetes fejlemény, Jukka Tolonennél vagy John Abercrombie-nál váratlan fordulat volt.

A reggae korántsem egyszerűen megmagyarázható vagy egy legyintéssel elintézhető zenei jelenség. Nemcsak a délkelet-karibi calypsoval, soca (soul+calypso) zenével és steelband-muzsikával áll bonyolult kölcsönhatásban, hanem az eklektika jegyében afrikai, európai és amerikai zenei formákkal is vegyületeket alkotott. Az egyelőre alkalmi formációnak tűnő The Cool Runnings Orchestra nevű szeptett – sejtethetően a reggae-tapasztalatokkal rendelkező Hamid Drake dobos ötletéből kiindulva – azt igyekszik bizonyítani, hogy Bob Marley dalainak továbbra is létezhetnek érvényes jazz-hibridjei. Az eredmény vegyes. A hangszerelés izgalmas zenei kalandot ígér, de az igazi reveláció elmarad. A zenekarnak nincs érzékelhető esztétikai vagy szellemi centruma, a szólók hiányát pedig nem pótolják a gyakran klisészerű ensemble-hangzások. A kicsit jellegtelen, ismert patternekben és túl mérész újításokban egyszerre gondolkozó crossover próbálkozást hallgatva csak akkor kapjuk fel a fejünket, amikor Manu Codjia torzító gitárja vagy Michael Schiefel énekes az eredeti melódiáknak fityiszt mutató előadása nyomán szétmállik a korábban elegánsan jazzbe transzponált reggae-struktúra.

Az „egyszerű” alapanyaghoz természetesebb eszközökkel kellett volna nyúlni: úgy, hogy a karibi hangulat a vadonatúj zenei kontextusban is töretlenül maradjon.

Máté J. György

BMC Records
BMC CD 192

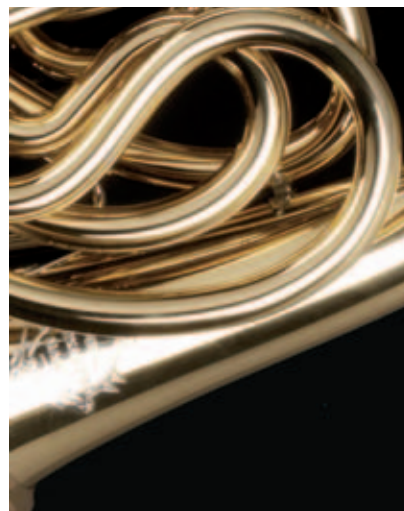
ULRICH DRECHSLER CELLO QUARTET: CONCINNITY

●●●●○

Az összetétel egyedülálló: basszusklarinét, két cselló, dob. Senki nem kísérletezett eddig ezzel a formációval, míg a németként Bécsben élő Drechsler új hangzásokat keresve egymás mellé nem állította kedvenc hangszereit. Így alakult meg és jelentette meg első lemezét 2010-ben a csellókvartett. A lemez címe ritka angol szó: a részek harmonikus illeszkedését jelenti. A különleges projektjeivel a bécsi zenei szcéna figyelemre méltó kísérletezőjeként számon tartott muzsikussal ezzel nemcsak a ritka hangszerpárosításra, hanem a zenei anyag sokféleségére is utalt. Skandináv, keleti, rock- és klasszikus zenei hatások olykor egy számon belül érvényesülnek, és időnként a jazz is bekukkant az ablakon. Kezünkben egy újabb, műfajok felett álló, eklektikus európai lemez, amely saját jazzgondolkodását illetően eléggé elbizonytalanítja a recenzenst. Hogyan, milyen mércé alapján közelítsen hozzá? A jazz és a blues felől? Vagy az európai zenei hagyományokat szem előtt tartva? Milyen értékrend alapján minősítse? Lehetséges-e, hogy meghatározottságait félre téve engedje magához a zenét? A basszusklarinét Eric Dolphy révén belé ivódott hangjait, a cselló Ron Carter által kimunkált szólamait? Van tizenegy, különböző zsánerű, világos szerkezetű, a rögtönzésnek is teret nyitó kompozíció, amelyben szólistaként a basszusklarinét viszi a prímet. Drechsler minden regiszterben kifejezően kezeli hangszereit, a lassú, meditatív számokban érzelmileg is hatása alá vonja a hallgatót. Jörg Mikula dobos régi társa, a két csellista – Christof Unterberger és a koszovói Rina Kacinari – azonban a klasszikus zene világából érkezett. Figyelmünket leköti az eseménydús zene, kérdéseinkre mégsem kapunk megnyugtató választ.

Turi Gábor

Enja – Varga
ENJ-9704 2

Fújjon bele!

500 féle kipróbálható hangszer
www.fontrade.hu

FON
TRADE MUSIC

HANGSZERBOLT ÉS FÜVŐS
HANGSZERÉSZMŰHELY
1081 Budapest, Kiss József utca 14.
Telefon: 1 210 2790, 30 488 6622
Nyitva: munkanapokon
9:00–17:30-ig

TRIO RICARDO: MENU 890

Beagle Beat Records

BBR – J007

A kulturált latin klubzenét játszó Révész Richárd zongorista hosszú ideje jelen van a hazai koncertéletben – saját zenekaraival éppúgy, mint számos formáció session-zenészeként. Ezúttal Trio Ricardo néven, Szendőfi Péter dobossal és Kip Reed amerikai basszusgitárossal készített lemezt. Utóbbi – Donna Summer, Gloria Gaynor, Bebel Gilberto egykori zenésztársaként – ugyancsak ott honosan mozog a populáris latin jazz világában. Révész nem titkolja, hogy az album kilenc kompozíciója a nagy példakép, a dominikai Michel Camilo művészeté előtt tiszteleg, így túl sok eredeti zenei gondolatra nem kell számítani. A kivitelezés azonban profissionálisan sikerült: a szólók stílusosak, olykor virtuózak, és az egész produkciónak megvan az a lendülete, ami ebben a műfajban nélkülözhetetlen. Nem Camilo, nem is Chucho Valdés, de európai relációban abszolút megállja a helyét.

ReA

KLASSZIKON: OPERA CROSSOVER

S. P. Cantabile

KLÁ 001

Sebők Mónika mezzoszoprán egy évtizedes, hagyományosnak mondható operai karrier után kezdett más műfajok felé kalandozni – a Honvéd Együttes szólistájaként. Itt találkozott Nagy László Adrián orgonaművésszel, akit a Zsemlye Sándor szaxofonossal (azaz Zsömivel) közös

SaxOrgan produkció révén a jazzkedvelők is ismerhetnek. Ők hárman ritmusszekciót kerestek, és Martos Attila (bőgő-basszusgitár), illetve Tiba Sándor (dob) közreműködésével létrejött a kvintett-formációban koncertező Klasszikon. Első lemezükön ismert operák és oratóriumok „slágerszámaikat” – Mozart, Bizet, Gounod, Saint-Saëns, Gluck, Vivaldi, Bach, Händel és Verdi műveit – helyezték új kontextusba. Kulturált hangzású crossover-produkció született, csak azt nem tudom megmagyarázni, hogy a jazzkvartett kíséretével Mónika miért nem operásan vagy jazzesen, hanem leginkább a Piaf-szanzonok stílusában énekel.

ReA

PAT METHENY GROUP: STILL LIFE (TALKING)

Nonesuch – Magneoton

7559-79948-2

Ha lehet hinni az előrejelzésnek, mely szerint 2012 végére teljesen leállnak a CD-gyártó cégek az ezüstös korong gyártásával, akkor ezt a Pat Metheny Group-lemezt 2038-ban már nem CD-n, hanem az akkori divatos hanghordozón (legyen akár fizikailag vagy csak bájtökként létező) fogja kiadni a Metheny Group Productions jogutódja. De hogy kiadja, az biztos. Az 1987-ben, a hőskori felállással (Metheny-Mays-Rodby-Wertico-Marcial-Blamires-Ledford) készült lemez első számától az utolsóig klasszikusokat tartalmaz, melyeken a jazz, a brazil lüktetés és a popos megoldások olyan ellenállhatatlan elegyet alkotnak, ami rajongók hadát csábította az egykori PMG-koncertekre, majd újabb és újabb lemezeik beszerzésére. Időtálló témák, nagyívű szerzemények, cizelláltságában is szórakoztató zene. A jazzben ritka módon még videoklip is készült a Last Train Home-hoz. Régi szép idők!

BB

MAX MERSENY: THANK Y'ALL

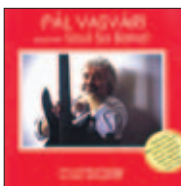
Enja – Varga

TIP-888 851 2

Az altszaxofonos fiatalember több szállal kötődik Magyarországhoz. 1988-ban magyar szülők gyermekeként született Münchenben, később, a Müncheneri Zeneakadémián eltöltött éveit mások mellett Tony Lakatostól is tanult, aki nemrég megjelent debütáló lemezén is közreműködik néhány számban. Tiszteletudó fiatalemberként először a hála érzése formálódik meg benne, innen a lemezcím, de még játékán és szerzeményein (kilencből nyolc a sajátja vagy társszerzőként jegyzi őket) is érződik az elődök, a rá jelentős hatást tett R'n'B-, jazz- és soul-muzsikuskok öröksége. Az egyetlen vendéganyag, a Soul Serenade King Curtis és David Sanborn alakját is felvillantja. Erős kezdés ez Mersenytől, aki remekül érzé a groove-ot, üde, tiszta tónussal fúj, és a partnereit is nagyszerűen válogatta meg, akik tökéletesen kiszolgálják a dobok, basszgitár, gitár és billentyűk mögül. Rajta a világ füle.

BB

PÁL VASVÁRI AND THE SOUL SIX BAND: OUTSIDER

Two Lines Records

TLR-201101KLA 001

Semmiképp nem tekinthetők outsidernek azon muzsikuskárda tagjai, akik közreműködnek e 2010-ben rögzített album nyolc kompozícióján. A sokat tapasztalt basszusgitáros-zeneszerző-zenekarvezető mellett olyan neveket olvashatunk a borítófüzetben, mint Szakcsi Lakatos Béla

(aki a Katyn címet viselő, közös szerzeményként feltüntetett számban zongorázik megejtő érzelmességgel), az In Line-társalapító Csepregi Gyula, valamint Barabás Lőrinc, Ágoston Béla, Zsemlye Sándor, Franke Látó, Nagy János, Premecz Mátyás és még sokan mások. A változatos stílusú és hangvételű darabok a legmodernebb zenei irányokba kalandoznak, s igen ötletes hangszerelei megoldásokat hallhatunk rajtuk. Koncepció, hogy a hagyományos dobszerelés helyett a teljes lemezanyagban dobprogramok szolgáltatják az alapülkötést Vasvári Márton és Schmidt Zoltán jóvoltából, ami azonban nagy bennünk némi hiányérzetet.

ReA

NIGEL KENNEDY: THE FOUR ELEMENTS

Sony Classical

88697927152

A hamarosan 55. születésnapját ünneplő brit hegedűművész, Nigel Kennedy volt már csodagyerek, öt kontinensen koncertező virtuóz és Guinness-rekorder: A négy évszaból készült CD-je (1989) minden idők legnagyobb példányszámban eladott klasszikus hanglemeze. Az 1990-es évektől mind különösebb ösvényekre tévedt: egyszer jazzt játszik (nem túl jól), máskor a rockzenében kalandozik (lényegesen invenciózusabban), néha pedig úgy kevergeti a műfajokat, mint háziasszony a tejfőlös burgonyafőzeléket. Új lemezén is a villanyrezsónál álldogál és kavár: A négy elem címmel a levegő, a föld, a tűz és a víz zenei portréját igyekszik megrajzolni, terjedelmes nyitánnyal és fináléval, rövidke ráadással kiegészítve. A lemezborítón olvasható szöveg szerint ez a szvitszerű kompozíció lenne Kennedy 21. századi válasza Vivaldinak. Úgy érzem, ez a felelet csak elégséget érdemel.

ReA

HERBIE HANCOCK: 4 ALBUM

Blue Note – EMI

5099968052225

Olcso kiserelésben dobta piacra az EMI francia képviselete Herbie Hancock négy korai, külön-külön előzőleg újrakeverve is kiadott Blue Note-lemezét. A választás szempontjai nem világosak, hiszen a zongoristának az 1963–68 közötti időszakban – amikor Miles Davis kvintettjében játszott – több albuma is megjelent. Nem mintha kifogás érhetné a My Point of View, a Speak Like a Child, különösen pedig az Empyrean Isles és a Maiden Voyage jelenlétét, hiszen a hard bopban gyökerező modern Blue Note-hangzás jellegzetes, előremutató megnyilvánulásairól van szó. Ez még nem az elektronikával kísérletező, a funky világába is belekóstoló Hancock, hanem klasszikussá érő darabok szerzője, akit olyan társak vesznek körül, mint Freddie Hubbard, Donald Byrd, Thad Jones, Hank Mobley, Ron Carter, Tony Williams. Kötelező hiánypótlás azoknak, akik Hancockot populáris lemezei révén ismerik. *TQ*

RAY CHARLES: LIVE IN CONCERT

Concord – Universal

0888072314399

Ray Charles 1964. szeptember 20-i Los Angeles-i koncertjének egy része már a következő évben megjelent, most ugyanez a felvétel korábban kiadatlan számokkal bővítve, feljavított hangminőségben került újrakiadásra. A korongon nagyszabású big band-

hangszerelésben hangzanak el legnagyobb slágerei, és Ray rekedt, bársonyos hangját is formájának csúcspontján találjuk. Zongora mellett Hammond-organán is kíséri magát, mint például a kihagyhatatlan Georgia on My Mindon. A koncert csúcspontja, a Makin' Whoopee: csábos-játékos előadásával meghódítja a közönséget. Igaz, a „Genius”-t sem kímélték a show business démonjai, de a színpadon ezeket sikerült elúzni – átéltsége, szerelmes dalai és napfényes jókedve ellenállhatatlanná tették. Személye és zenéje őszinte, feltöltő, magával ragadó. Esti programként ajánlom a Ray című életrajzi film megtekintését, majd a Live in Concert meghallgatását. *Sütő Márton*

MARTIN LECHNER: GENTLEMEN ARE HARD TO FIND

BHM –Varga

BHM 1058-2

A német énekes debütáló albumának másfél tucatnyi számából legalább a fele alkalmas lenne egy jazz-teszt beugrató kérdésének: ki is énekel? Alighanem sokan Nat King Cole-ra tipelnének. A bársonyos hang tulajdonosa egy – a történelmi Konstanz városából származó – fiatalember, aki a nagy amerikai daloskönyveknek a példaképe által is favorizált darabjait dolgozta fel a Cole-tió hét évtizeddel ezelőtti stílusában. Kitűnő nosztalgia- vagy, divatosabban szólva, retro-lemez, a swing minden bájával és lendületével. A hangszeres kíséret is összhangban van az énekes előadásmódjával, a korai nagyok játékát idézi Lester Young tenorjától Cole zongorajátékáig. Azért akad egy-két „kakukktójs” is, pl. a Too Marvelous modern feldolgozása Rhodes-billentyűs kísérettel, vagy Lechner és a szaxofonos közös szerzeménye (egyben a lemez címadója), amely tökéletesen illeszkedik a Cole-repertoárba. *MÁ*

NELS CLINE: ANGELICA

Enja – Varga

ENJ-9577 2

A német kiadó az autodidakta Los Angeles-i gitáros egyik legkorábbi lemezét, az 1988-ban még LP-n megjelenő Angelicát adta újra ki, de sajnos a kiadó honlapján nem található a szóban forgó lemez. A számtalan stílusban otthonosan mozgó jazzgitárosra jellemző, hogy hírnévre egy Amerikában népszerű rockzenekar (Wilco) tagjaként tett szert, annak ellenére, hogy egy tucat lemeze jelent már meg az improvizatív-avantgarde vonalon, szerénysége mellett talán ezért is nevezte a JazzTimes magazin posztmodern gitárhósnak. Kortársaihoz (Metheny, Scofield, Frisell) hasonló színvonalon alakította ki saját egyéni hangját Fender Jaguarján. Itt ikertestvére Alex Cline dobol, mestere Eric von Essen bőgőzik, szaxofonon Tim Berne, trombitán Stacy Rowles játszik. A viszonylag hosszú és komplex, kortárs jazzt idéző darabokban helyet kap az improvizáció is, és a megszólalás az eltelt idő ellenére is frissnek és modernnek hat. *SZB*

BILL FRISELL: BLUES DREAM

Nonesuch – Magneoton

7559-79615-2

Talán csak véletlen, hogy a Nonesuch éppen egy időben Frisell új, Beatles-dalokat feldolgozó lemezének piacra kerülésével jelenteti meg újra a Blues Dreamet. Bárhogy is, a most hatvanéves gitáros rengeteg kiváló albumot készített a kiadó

számára hosszú együtt működésük során, amelynek egyik mérföldköve ez a lemez. Nem ez volt az első CD, ahol az amerikai folk zene ugyanolyan súllyal jelent meg Frisellnél, mint a jazz, mégis itt ennek a zenei megközelítésnek a kvintesszenciáját hallhatjuk. A három fűvös – Ron Miles, Billy Drewes és Curtis Fowlkes – elsősorban a zenekarvezető hangszerelését szövegezte meg – briliánsan. A lap steel gitáros Greg Leisz jelenléte biztosítja, hogy a kompozíciók bluegrass érzete a hangzásban is meg legyen támasztva, míg a ritmusszekció – David Pilch, Kenny Wollesen – tökéletes alapot biztosít az album szövegezésének, Bill Frisellnek. *PA*

BEETHOVEN INVENTS JAZZ

Virgin Classics – EMI

50999 070923-2

Ennek a kompilációnak a klasszikus rovatban is lehetne a helye: Beethoven, Brahms, Muszorgszkij, Debussy, Ravel, Stravinsky, Bartók, Milhaud, Weill, Gershwin, Bernstein, Arnold és Mayerl kompozíciói kaptak helyet rajta. A tematika azonban mégis a jazzrovatba kívánczik: az album azt igyekszik bizonyítani, hogy klasszikus, romantikus és 20. századi zeneszerzők hogyan kerültek kölcsönhatásba a jazz műfajával. Ez az elmélet azonban rettenetesen erőltetett. Igaz, hogy Beethoven op. 111-es zongoraszonátájában van egy néhány ütemes téma, ami önmagában véve akár swing- vagy boogie-woogie-motívum is lehetne, de aki ez alapján azt próbálja elhíttetni szegény lemezvásárlóval, hogy Beethoven már 1822-ben felfedezte a jazzt, az bizony dilettáns vagy ami még rosszabb: szándékosan hazudik. Szomorú, hogy ehhez az olcsó fogáshoz igazán nagy művészek archív felvételeit is felhasználták. *ReA*

„Bemutatni a csángók lelkivilágát”

**Találkozás
a Zurgó együttes tagjaival**

Csaknem két évtizede kutatja, műveli és terjeszti a moldvai csángók zenéjét, táncát és kultúráját a számos szakmai díjjal elismert Zurgó együttes. Az Európa-szerte népszerű formáció két tagja, Draskóczy Lídia hegedűs és Németh László kobzos a zenekar történetén keresztül mesélnek az ősi népesoport páratlan kulturális örökségéről.

◆ Bencsik Gyula

Gramofon: Milyen indítatásból kezdtétek a kilencvenes évek elején éppen a csángók zenéjét kutatni? Egyáltalán a rendszerváltásig mennyire volt ismert és megismerhető a moldvai kultúra?

Draskóczy Lídia: Kezdetektől tagja vagyok a Zurgónak; Nagy Bercel, az együttes vezetője hívott a zenekarba. Moldvába 1994-ben jutottam el először. Akkor találkoztam azokkal az idős emberekkel, akik még a hagyományos zenét játszották, magam is rögzítettem a zenéjüket. Pótolhatatlan felvételeket készítettünk, mert bár attól kezdve évente olykor kétszer is visszatértünk hozzájuk, az adatközlő hegedűs bácsik közül időközben többen meghaltak. Azelőtt csak klasszikus zenét tanultam, a csángó népzeneit lejegyzések híján csak élőben, személyesen tőlük lehettem-tanulhattam el. 1997-ben aztán az általam lejegyzett dallamok kottáit ki is adták.

Németh László: A kilencvenes évek elejéig nem volt köztudott a csángó népzene, a Ceaușescu-éra alatt nemhogy a magyarországi, de még az erdélyi magyarok sem nagyon mehettek Moldvába. A csángó táncház 1988-ban indult a Marczibányi Téri Művelődési Központban, a Tatros együttesel. Jómagam a cserkészmozgalomban kezdtem muzsi-

kálni, először furulyán játszottam, kobzolni később kezdtem. Több kitérő után népzene-tanári képesítést szereztem Nyíregyházán, jelenleg a Hagyományok Háza népzenei archívumában dolgozom. Moldvába az utóbbi hat-nyolc évben járok intenzíven, igyekszem minél több felvételt készíteni, minél többet megtudni a csángók zenei világáról, ami a magyar népzene fő tömbjétől eléggé eltérő. Erős benne a románság és az ott élő más népek hatása. Kodály és Bartók nem jutottak el Moldvába, elsőként Domokos Pál Péter gyűjtött ottani dalokat, 1929-ben. A hangszeres tánczene, amivel a Zurgó foglalkozik, nagyon kevésbé kutatott. Még ma is él néhány adatközlő Moldvában, akiket érdemes felkeresni. Például még 2003-ban is találtam egy most 89 éves bácsit, akit régen gyakran felfogadtak, hogy táncmulatságokon furulyázzon.

G: Eddig jóformán csak idős adatközlőkről esett szó. A helyben élő fiatalok mennyire ápolják ősük zenei hagyományait?

N. L.: Sajnos a csángó kultúra abban a formában, amelyben eredetileg létezett, elmúlt. A népi kultúrának fontos sajátossága, hogy egy helyben élő zárt közösség műveli.

A munkamigráció mára rengeteg fiatal elcsábított Moldvából, a maradék zöme pedig ugyanazt a rádióból, televízióból, internetről áradó globális zenei divatot követi, mint bárhol másutt élő kortársaik. Régen, mikor kimentek a gyerekek birkákat őrizni, vitték a furulyájukat, és fújták a népi dallamokat. Most viszik magukkal a mobiltelefonjukat, és arról hallgatják a könnyűzenét. A hagyományos népzene tudattalanul és automatikusan öröklődik tovább, ami valószínűleg már nem fog így működni Moldvában sem. Létezik viszont egy tudatos kultúraápolás. A gyűjtők tevékenysége kezdte ráirányítani a csángók figyelmét a saját értékeikre. Tánccsoportok alakultak, akik meghívást kaptak itteni táborkba és fesztiválokra. Most már népdal- és néptánc-oktatás is folyik Moldvában, a Moldvai Magyar Oktatási Program keretében.

G: Mitől különleges a csángó népzene? Mennyiben más, mint például az erdélyi?

D. L.: Egyrészt a hangszer-összeállításában. Az Erdélyben és Magyarországon szokásos vonósbandákkal ellentétben, Moldvában egy ottani lakodalmat akár csupán hegedűvel és kobozzal kiszolgált két zenész. A guzsalyasban, vagyis a fonóban pedig gyakran egyetlen furulya hangjára táncoltak.

N. L.: A hegedű-koboz felállás a második világháborúig volt elterjedt, utána fokozatosan változott meg, és mára Moldvában is eljutottak a szaxofon és a szintetizátor használatáig. Egy kicsit a Zurgó felállása is fúziós jellegű, fontos azonban számunkra, hogy hagyományos hangszereken játszunk, és minden szempontból megmaradunk a népzene keretei között. A Zurgó zenei arculata nagyjából 18 éve egységes.

G: Ez idő alatt több tagcserét is megélt az együttes. Ha csak az énekeseket vesszük, kivált például a veletek induló Palya Bea, de rövid időre nálatok énekelt az azóta szintén szólókarriert befutott Szalóki Ági, legutóbb pedig távozott Navratil Andrea. Honlapotokon most nem tüntettek föl énekest. Instrumentális zenét játszatok?

D. L.: A mostani felállásban két éve muzsikálunk együtt. A csángó tánczene alapvetően hangszeres, de mindig fontosak voltak számunkra az énekek is. Jelenleg két énekesrel dolgozunk: Enyedi Ágnessel és Konkoly Borbálával, ők felváltva működnek közre koncertjeinken és táncházainkon, mivel mindketten énekelnek más formációkban is. Táncházainkban mindig van énektanítás és a koncertjeinken is jelentős szerep jut a daloknak.

G: Tevékenységekben központi szerepet kap a táncház, a táncitanítás.

D. L.: Valóban, erre nagy hangsúlyt fektetünk. Állandó táncházunk kéthetente péntekenként van, a MOM Kulturális Központban. Táncházaink azért is népszerűek, mert a Moldvában többségében jellemző körtáncok viszonylag könnyen elsajátíthatóak, közösségformáló erőként hatnak. Minden alkalommal, külföldre is viszünk magunkkal

Fotók: Zurgó együttes

tánctanárt. Tartunk gyerektáncházat is, ahova sokan régi Zurgó-rajongóként ma már gyermekeikkel jönnek el.

N. L.: Létezik Budapesten egy csángó táncházakba rendszeresen járó szubkultúra, amelynek 50–100 fős kemény magja akár a hét minden napján elmenne táncházba. Azon vagyunk, hogy kiterjesszük a táncházaink ismertségét, erre a Facebook-ot is felhasználjuk. Az érdeklődők száma folyamatosan növekszik.

G.: Egységes a csángó zene és tánc, vagy attól függően, hogy épp a Tatros-, Tázló-, Ojtoz-, Szeret-völgyében élő csángók játsszák, más és más?

N. L.: Nem lehet úgy beszélni Moldváról, mintha egyetlen falu lenne. Moldva a magyar népzene öt nagy dialektusterülete közül az egyik. Valóban folyóvölgyenként kissé különböző a helyi népzene és tánc; a legnagyobb ilyen terület a Szeret-folyó völgye, Kléze falu környéke. Ezt a vidéket a többi csángó falutól megkülönbözteti két tánc: az öreg magyaros és a serény magyaros. Ezeket csak azon a környéken ismerik. A dallamok megvannak másutt is, csak más táncot táncolnak rá.

D. L.: Tánctanárunk, Fülöp Attila hangsúlyt fektet arra, hogy megmutassa egy-egy táncnak több különböző falubeli változatát is. Olyan is előfordul, hogy a táncházban elkezdünk játszani egy táncdallamot, amire a táncosok zöme elkezd ropni az egyik faluban ismert változatot, majd kialakul egy belső kör, amelyik ugyanannak a táncnak egy másik faluban szokásos változatát járja.

N. L.: Persze nem kifejezetten csak táncmuzsika a Zurgó, nagy gonddal állítjuk össze koncertprogramunkat is. Dobosunk, Benke Ágoston Félix moldvai, somoskai születésű: ő is egy kapocs számunkra a csángó hagyományok felé. A koncertjeinken különleges hangszereken: tilinkán, levélsípon és dorombon is játszik. A zene és a tánc mellett megpróbáljuk a csángók gondolkodásmódját, lelkivilágát is bemutatni, azt hiszem, ez a Zurgó egyik jellegzetessége. ■

A Zurgó együttes téli fellépései:

december 16., január 6., 20. – táncház a MOM Kulturális Központban (Budapest XII., Csörsz utca 18.)

Csángó Bál a Petőfi Csarnokban – február elején (egyvezetetés alatt)

PÁL APOSTOL – UTAZÁS TÉREN, IDŐN ÉS HANGOKON ÁT

Ölemez és Újlemez – legalábbis az alkotók így különböztetik meg a húsz évvel ezelőtti Pál apostol-korongot a mostanitól. Egyetlen hang, egyetlen szó sem változott, Ferenczi György és a Rackajam ringbe szállásával azonban kiteljesedett a hangzáskép. Megvan persze az Ölemeznek is a maga erőnye, és az idők múlásával csöppet sem vesztett jelentőségéből, azonban a mai kor ízlésének az Újlemez felel meg tökéletesen. Nem modernizálásra kell gondolni: a Rackajam teljes alázattal, a keleti zenék befelé fordulást előidéző hatása alatt igazodott a Gryllus Dániel – Halmos Béla kettős összeszokott és összeillő párosához. A bővülő hangszerpark inkább újabb hangzásbeli lehetőségeket adott a több mint háromszáz előadást megért műsornak, olyan hangszíneket, amelyek az ókori jelleget hordozó, ugyanakkor a magyar református zenei hagyomány jegyeit is magán viselő egyszólamú zenei világot még jobban megidéznek. Úgy, hogy közben az ének-citera-brácsa sajátos uniszónója sem sérül.

Nemcsak a lemez az újdonság, hanem az a közel kétszázötven oldal, amelyben Süveges Gergő járja körbe beszélgetőpartnereivel Pál apostol személyét és hatását, a kétezer évvel ezelőtti időktől egészen napjainkig. Pál aktuális ma is – lényegében ez a konklúzió, s ezt olyan különböző irányból érkező lelkészek, gondolkodók, tudósok fogalmazzák meg, mint például Korzenszky Richárd, Jelenits István, Cseri Kálmán, Fabinyi Tamás, Fröhlich Ida vagy éppen Köves Slomó. Sumonyi Zoltán Balassi-strófákra írt levél-versei keletkezésük idején a politikai átrendeződés miatt voltak különösen aktuálisak, Pál örökérvényű mondanivalója azonban ma is hat. Például a Rackajamre, amelyik ezáltal egészen új oldaláról mutatkozik be. *Kiss Eszter Veronika*

Gryllus
GCD111

HARMONIA GARDEN & SZIRTES EDINA MÓKUS: PUMP UP THE JAM

2006-ban Balog Miklós és Lombos Pál kezdeményezésére létrejött az öttagú Balog Ensemble, akik az igényes kávéházi zenére esküdtek fel. Képzettségük és kvalitásaik is neves szimfonikus zenekarokhoz predestináltak őket, az Ensemble pedig a komolyság melletti kedves szívügyük volt. Ebből nőtt ki 2009-re a Harmonia Garden, amikor a vonósok és harmonika felálláshoz csatlakoztak a gitárok a cimbalommal. (Az új név a két „őstag” debreceni kötődéseinek emlékét őrzi.)

A jelen formáció francia manouche swing zenére halmoz egyébj jókat: jazz, filmdalok, slágerek, népzene... Saját elnevezésükkel a Hungarian Django Swing egyedi stílusú szólal meg így. A csapathoz társuló énekes-hegedűs szerző Szirtes Edina Mokus jelenléte kölcsönös inspirációt hozott a muzikusoknak, ez bizony nagyon sikeres együttműködés. (Amint megtudtam, sok dilemma előzte meg az elhatározást: vajon kell-e énekes a gárdába, vagy nem kell...) A hallottakból ítélve a lehető legjobb döntés született.

Ezen a kislemezen négy szám kapott helyet, a népzenei vonalat ezúttal inkább háttérben hagyva. A Pump up the jam pörgős, tömör, azaz zeneileg igen tartalmas (természetesen angolul.) A Megcsalt az élet valójában műdal, amelynek azonban ismeretlen a szerzője, „vonóhagyomány” útján örökölték a Harmonia Garden tagjai. A cimbalomfutamok aprócska keringőbe torkollanak („...elrontották az én szívem kicsiny motorját...”) A Tél oroszos hangvételű, búsongó melódiával idézi a címadó évszakot (kötelező a harmonika persze.) Kicsit hosszabban, improvizatívabban bontja ki ezt a szám akusztikus verziója, amivel a válogatás zárul. A Harmonia Garden zenéjét a következők jellemzik leginkább: tehetség, színvonal, dinamizmus. Mit tehetnénk még hozzá? Bravó! *Pödör Eszter*

FolkEurópa – Hangvető
FECD 056

DJABE: 15TH ANNIVERSARY CONCERT (2 DVD)

A tőle megszokott profizmussal készítette el jubileumi dupla-DVD-jét a tizenöt éves Djabe. A két korongból az egyikben egy háromórás koncertfilmet láthatunk a tavaly májusi MűPa-beli műsorokról, Steve Hackettel, Ben Castle-el, Malik Mansurovval, Koós-Hutás Áronnal, Dresch Mihállyal, Muck Ferenczel, Saïd Tichitivel és Tóth Viktorral. Már ez az exkluzív névsor is jelzi, hogy nem mindennapi esemény volt a jubileumi koncert, amelynek világitása, háttérvetítése, vágása, szerkesztése szintén minőségi munkáról vall. A másik lemezen interjúkat láthatunk, amelyen a Djabe tagjai és a vendégzenészek vallanak az első 15 év emlékeiről, nevezetesen koncertjeiről, és a jubileumi eseményről, valamint ez a korong számos eddig kiadatlan zenei felvételt tár a közönség elé extraként. Mindez csak hasznos kiegészítés, hiszen maga a koncert szavak nélkül is tökéletesen összefoglalja a Djabe első másfél évtizedét.

Magyar jazz, világzene, world-fúziós zene, etnojazz – sorolhatnánk a különböző műfaji besorolásokat, de tulajdonképpen nem is lényeges, hogy nevezzük. A Djabe ugyanis egy egészen egyedülálló zenei világot hozott létre, amelynek egyik eleme a jazzből, másik eleme a magyar népzeneből, harmadik eleme a világ különböző tradicionális és egzotikus muzsikáiból merít, de mindezeket egy olyan jellegzetes stílusérzékkel házasítják, amely csak a sajátjuk, mondhatnánk, a névjegyük. Ez a legfontosabb eleme a muzsikájuknak: maga a Djabe. Nem csoda, ha Steve Hackett, a Genesis gitárosa azt mondta róluk: „a legjobb zenekar, akikkel valaha játszottam”. A két Kovács, Kovács Ferenc (hegedű, trombita) és Kovács Zoltán (zongora, billentyűk) egészen kimagasló zenei tudásról tesz tanúbizonyságot. *Kiss Eszter Veronika*

Gramy Records
GR096

**SZERDA I:
MAGYARORSZÁV-ÖRRDÖNGÖSFÜZÉS**

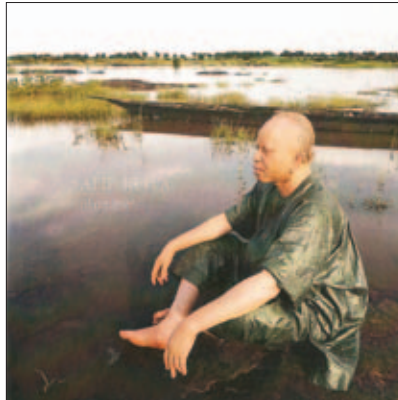
Utolsó Óra... a szókapcsolat azok számára is sokat sejtető, akik a táncházmozgalom, népzene gyűjtés, mai népi kultúra világától távolabb állnak. A Fonó Budai Zeneház nagy vállalkozásának is ez volt a neve, amely az ezredfordulón zajlott. Azóta szerdánként rendezik a házban az Utolsó Óra táncházat, s így már a lemez címe is érthető, a szerda. Az I pedig arra utal, hogy egy tervezett nagyobb sorozat első darabjáról van szó. Mivel a borító is jelzi, hogy élő felvétel készült, nem pedig steril, stúdiókörülmények lesznek hallhatók, mindjárt az elején megértjük, miért ilyen hosszúak a trackek: ez a funkciójuk! S ha már élő, hát az ezzel járó bakik is bőven beleférnek.

Kétségtelen nagy erénye a válogatásnak, hogy mind igényes, szép, értékes dallamok ezek, amelyek jó sorrendben, jól elkapott tempóban követik egymást. A megszólalás is igényes, (például hallatszik, hogy a két brácsa és a bőgő „egy követ fújnak”: a belépés még lehet kicsit esetleges, szedett-vedett, de pillanatok alatt beáll az igazi tempó, az együttlélegzés.) Az énekkel kapcsolatban meg kell említeni, hogy a hang vibrálása már-már az intonáció rovására megy. Talán az adatközlők utánzása vezet ide, vagy az autentikus előadásmóddhoz való túlzott ragaszkodás. Többször szerepel csujogtatás az énekkel mellett (hisz táncban vagyunk), de ott meg a szöveg okoz a hallgatónak gondot: sem az ének, sem a csujogtatás szövege nem érthető igazán. Nagyon jó viszont a feszes mezőségi énekmód, és mindvégig kifogástalan a furulya.

Sok hasonló örömteli vállalkozást kívánunk még ezeknek a kiváló előadóknak, hiszen a hallgatók keresik az ilyen népzenei cd-eket, a műfaj iránt töretlen az érdeklődés, s végső soron mi magunk gyarapunk általuk.

Pödör Eszter

Fonó Records
FA263-2

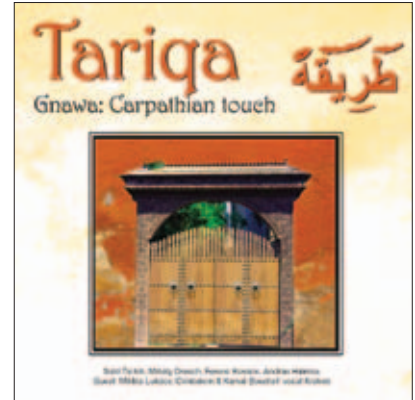
**SALIF KEITA:
ANTHOLOGY**

Ha valaki azt kérné, gyűjtsem össze Salif Keita legjobb számait, talán több dupla DVD is megtelne velük! Szinte lehetetlen öt évtized munkásságát egy CD-re összesűriteni, de az antológia szerkesztőjének mégis jól sikerült. A teljesség igénye nélkül szemezget az életműből, pontosan nyolc albumból, az 1978-as Mandjou-tól a 2009-es La Difference-ig. Keita albumainak stílusán afrikai gyökerein túl ugyanúgy nyomot hagytak amerikai és európai évei. Az afrikai zenét egyre nagyobb világgézésig igényli és ismeri. Keita aktuális lemezeinek egy-egy száma is rendre a világzenei toplisták élén végez, sőt a kommersz popzene fősodrába is bekerül. Ugyanakkor, aki nyit a globális piac felé, könnyen elveszti az eredeti, misztikus népzene iránt érdeklődő (egyre népe-sebb) hallgatóságot. Pályája során Keita zenéje is egyre eklektikusabbá vált, szubjektív véleményem szerint néha már túl kevés eredeti afrikai elemet tartalmaz. (A Gramofon világzenei rovatában ennél százszor izgalmasabb vagy progresszívabb zenéről olvashatunk.) Szó sincs róla, hogy üzleti érdekből „csomagolná be” zenéjét, az ő egyéni stílusa egyenesen fakad kozmopolita létéből. A válogatás sorrendje nem követ időrendiséget, hanem egyik hangulatból a másikba ejt. A legfrissebb zene (Seydou) után a '78-as Mandjou következik, amelynek monoton tizenhárom perces szöveg ellentétben áll 2000-es évekbeli albumainak stílusával, a ma divatos song-okkal. A Madan meg is hozza a várva várt „aha” érzést: refrénjét talán az egész világ ismeri, csakúgy, mint a Cesaria Evorával készült, lírai Yamore-t. Az album művészi csúcspontja mégis a szívhez szóló Folon, amelyben Keita se több, se kevesebb, mint a legnagyobb afrikai trubadúr.

Pödör Bálint

Emarcy – Universal
0602527631158

**TARIQA:
GNAWA – CARPATHIAN TOUCH**

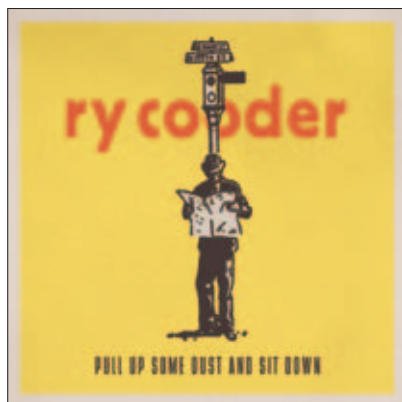

Milyen zenére kell gondolnunk, ha azt a szót halljuk: gnawa? Megmutatja a Tariqa ötven percben. (És ha már itt tartunk, a tariqa név annyit tesz: jelenlét, az igaz közelsége.) A rabzolgák közösségi hagyományában gyökerező, tipikus hangszerek kíséretével éneklés megszólaló zene ez. Egykori célja a transz-állapot elérése volt, s ez a jellege nem változott ma sem. A folytonosan lüktető ritmikái alap fölözt kígyózó dallam nem a „hallgathatóságra”, a gyönyörködtetésre törekszik, hanem töredékeiben és összefüggéseiben is a zsongás dominál. A hosszan végigvezetett melódiák, a foszlányosan fel-felbukkanó motívumok lehetnek szövegesek vagy alkalmi hangzókkal énekeltek.

Az előadó muzsikusok a népzene-világzene műfajának nagyjai: Said Tichiti (guembri) a több mint tíz éve Magyarországon élő énekes berber anya és afrikai apa gyermekeként anyanyelvi szinten ismeri ezt a hagyományt, ő a garancia arra, hogy a zenei anyag autentikus. Dresch Mihály (szaxofon, népi furulya) és Kovács Ferenc (hegedű, trombita, vokál) nem szorul bemutatásra, az ütős Halmos András is méltó a partnerekhez. Meghívott vendégek Karmal Boudrat és Szalai Miklós, akinek cimbalomjátéka abszolút harmonizál a gnawa zenével. És meg is érkeztünk a lemez (al)címéhez: Carpathian touch... A jazz, a magyar népzene és a gnawa ritka szerencsével alkot itt remekül sikerült ötvözetet. Elég a számok címére utalni: Sallam Ala, Pasztoros, Clean Heart... A borító is szép kivitelű, információkban gazdag. A szöveg lényegre törő, az elrendezés esztétikus, a stilizált székely kapu igazán eltalált. Nem biztos, hogy mindenkinek a tetszésével találkozik, ismét mondom: mindennapi értelemben véve nem szép zenéről van szó, de érdekes, igényes.

Pödör Eszter

Narrator Records
NRR114

RY COODER:
PULL UP SOME DUST AND SIT DOWN

Ry Cooder legújabb lemeze zeneileg nem hoz újat, inkább összefoglalásnak, múltidézésnek tekinthetjük. A hozzá leginkább köthető blues és a rhythm and blues egyébként sem bonyolult stílus, úgyhogy ne keressünk benne nagy meglepetéseket. Sokkal inkább irodalmi, még inkább kultúrtörténeti jelentősége van. Ugyanis egy szelet XX. század eleji Amerikát jelenít meg a XXI. században. Bár nem oktató céllal készült, a fiatalabb generáció sokat tanulhat belőle. (Nem hátrány, ha a hallgató bírja az amerikai angolt.) Lemezeire mindig a múlt és jelen kapcsolódásának keresése volt jellemző. A nosztalgia kifejezés esetében nem helytálló, mivel szövegei nem csak a múlt pozitívumairól szólnak, hanem sokszor nagyon is szókimondóak és kritikusak. Ebben a blues tradíciót, vagy talán Woodie Guthrie protest songjait követi, amiknek alapvető célja a társadalomkritika kifejezése. A 2005-ös Chavez Ravine posztmodern hangvétele ezúttal nem jelenik meg, a 2008-as I, Flathead már több a közös vonás. A megszokott country mellett ezúttal nagy teret kapnak a múlt század eleji harmonikás, mandolinós, hegedűs szalonzenék, sokféle waltz, march, beguine – minden, amit manapság a retró kifejezéssel fedünk le. Cooder a dalok szatirikus jellegét gyakran azzal éri el, hogy lágy zenére kemény szövegeket énekel. Az album hangzása remek, a hangszerelése nagyon precíz. Jó ötlet például a rézfúvós hangszerek groteszk használata, amivel kontrasztál a behézlő hangú steel gitár – mondhatjuk, Cooder emblémája. Sok szám erősen tingli-tangli, és bár sejtjük, hogy ez csak irónia, az arány végül túlságosan eltolódik a kísérőzene jelleg felé. A blues-ok azért elég dögösek, például a John Lee Hooker For President.

Pödör Bálint

Nonesuch – Magneoton
527407

FANFARA COMPLEXA:
RADIO POPULAR

Személy szerint nem tartom különösebben időállóknak a Fanfara Complexa zenei világát. Amolyan divathullám ez, ami évszázadok alatt csiszolódott tradicionális dallamokat, aktuális slágereket, és még ki tudja, milyen eredetű melódiákat olvaszt össze, és elsősorban Moldvában talál közönségre. A magyar nótákhoz lehetne leginkább hasonlítani magát a jelenséget: népzeneből táplálkozó, de sokszor kevésbé értékes alkotások ezek, amelyek közt új stílusú szerba, hora és manele dallamokat is találunk. A hangszerepark a kor követelményeinek megfelelően vegyes: a saxofon és a kaval, a baszszusgitár és a koboz jól megfér egymás mellett. A cím is beszédes: Radio Popular, s ha ehhez hozzátesszük, hogy románul a „popular” szó egyszerre jelent népit és népszerűt, egyszerűen tökéletes választásnak tűnik. Egyébként pedig ez a fajta zene arrafelé a rádióadókon is népszerű.

A Fanfara Complexa – saját bevallása szerint – azon fájó, hogy „a jelenleg is zajló zenei folyamatokat a maguk módján beilleszték az itthoni zenei életbe”. Valószínűleg minden erőfeszítés ellenére réteggé maradt nálunk ez a fajta muzsika, de annyit mindenesetre el kell ismerni: a Fanfara Complexa ebből a felemás, eklektikus zenei örökségből is képes volt olyan számokat összeállítani, amelyek akár hangszerelésükkel, akár felépítésükkel kifejezetten érdekes megoldásokat sorakoztatnak fel. Ilyen például a levélsíp nem maníros alkalmazása, vagy a különböző hangszer-összeállítások váltakozása. Balogh Kálmán cimbalom-vedgjátéka egészen virtuózzá teszi az egyébként is lendületes előadást. Etno-buliba kiváló talpalávaló, a szűkebb értelemben vett szakma viszont biztosan kritikus hangot üt meg a jelenséggel kapcsolatosan.

Kiss Eszter Veronika

Fonó Budai Zeneház
FA259-2

AN INTRODUCTION TO MARI BOINE

Mari Boine meséli, hogy kezdetben ő maga sem tudta, norvég legyen-e, vagy számi (lapp), de aztán különös módon a számi dalokon keresztül találta meg identitását. 1989-től igazi szárnyalásba kezd, Jan Garbarekkel turnézik, majd Peter Gabriel, a world music ősapja rögzíti albumát a Real Worldnél. Boine – mivel öntörvényű művész – szakít a kiadóval, és „saját szakállára” készít lemezeket. A 2000-es évektől Bugge Wesseltoft producerrel dolgozik, ami nagy stílusváltást hoz számára, ezután Svein Schultz lesz a szerzőtársa és albumainak gondozója – máig.

Erre a dupla CD-re tizenkét albumáról válogatott harminc számot. Minden korszakából vannak jó és kevésbé jól sikerült dalai. Igazi természet-zenét művel, erősen képi hatású, hangulatfestő. Sámánisztikus, ezoterikus, inkább ösztöneinkre, mintsem értelmünkre hat. Boine szépen énekel, tisztán csengő szopránja mind a kitartott hangoknál, mind a tradicionális yoik (röcögötés) alkalmazásakor kidomborítja a zene éteriségét. A zenészek viszont túl szűrkék és a kompozíciókat is sekélyes dallam- és harmóniafordulatok jellemzik. A ritmika egyetlen együtemes ritmusképlet ismételtetéséből áll. Nem áttallanak elektronikus hangszereket is használni, de ez önmagában nem lenne baj, ha valami kibontakozna belőle. Szinte minden szám zenei alapját programozott dob és szintetizátor szöngy adja. A hangokat túléfektetétek, ezért a hangkép roppant „úszós”, a zene végső soron unalmas. A két CD közül az első akusztikus felvételeket hallhatunk, a második zömmel elektronikus feldolgozásokat, remixeket. Ezek némelyike olyan izgalmas, hogy ötletességben messze túlszárnyalja az eredetét. Boine hangja mesés, a muzsika viszont csak középszerű.

Pödör Bálint

Emarcy – Universal
0602527647180

Analóg vagy digitális?

Hetedik rész:

A CD sokszorosítása

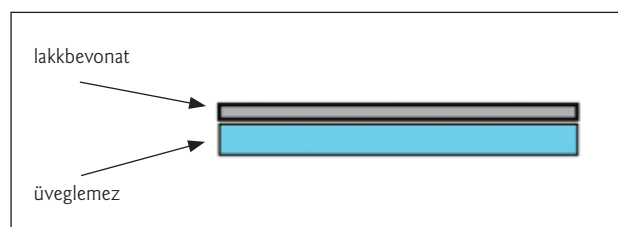
Előző írásunkban bemutattuk az analóg jel digitális jellé történő átalakításának két fontos lépését: a mintavételt és a kerekítést, amelyek nyomán a műsor már digitális formátumba kerül. Ezt még az adott hordozó (jelen esetben a CD) rendszerének megfelelően kódolni kell, el kell látni a lejátszás komfortját szolgáló „szubkódokkal”, s ez a kódolt jel – mely továbbra is nullák és egyesek sorozatából áll – kerül rá a CD-re. Mivel a CD alapvetően a korábbi analóg műsoros kazetta „kiváltására” jött létre, igen hamar meg kellett oldani annak sokszorosítását. Európában 1983 elején kerültek forgalomba az első CD-k, s a hallgatók is ekkor kerültek rendszeresebb kapcsolatba a digitális technikával. A stúdiókban természetesen már korábban fel kellett készülni a digitális váltásra, s ennek kezdeti lépései a hetvenes évek második felében megtörténtek.

➔ Ujházy László

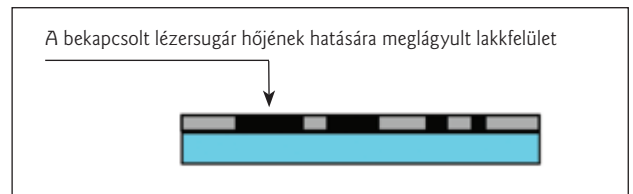
A sokszorosítás egyes fázisait az alábbiakban ábrák segítségével mutatjuk be. Az ábrák nem méretarányosak, hiszen a CD átmérője 12 cm, vastagsága 1,2 mm, ugyanakkor a bemélyedések, továbbá a fényvisszaverő és védőlakk rétegek mikroszkopikus méretűek. Az egyes rétegeket eltérő színek jelzik, ám ezek ugyancsak nem színhelyesek, hiszen az átlátszó üveget, az ezüstös fényvisszaverő réteget vagy az ugyancsak átlátszó műanyag alapréteget nehéz lenne valóságos színeikkel ábrázolni.

A gyári CD előállítás

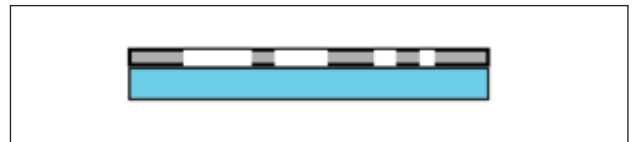
Az alapanyag egy csiszolt, CD-méretű üveglemez, amely egyik oldalán vékony lakkbevonatot tartalmaz.

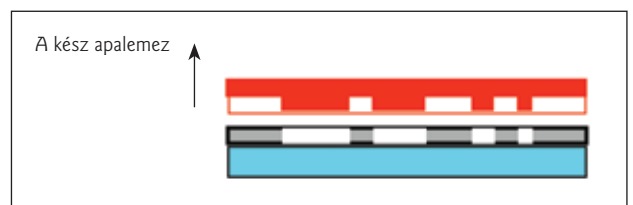
Ezt a lemezt a digitális jelfolyammal, lézersugár segítségével megvilágítják, mintha CD-t írnának. Azokon a részeken, ahol a jelnek megfelelően a sugár be volt kapcsolva, a lakk meglágyul, ahol viszont nem volt bekapcsolva, ott érintetlen marad.

Ezután a meglágyult lakkrészeket oldószerrel kimossák. A kioldás után megmaradó felület metszetén jól látható a digitális technika legfontosabb jellemzője: vagyis hogy csupán két értékkel (jelen esetben a mélyedéssel vagy a kitüremkedéssel) közvetíti az eredetileg analóg műsort.

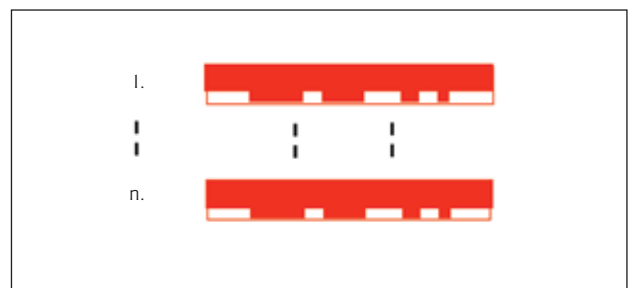
Erről a mikroszkopikusan „rücskös” felületről galvanizálási eljárással egy nikkel levonat – az úgynevezett apalemez – készül, amely az eredeti „negatívja”, azaz a bemélyedések helyén kitüremkedéseket tartalmaz. (Az ábrán jelképesen éppen levezik a nikkel-levonatot az üveglemezről.)

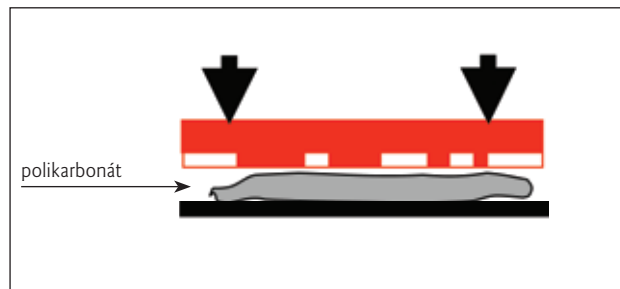
Az apáról újabb levonat készül: az anyalemez, ami pontos másolata az eredeti kimosott lakkos üveglemeznek.

Az anyalemezről több „fiú-levonatot” készítenek, s ezek lesznek a prés-szerszámok (nyomólemezek).

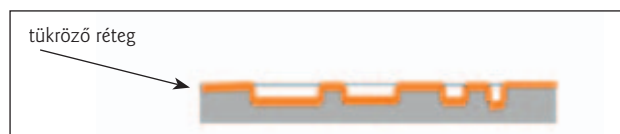
A nyomólemezzel a megolvasztott polikarbonátba nagy erővel belenyomják az információt hordozó bemélyedéseket.

Ezzel megkaptuk az eredeti üveglemezen kioldott lakkréteg struktúráját, tehát magát a kódolt felvételt.

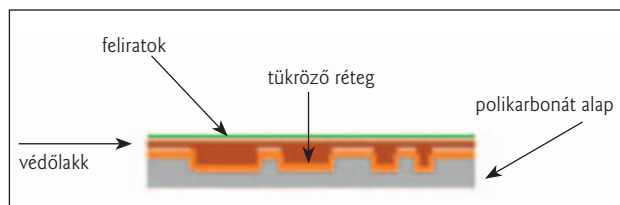
A lemez felületét fényvisszaverő, tükröző felülettel vonják be, ugyanis majd a lejátszásakor erről verődik vissza az alulról olvasó lézersugár.

Ez a tükröző réteg a lemez legkényesebb része, hiszen sérülése vagy oxidációja rontja (végső esetben lehetetlenné teszi) a lemez lejátszhatóságát. Hogy a gyors oxidáció ne jöjjön létre, a tükröző réteg felső oldalát védőlakkal vonják be, majd erre kerülnek a feliratok. Ezzel a CD elkészült. A megbízható lejátszhatóság érdekében a CD-sorozatokat minőségi vizsgálatnak vetik alá; olykor szűrőpróba-szerűen egy-egy példányt kiragadva, részletes, számítógépes kiértékeléssel elemezve az egyes jellemzőket. E vizsgálatoknak köszönhetően elvileg csak hibátlan CD kerülhet kereskedelmi forgalomba.

A gyárilag sokszorosított CD felépítése

Az alábbi ábrán – mintegy összefoglalásképpen – a kész gyári CD felépítése látható:

Amikor a CD-t behelyezzük a lejátszó készülékbe, akkor annak lézersugara bekapcsol, s alulról érzékeli, hogy a visszaverődés honnan (a metszet melyik síkjából) érkezik.

Majd megtörténik a digitális jelfolyam analóg jellé való visszaalakítása, és a műsor megszólal a hangszórókban. Az érzékelt szubkódok egyúttal olyan fontos adatokat szolgáltatnak, mint például a lemez tartalomjegyzéke, a trackek sorszámozása, időtartama. Ezen információk legtöbbször megjelenik a készülék kijelzőjén.

Bár a CD-sokszorosítás a modern technika vívmánya, maga az eljárás alapelve nem újkeletű, hiszen a fekete lemezeket már több mint száz éve így sokszorosítják. Sőt, az LP lemezek „alapanyagaként” használt lakklemez mérete ugyanúgy azonos a későbbi kész lemez átmérőjével, felépítése pedig egy alumínium korongra rávitt lakkréteg. A kész felvételt ebbe a lakkrétegbe vágja bele a vágótű, majd az ezt követő többszörös galvanizációs eljárás utáni préselés eredménye a kész hanglemez.

A gyárilag sokszorosított CD kezelése

A CD nagy előnye a korábbi hanglemezekkel szemben elsősorban abból adódik, hogy lejátszásakor a forgó lemez semmi sem érinti, hiszen a lejátszás fénysugárral történik. Ennek ellenére a CD ugyanolyan gondos tárolást és kezelést igényel, mint az LP lemez.

A CD-t ujjainkkal kizárólag a két pereme között érintsük, mert egyébként az elkerülhetetlen ujjlenyomatok a lézervény útjába kerülve rontják a lejátszhatóságot. Ebből a szempontból előnytelenek azok a karton tokok, amelyek kétségtelenül szebbek és mutatósabbak a műanyag tokokhoz képest, de ezekből a CD sok esetben csak a lemez széleinek erőteljes megfogásával vehető ki. Ilyenkor a CD felülete meg is karcolódhat, s a karcok – fénytörésük révén – ugyancsak ronthatják a lejátszhatóságot. Óvatlan kivételnél vagy visszahelyezésnél a műanyag tok belső karmantyúi is karcolhatnak. (Egyébként a műanyag CD-tok a 20. század egyik legszerencsétlenebb alkotása. Gyúri, tépi a vastagabb kísérőfüzetet, s ha véletlenül leesik a földre, akkor mindig olyan helyen és úgy török el, hogy használhatatlanná váljon.)

A karcolt CD-k házilag – esetenként fogkrémes vattával, sugárirányban történő finom dörzsöléssel – javíthatók. A paszta kitölti a karcokat, megszüntetve a fénytörést. Ha a lemez tisztításra szorul, akkor azt az erre szolgáló folyadékkal tegyük, ugyancsak mindig sugárirányban. Körkörös tisztításnál ugyanis a műsorjeleket és a hibajavító kódokat egyaránt megsérthetjük.

A CD legkényesebb része mégis – a lejátszó lézervény által egyébként nem érintett – felső felülete. Mint már említettük, az alumínium tükröző réteg levegővel érintkezve igen gyorsan oxidálódik, fényvisszaverő képessége romlik. Ennek megakadályozását szolgálja a védőlakk, amely azonban sérülése esetén többé nem láthatja el feladatát. Akár karcolásoktól is megsérülhet, de ezt – olykor tőlünk teljesen független – kémiai folyamatok is okozhatják. A lakkréteg – többnyire gyártási hiba következtében – idővel „kicserepesedik”; olyanná válik, mint a szárazságban szikkadt talaj, s a levegő máris érintkezhet az alumínium réteggel.

Ettől függetlenül is célszerű, ha a lemezeket óvjuk a közvetlen napsugárzástól, s jól tesszük, ha az üzletek déli felvívű kirakataiból nem vásárolunk CD-t. A lemezeket mindig tartsuk a tokban, lehetőleg sötétben, és az is előnyös, ha a tárolási hőmérséklet alacsonyabb a szobahőmérséklethez képest. Kedvezőtlen kémiai folyamatok jöhetnek létre akkor is, ha a lemezre közönséges filctollal írunk, címkéket ragasztunk vagy a papírtok tartalmaz valamilyen vegyi anyagot. Kétségtelen, hogy minden elővigyázatosság mellett is előfordulhatnak spontán tönkremenetelek, hiszen a kémiai folyamatok gyakran igen alattomosak.

A gyári CD-lemezek élettartama

Ami a CD-k élettartamára és elnémulására vonatkozó, időnként felbukkanó híreket vagy híreszteléseket illeti: a vásárlók csalódottsága valójában abból ered, hogy a CD-technika a köztudatban örökéletűként él, hiszen a lemezt a lejátszáskor nem karcolja tū. Ám mint láttuk, a CD-nek nem a lejátszások ártnak. A régebbi felvételek kb. húsz év múltán megjelenő újrakiadásai mindenesetre azt bizonyítják, hogy a kiadók sem bíznak feltétlenül a CD-k örökkévalóságában. E bizalmatlanságot az is jelzi, hogy az újrakiadások az eredeti, részletesebb kísérfűzetek helyett csak igen egyszerű, egy-két lapnyi írásos anyaggal jelennek meg, hiszen az eredeti kiadás fűzete nyilván nem megy tönkre.

A CD-k lejátszási bizonytalanságai nem egyik pillanatról a másikra következnek be – lassú folyamatról van szó. Ha lejátszás közben apró pattogásokat hallunk, az jelzi, hogy a folyamat beindult. Idővel a pattogások sűrűsödnek, a trackek közvetlenül már elérhetetlenné válnak, de előfordulhat, hogy a lemez folyamatosan még lejátszható. Megtörténhet, hogy egy másik lejátszón a pattogások még nem hallhatók, hiszen a hibajavítók és a lézerlencsék pormen-tessége között lehetnek különbségek. Az ilyen lemezek számítógépen még általában kifogástalanul lejátszhatóak, és ha értékes műsorról van szó, azt érdemes is egy példányban egy másik CD-re átmásolni. (Igaz, hogy a házi másolás elvileg tilos, de mikor tiltják meg a lemezek spontán elnémulását, és küszöbölik ki, hogy a hallgatónak idővel újra meg kelljen vásárolnia a továbbra is hallgatni óhajtott CD-t?) E kissé pesszimista gondolatok ellenére mégis kimondható, hogy a CD nagyon hasznos és sikeres konstrukció. Az esetleges elnémulásokról szóló hírek pedig olykor azért kapnak nagyobb hangsúlyt, mert ha valami hibátlanul működik, annak napjainkban nincs hírértéke.

Sorozatunk következő írásában az egyszer írható (CD-R), a többször írható (CD-RW), valamint néhány további formátum bemutatásával folytatjuk sorozatunkat, s hamarosan a sorozat főcímében feltett kérdésre is megkíséreljük a választást. ■

Élmény! Minden tekintetben.

www.mupa.hu

2012. január 25., 20.00 • FSZ

PORTICO QUARTET (GB)

2012. január 27., 19.30 • BBNH

A NÉPZENE ÜNNEPE

2012. január 28., 19.30 • FSZ

MINI-FESZTIVÁL
ALARM WILL SOUND (USA)

2012. február 3., 19.30 • BBNH

ROBY LAKATOS ENSEMBLE

STRATÉGIAI
PARTNEREINK

STRATÉGIAI MÉDIA-
PARTNEREINK

Jegyek kaphatók a Műpa jegypénztáiraiban (1095 Budapest, Komor Marcell u. 1., tel.: 555-3300 és 1061 Budapest, Andrásy út 28., tel.: 555-3310), valamint az ismert jegypénztárakban. Online jegyvásárlás: www.mupa.hu • A Műpa szakmai támogatója a Liszt Akadémia.

ISO 9001:2000

A Bartók Rádiótól

a Bartók Emlékházig

Fotó: Lőrincz Judit

Szirányi János, a Bartók Béla Emlékház igazgatója mögött jelentős művészeti és zenei szerkesztői pályafutás áll. Különböző tisztségekben három évtizedig tevékenykedett a Magyar Rádióban, amelynek két évig elnöke is volt. 2001-ben mégis úgy döntött, hogy visszatér a „családi gyökerekhez”, és Bartók Béla hagyatékát, művészetét ápolja a továbbiakban.

➔ Lőrincz Judit

Gramofon: Milyen élmények alapján döntött a zenei pálya mellett?

Szirányi János: Mivel családjamban sok muzsikus volt, a zenébe a világ legtermészetesebb módján belenőttem. Anyai nagymamám Fischerné Szalay Stefánia – egykor Bartók tanítványa – nagypapámmal alapította a Nagyvárad-i Zeneiskolát. Édesanyám zongoratanárként végzett a Zeneakadémián, édesapám pedig ugyanott zongoraművészi diplomát szerzett Dohnányinál. Sosem merült fel más, mint hogy muzsikus legyek. A Zeneakadémia zongora-

művész-tanári szakának elvégzése, majd néhány év tanítás után viszont egy második szerelem érintett meg, sőt csábított el: a Magyar Rádió. Végül is harminc esztendeig ott éltem a muzsikus létemet.

G.: Hogyan került a Magyar Rádióhoz, és mi mindennel foglalkozott ott?

Sz. J.: 1970 őszén zeneakadémiai évfolyamtársnóm, Durkó Katalin – akkor már a Rádió munkatársa, később zenei rendezője – szólt, hogy egy új státusz nyílt a szimfonikus rovatnál, és biztatott, hogy pályázzam meg. Akkortájt amolyan nagyüzemként volt szakosítva a rádió; benne a Zenei Főosztály is világosan felépített szervezetként működött. A mintegy kétezer fős intézmény legnagyobb főosztályán – a zenei együtteseket is beleszámítva – közel négyszáz munkatárs dolgozott: muzsikusok, szerkesztők, zenei rendezők, valamint a vezetés és adminisztráció tagjai. A komolyzene és könnyűzene nagy szerkesztőségei mellett kisebb önálló szakmai műhelyek gondoskodtak a népzenei, ismeretterjesztő, tudományos és ifjúsági zenei programok megvalósításáról, valamint a Rádió szerteágazó zenediplomáciai kapcsolatairól. A szimfonikus rovatban néhány esztendő alatt módomban volt a szerkesztői munka szinte

valamennyi változatát megtapasztalnom: az élő hangversenyek megvalósításától kórusműsorok összeállításáig, kamarazenei programok és szöveges műsorok készítésétől külföldi koncertközvetítések műsorba szerkesztéséig. Konceptuális szerkesztési elvek mentén, igen szigorú rendben, valódi alkotásként éltük meg munkánkat – műfajonként, érzésenként, vélhető hallgatónként hangoltuk össze a három csatorna (Kossuth, Petőfi és Bartók Rádió) zenei műsorait. Akkoriban még nem voltak számítógépes programok, így a műsorok összeállításában a mainál jóval nagyobb szerepet játszott a szerkesztő ízlése, egyénisége.

G.: Rengeteg zenei felvétel készült a hetvenes–nyolcvanas években a Rádió stúdióiban és külső helyszíneken. Milyen szerepe volt az intézménynek a hazai zenei életben akkor, és mindez hol tart most?

Sz. J.: A hazai közzérádiózásnak ez a két évtized a bővülést, a műszaki fejlődést, a minőségi rádiózás elterjesztését jelentette. Elindultak az URH- és sztereóadások, megszületett a Bartók programja, egyre fontosabbá váltak a vidéki, helyi műsorok – miközben a Magyar Rádió az egész magyar kultúrának vált a legfőbb mecénásává, legnagyobb intézményévé. Zenei értelemben különösen: fiatal művészek pódiumra segítségével, zeneközvetítő és felvételt készítő munkájával, ismeretterjesztő lehetőségeivel, de kiváltképp új magyar zeneművek megrendelésével, bemutatásával és dokumentálásával egyedülálló letéteményesévé vált a korszak zenekultúrájának. Voltak évek, amikor – az élő koncertbemutatókat nem számolva is – nyolcvan, száz vagy akár százhusz kortárs zenei felvétel készült a stúdiókban! A rendszerváltás időszaka azonban, amely egyre gyakrabban szólt hatékonyságról, pénzről, takarékoskodásról, már korántsem kedvezett a költségvetésből táplálkozó mecénási hivatásnak, miközben máig sem jelentek meg érzékelhetően a magántőke művészpártoló formái. Így a közzérádió zeneteremtő lehetőségei is rohamosan kezdtek fogyatkozni. Zenekari, operajátszási, kortárszenei, sőt általában is értékkeremtő kultúrát azonban tisztán üzleti alapon sehol a világon nem lehet felépíteni. És ez már nem csak a rohamosan átalakuló, lehetőségeiben fogyatkozó közzérádióknak dilemmája.

G.: Mi a zenei szerkesztői ars poeticája?

Sz. J.: A tanításban, a szerkesztői és vezetői munkámban egyaránt ugyanaz a titok foglalkoztatott: hogyan lehet az értékes zenét minél több ember lelkéhez, értelméhez eljuttatni. És a rádiózásnak éppen az lett a csodája az egész világon, hogy hihetetlen mértékben ki tudta terjeszteni a megérinthező közönséget. Gondoljunk csak bele, hogyan zajlottak régen a zenei események. Többségében zártkörűen, ünneplőbe öltözve – legyen az egy fejedelmi udvar vagy templom, operaház vagy polgári szalon. Mindez öt, húsz, száz vagy ezer ember egyszeri közös élménye volt. Amikor a zene véget ért, attól kezdve máris minden legendává nemesült: ki, mire, hogyan is emlékezett. És akkor, a 19. század végén, a zenei megismételhetetlenség sok ezer

éves hagyományát felülírva jelent meg Edison találmánya, a gramofon, majd követte a hangtovábbítás varázsa, a rádió sugárzás. Egy csapásra minden megváltozott: megújult az alkotók, az előadók, a közönség és a zene egész viszonyrendszere. Hiszem, hogy mindebben a folyamatban hatalmasra nőtt a rádióknak, a műsorkészítőknek a felelőssége. Ezért is volt olyan gyönyörű ez a szakma: biztos érzékkel és tudással meglelni az igazi értékeket, és azokat a legváltozatosabb módon eljuttatni a hallgatók minden rétegéhez.

G.: Mely műsorokra emlékszik szívesen vissza?

Sz. J.: Mindazokra, amelyekben a 20. század nagy zenészei az előadóművészet legfontosabb tradícióit jelenítették meg. Meixner Mihály Lemezalbuma, Varga Ferenc HiFi-je, Kroó György Hallgassuk együtt-je évtizedeken át valósággal érték-igazodási pontot jelentett a hallgatók számára. De külön említést érdemel Sebestyén János Egy rádiós naplójából című, unikális sorozata: az a zenei-történelmi feature, amely talán a leghitelesebb lenyomata a 20. század rádiózásának. Saját műsoraim közül legjobban a Művészlemezeket kedveltem. Ez a sok évtizedes program mintegy előfutára lett a ma divatos, értékeket közvetítő, ugyanakkor könnyedebben befogadható rádiózásnak. Hosszú vezetői megbízatásaim később már az egész közzérádiózás jövője felé fordították érdeklődésemet, figyelmemet, így tevékeny résztvevője lehettem az önálló adóprofilok, új szervezeti és programirányítási formák kialakításának, összességében az értékközvetítés új lehetőségei megteremtésének. Rádiós életemben külön fejezetet jelentenek a zenei együttesek irányításával eltöltött évek: a mai napig meghatottan és büszkén gondolok Vásáry Tamás főzeneigazgatói évtizedére, amikor muzikusaink itthon és külföldön is oly egyedülállóan magas színvonalon öregbítették a magyar zenekultúra és a közzérádió hírnevét; amikor Rádiókórusunkat Európa egyik legkurrensebb társulataként jegyezték, és amikor a Thész Gabriella vezette Gyermek-kórus sorra aratta sikereit a legrangosabb zenei fesztiválon, vagy éppen az amerikai és japán publikumot hódította meg.

G.: A Bartók Béla Emlékház igazgatójaként fel tudja használni rádiós tapasztalatait?

Sz. J.: Ha visszagondolok arra, hogy nagymamám Bartók Béla tanítványa volt, én pedig itt, Bartók egykori lakóházában lehetek őrzője-gondozója hagyatékának – hát ennél szebbet nem is tudok elképzelni. Természetesen erősen működik bennem a műsorszerkesztő, így igyekeznünk évad-ról évadra színes és gazdag zenei programokkal hódolni a Ház egykori lakójának emléke előtt, hogy személyes tárgyainak gyönyörű gyűjteménye mellett mindig értékes muzika szóljon a szépen kialakított hangversenyteremben. A zeneszerző jogörököse, Vásárhelyi Gábor által felajánlott és Bartók 125. születésnapjára megvalósított építészeti felújítás, illetve a kiállítás jelentős bővítése gyönyörű otthont ad mindehhez. Érdemes gyakorta meglátogatni, akár csak egy röpké órányi emlékezésre is. ■

Az 1996-ban alapított Gramofon – Klasszikus és Jazz című folyóirat nemcsak a szakmát, a magyar zenei élet szereplőit, illetve hűséges előfizetőit szeretné megszólítani, hanem a zenekedvelők, a klasszikus zene és a jazz iránt érdeklődők lehető legszélesebb táborát. Ezért is fontos számunkra, hogy a Gramofon – terjesztési hálózatokon, illetve egyedi boltokon keresztül – az egész országban elérhető legyen. Az alábbiakban felsoroljuk lapunk terjesztési pontjait.

BUDAPESTI HANGLEMEZBOLTOK

- Budapest Music Center – Bp. IX., Lónyay utca 41.
- Concerto Hanglemezbolt – Bp. VII., Dob utca 33.
- Fonó Budai Zeneház – Bp. XI., Sztregova utca 3.
- Írók Boltja – Bp. VI., Andrássy út 45.
- Kodály Zoltán Zeneműbolt – Bp. V., Múzeum krt. 21.
- Művészetek Palotája hanglemezbolt – Bp. IX., Komor Marcell utca 1.
- Óbudai Társaskör – Bp. III., Kiskorona utca 3.
- Rózsavölgyi és Társa Zeneműbolt – Bp. V., Szervita tér 5.

LAPKER – BUDAPEST

- Relay 1011 Budapest, Batthyány tér – metró
- Inmedio 1025 Budapest, Lövház u. 1–5. – Mammút II.
- Inmedio 1026 Budapest, Szilágyi Erzsébet fasor 121. – Budagyöngye
- Inmedio 1033 Budapest, Flórián tér – üzletközpont
- Relay 1042 Budapest, Újpest – metró
- Relay 1052 Budapest, Deák Ferenc tér – aluljáró
- Inmedio 1052 Budapest, Váci u. 10.
- Inmedio 1052 Budapest, Városház u. 3–5.
- Relay 1053 Budapest, Kálvin tér 1.
- Relay 1062 Budapest, Nyugati tér-aluljáró
- Relay 1071 Budapest, Blaha Lujza tér – aluljáró
- Inmedio 1083 Budapest, Corvin, Futó u. 37–45.
- Inmedio 1087 Budapest, Kerepesi út 9. – Aréna Pláza
- Inmedio 1106 Budapest, Örs Vezér tér 25/A – Árkád II.
- Inmedio Allee 1117 Budapest, Október 23. u. 6–10.
- Relay 1122 Budapest, Déli pályaudvar – metró
- Press Spot Kft. 1123 Budapest, Alkotás u. 53. – MOM Park
- Relay 1132 Budapest, Váci út – Róbert Károly krt. (Árpád híd 1.)
- Inmedio 1152 Budapest, Szentmihályi u. 131. – Pólus Center
- Relay 1185 Budapest, Liszt Ferenc Repülőtér 2/B – Érkezés
- HUB 1185 Budapest, Liszt Ferenc Repülőtér Skycourt

LAPKER – VIDÉK

- Inmedio 2040 Budaörs, Sport u. 2. – Auchan
- Cora 2045 Törökbálint, Torbágy út 1. B/420.
- Városi Könyvtár 2100 Gödöllő, Dózsa Gy. út 8.
- Relay 2890 Tata, Váralja út 5. – Volán
- Inmedio 3100 Salgótarján, Erzsébet tér 5.
- Inmedio 3300 Eger, Széchenyi út 20.

- Inmedio Miskolc 3532, József A. út 87. – Auchan
- 3963 Karcsa, Postahivatal
- Inmedio 3980 Sátoraljaújhely, Rákóczi út 10.
- Inmedio 4026 Debrecen, Péterfia u. 18. – Debrecen Pláza
- Inmedio 4400 Nyíregyháza, Szegfű u. 75. – Nyíregyháza Pláza
- Relay 5000 Szolnok, Gárdonyi u. 2. – Vasútállomás 1.
- Inmedio-TESCO 5900 Orosháza, Vásárhelyi út 23/a
- Inmedio 6000 Kecskemét, Petőfi S. u. 2.
- Inmedio 6722 Szeged Kárász, Dugonics tér 1.
- Relay 6722 Szeged, MÁV Pályaudvar
- Inmedio 7400 Kaposvár, Berzsenyi u. 1-3. – Kaposvár Pláza
- Inmedio 7621 Pécs, Bajcsy u. 11. – Árkád
- Tabak & News 7621 Pécs, Irgalmasok u. 5.
- Inmedio 8000 Székesfehérvár, Palotai út 1. – Alba Pláza
- Inmedio 8200 Veszprém, Kossuth u. 1.
- Inmedio 8200 Veszprém, Kossuth u. 19.
- Inmedio 8800 Nagykanizsa, Európa Tanács u. 2. – Nagykanizsa Pláza
- Inmedio 9400 Sopron, Széchenyi tér
- Relay 9700 Szombathely, MÁV Csarnok
- Inmedio 9730 Kőszeg, Városház u. 5.

VIDÉKI HANGLEMEZBOLTOK

- Antikvárium Kft. – 6720 Szeged, Kárász u. 16.
- Blue Train Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Károly J. u. 43/A
- CD Café – 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5.
- Deák Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Deák tér 2.
- Filharmónia Kelet-Magyarország Nkft. jegyiroda – 3525 Miskolc, Kossuth u. 3.
- Hold Antikvárium és Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Kossuth u. 2.
- Könyvjelző Kkt. Babó Könyvesbolt – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 8.
- Miskolci Könyvpavilon – 7100 Szekszárd, Szent István tér 1–3.
- Miskolci Szimfonikus Zenekar közönségszolgálati iroda – 3525 Miskolc, Rákóczi u. 2.
- Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy u. 6.
- Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány u. 22.
- Sziget Könyvesbolt (Debreceni Egyetem főépület) – 4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
- Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György u. 14.
- Victor Audio hanglemez- és CD-szaküzlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty u. 6.
- Vörös Cédrus – 9400 Sopron, Mátyás király u. 34/f

GRAMOFON
Klasszikus és Jazz

Olvasson tovább!

- koncertek
- fesztiválok
- hírek
- kritikák
- webáruház

www.gramofon.hu

Töltse le a
HUNGAROTON,
akár CD-n
nem
kapható

felvételeit is a kiadó honlapjáról:

www.hungarotonmusic.com

12

március 16.
– április 1.

Budapesti
Tavaszi
Fesztivál

BUDAPEST
Budapesti Fővárosi Önkormányzata

RÉSZLETES INFORMÁCIÓ:
www.btf.hu

Március 17., 19.30

Művészetek Palotája

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Maxim Vengerov és a Liszt Ferenc Kamarazenekar

Március 18., 11.00–23.00

Művészetek Palotája

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Ütős nap

Fellép többek között: **Gary Burton, Chick Corea**

A Művészetek Palotájával közös program

Március 22., 19.30

Művészetek Palotája

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Orosz Nemzeti Zenekar

Vezényel: **Mihail Pletnyov**

Március 24., 19.30

Művészetek Palotája

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Az I Musici di Roma Vivaldi estje

